

KERKENBELEIDSPLAN STAD

DIKSMUIDE

EDITIE 2023

Auteur : Marnik Vermeulen

Datum : 24 oktober 2023

Versie : 2023.2 – *Versie met input van het dekanaat (Deken Wilfried Jonckheere) en College van Burgemeester & Schepenen*

Inhoud

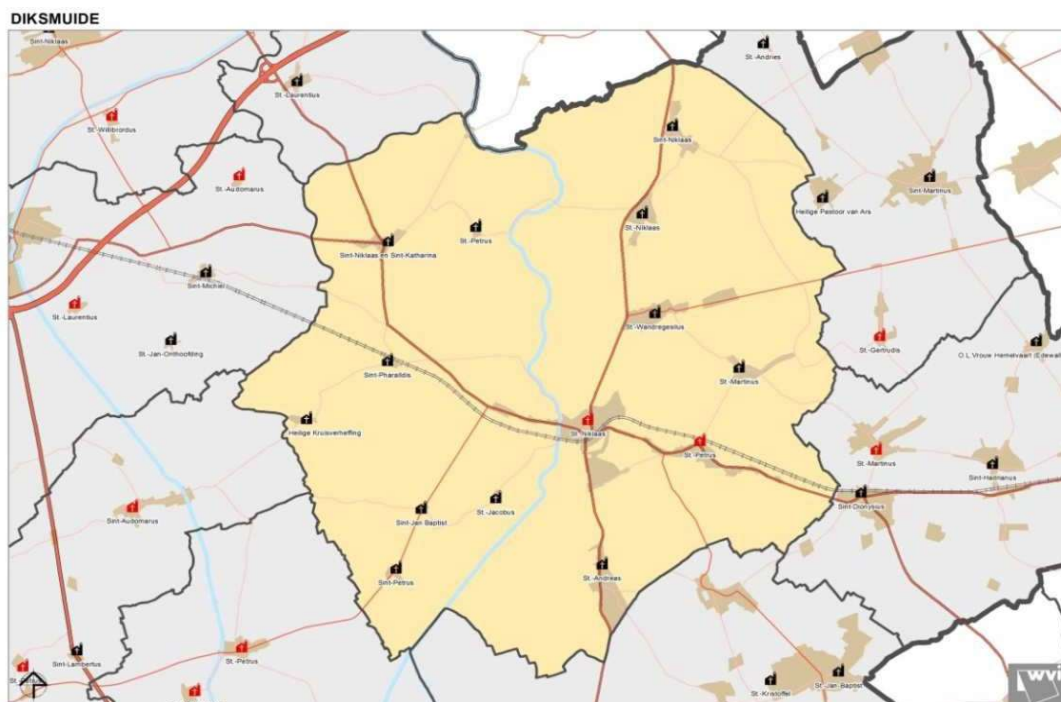
1 Inleiding	4
2 Aanleiding en Verloop Kerkenbeleidsplanning	6
2.1 Opmaak van de 'Toekomstvisie Parochiekerken' in 2013	6
2.1.1 Pilootproject Regio Westhoek 2013-2014	6
2.1.2 Werkwijze voor de opmaak van het parochiekerkenplan	6
2.1.3 Bekrachtiging van het parochiekerkenplan	6
2.2 Aanleiding voor de opmaak van het kerkenbeleidsplan 2017	7
2.3 Opfrissen van het Kerkenbeleidsplan Editie 2023	7
3 Fiche per Kerkgebouw	8
3.1 Sint-Wandregesiluskerk in Beerst	9
3.1.1 Identificatie	9
3.1.2 Beschrijving	9
3.1.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	11
3.1.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	12
3.2 Sint-Niklaaskerk in Diksmuide – Centrum	13
3.2.1 Identificatie	13
3.2.2 Beschrijving	13
3.2.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	16
3.2.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	16
3.3 Sint-Pieterskerk in Esen	19
3.3.1 Identificatie	19
3.3.2 Beschrijving	19
3.3.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	23
3.3.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	23
3.4 Sint-Niklaaskerk in Keiem	24
3.4.1 Identificatie	24
3.4.2 Beschrijving	24
3.4.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	26
3.4.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	26
3.5 Heilige Kruisverheffingskerk in Lampernisse	28
3.5.1 Identificatie	28
3.5.2 Beschrijving	28
3.5.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	32
3.5.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	33
3.6 Sint-Niklaaskerk in Leke	34
3.6.1 Identificatie	34
3.6.2 Beschrijving	34
3.6.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	36
3.6.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	36
3.7 Sint-Pieterskerk in Nieuwkapelle	37
3.7.1 Identificatie	37
3.7.2 Beschrijving	37

3.7.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	39
3.7.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	40
3.8 Sint Pharaïldiskerk in Oostkerke.....	41
3.8.1 Identificatie	41
3.8.2 Beschrijving	41
3.8.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	44
3.8.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	44
3.9 Sint-Jan-Baptistkerk in Oudekapelle.....	45
3.9.1 Identificatie	45
3.9.2 Beschrijving	45
3.9.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	48
3.9.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	48
3.10 Sint-Niklaaskerk in Pervijze.....	49
3.10.1 Identificatie	49
3.10.2 Beschrijving	49
3.10.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	52
3.10.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	53
3.11 Sint-Jacobskerk in Sint-Jacobskapelle.....	54
3.11.1 Identificatie	54
3.11.2 Beschrijving.....	54
3.11.4 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	57
3.11.5 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	58
3.12 Sint-Pieterskerk in Stuivekenskerke	59
3.12.1 Identificatie	59
3.12.2 Beschrijving	59
3.12.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	61
3.12.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie.....	61
3.13 Sint-Martinuskerk in Vladslo	63
3.13.1 Identificatie	63
3.13.2 Beschrijving.....	63
3.13.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	67
3.13.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie.....	67
3.14 Sint-Andreaskerk in Woumen	68
3.14.1 Identificatie	68
3.14.2 Beschrijving.....	68
3.14.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	71
3.14.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie.....	71
4 Visie op de Toekomst van de Parochiekerken	73
4.1 Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en functie	73
4.1.1 Valorisatie	73
4.1.2 Medegebruik	74
4.1.3 Gedeeld gebruik	74
4.1.4 Herbestemming	75
4.1.5 Sloop	76
4.1.6 Overzicht	76
4.2 Toekomstige Invullingen	77
5. Hernieuwd Engagement	78

1 Inleiding

Dit kerkenbeleidsplan omvat volgende gebouwen voor de rooms-katholieke eredienst op het grondgebied van de gemeente Diksmuide:

- Sint-Wandregesiluskerk , Hendrik Consciencestraat 1, 8600 Beerst
- Sint-Niklaaskerk, Sint-Niklaasstraat 14, 8600 Diksmuide – centrum (beschermd gebouw)
- Sint-Pieterskerk, Esenplein 4, 8600 Esen (beschermd gebouw)
- Sint-Niklaaskerk, Keiendorpstraat 83, 8600 Keiem
- Parochiekerk Heilige Kruisverheffing, Zannekinstraat 16, 8600 Lampernisse
- Sint-Niklaaskerk, Lekedorpstraat 78, 8600 Leke
- Sint-Pieterskerk, Sint-Pietersplein, 8600 Nieuwkapelle
- Sint Pharaïdiskerk, Sint-Veerleplein 7, 8600 Oostkerke (beschermd gebouw)
- Sint-Jan-Baptistkerk, Nieuwkapellestraat 48, 8600 Oudekapelle
- Sint-Niklaas en Sint Katharinakerk, Pervijzestraat 1, 8600 Pervijze
- Sint-Jacobskerk, Sint-Jacobsplein 2, 8600 Sint-Jacobskapelle (beschermd gebouw)
- Sint-Pieterskerk, Stuivekenskerkestraat 1, 8600 Stuivekenskerke (beschermd gebouw)
- Sint-Martinuskerk, Vladsloplein, Vladslo (beschermd gebouw)
- Sint-Andreaskerk, Kerkstraat 251, 8600 Woumen

Dit Kerkenbeleidsplan Editie 2023 is een herwerkte versie – en logische verderzetting - van het Kerkenbeleidsplan 2017 dat op zijn beurt een herziening van de ‘Toekomstvisie Parochiekerken Diksmuide’ van 2012 -2013 was. Dit Kerkenbeleidsplan – in dit documenten verder gerefereerd als het “Plan”, werd opgemaakt in overleg tussen de stad Diksmuide, het centraal kerkbestuur van Groot-Diksmuide en alle kerkfabrieken die eronder ressorteren en werd vervolgens goedgekeurd:

- door de gemeenteraad van de Stad Diksmuide op datum.
- door de bisschop van Brugge op datum;

In dit Plan worden allereerst de betrokken kerkgebouwen ruimtelijk gesitueerd. Vervolgens volgt een bespreking van elke kerk afzonderlijk. Deze bevat een beschrijving, een situering in de ruimtelijke omgeving en een beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie. Dit document eindigt met een overzichtstabel met opties en initiatieven, de visie die hieraan ten grondslag ligt en het traject dat zal worden opgestart of verdergezet om deze toekomstige invulling te realiseren.

Handtekening Bisdom

Handtekening

Gemeenteraad

2 Aanleiding en Verloop Kerkenbeleidsplanning

2.1 Opmaak van de ‘Toekomstvisie Parochiekerken’ in 2013

2.1.1 Pilootproject Regio Westhoek 2013-2014

Op 24 juni 2011 keurde de Vlaamse regering de conceptnota ‘een toekomst voor Vlaamse parochiekerken’ van Vlaams minister Geert Bourgeois goed. De lokale actoren werden gevraagd om in samenspraak met de bisschoppelijke overheid een strategische langetermijnvisie uit te werken over de toekomst van de parochiekerken, een zogenaamd ‘parochiekerkenplan’.

De gemeenten van de Westhoekregio besloten deze uitdaging samen aan te gaan vanuit hun gemeenschappelijke en specifieke problematiek. In juli 2012 gaf het burgemeesteroverleg van de Westhoek (het Westhoekoverleg, WHO) de West- Vlaamse intercommunale (WVI) de opdracht om door middel van onderzoek en vorming hen hierin maximaal te ondersteunen. Dit project werd later als pilootproject erkend door de Vlaamse overheid.

2.1.2 Werkwijze voor de opmaak van het parochiekerkenplan

In 2013 was er geen specifieke omschrijving van de inhoud van een kerkenplan in de regelgeving. WVI maakte voor elke gemeente een parochiekerkenplan (PKP) op waarvan de inhoud gebaseerd was op de beschrijving ervan zoals opgenomen in de omzendbrief van Minister Bourgeois “een toekomst voor Vlaamse parochiekerken” van september 2011, met name:

- De parochiekerken als gebouw, met onder meer de cultuurhistorische waarde, de architecturale mogelijkheden, de bouwfysische toestand, de mogelijkheid tot compartimentering,...;
- De parochiekerk in zijn ruimtelijke omgeving;
- Het actuele gebruik en de functie van de parochiekerk;
- Mogelijke interesse van andere actoren

Op het einde van het pilootproject werd aan elke gemeente een rapport overgemaakt, met de beschrijving van het pilootproject, een parochiekerkenplan en een ontwerp gemeenteraadsbeslissing.

Het pilootproject werd gedurende het hele traject begeleid door een werkgroep, bestaande uit enkele burgemeesters uit het WHO, de coördinator van het WHO, een vertegenwoordiger van het Bisdom Brugge en een vertegenwoordiger van het Centrum voor Religieuze Kunst en Cultuur (CRKC). Deze werkgroep rapporteerde aan het burgemeesteroverleg van de Westhoek, aan het kabinet Bourgeois en aan het Agentschap Onroerend Erfgoed.

2.1.3 Bekrachtiging van het parochiekerkenplan

De toekomstvisie parochiekerken werd samen met het centraal kerkbestuur uitgewerkt. Nadien werd het in de gemeenteraad van 27 januari 2014 goedgekeurd. Net zoals in enkele andere gemeenten werd het document verder niet naar het bisdom of de administratie Binnenlands Bestuur en Onroerend gestuurd, de richtlijnen hieromtrent waren op dat moment nog vaag.

2.2 Aanleiding voor de opmaak van het kerkenbeleidsplan 2017

Het decreet van 15 juli 2016¹ voerde een aantal aanpassingen door aan de onroerend erfgoedregelgeving.

Een ‘vernieuwde definitie’ van parochiekerkenplannen door Onroerend Erfgoed

Een eerste aanpassing betrof het formuleren van een definitie van het begrip kerkenbeleidsplan. Deze definitie werd ingevoegd in het Onroerend Erfgoeddecreet en trad in werking vanaf 1 januari 2017. Vanaf deze datum dienden alle kerkenbeleidsplannen aan deze nieuwe definitie te voldoen.

Deze nieuwe definitie was gebaseerd op de conceptnota van Minister Bourgeois maar viel hier niet volledig mee samen. De omschrijving van de definitie was terug te vinden in de publicatie van 2 december 2016 van het agentschap Onroerend Erfgoed “Kerkenbeleidsplannen: inspiratienota” (en latere wijzigingen) waarin de invulling van de criteria voor een kerkenbeleidsplan werd toegelicht. Hierbij was het vierde criterium van de originele omschrijving van het parochiekerkenplan (mogelijke interesse van andere actoren) vervangen door het volgende criterium:

Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en de toekomstige functie, inclusief plan van aanpak hoe de toekomstige invulling met nevenfuncties of herbestemming ervan zal worden onderzocht.

De inhoud van de overige criteria weken op het eerste zicht slechts in hun beschrijving licht af van de inventaris die door WVI voor de Westhoek werden opgemaakt.

Een deadline voor gemeenten met restauratiedossiers

Voor gemeenten die een restauratiedossier voor een kerk indienden bij het agentschap vóór 1 januari 2015 betekende de decreetwijziging dat ze een goedgekeurd kerkenbeleidsplan dienden voor te leggen dat voldeed aan de nieuwe definitie, en dit vóór de deadline van 1 oktober 2017. Indien de deadline niet werd gehaald, werd het dossier geschrapt van de subsidielijst. Een goedgekeurd beleidsplan betekende een goedkeuring van het bisdom en van de gemeenteraad (in deze volgorde).

Voor de kerken van Beerst en Keiem had Stad Diksmuide in 2017 een restauratiedossier lopen; in beide kerken werden de corresponderende werken ondertussen uitgevoerd.

2.3 Opfrissen van het Kerkenbeleidsplan Editie 2023

Het is andermaal ruim 5 jaar geleden dat het Plan nog formeel met de laatste inzichten opgefrist werd. Door het documenteren van deze Editie 2023, wordt niet alleen aan de eisen van het decreet – dat een vijfjaarlijkse herziening van het Plan voorschrijft – voldaan, maar worden ook alle actoren en belanghebbenden ingelicht over en verder betrokken bij evoluties die een nieuwe insteek of nieuwe inzichten over het gebruik van de parochiekerken kunnen brengen.

¹ i.v.m. aanpassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013 en van diverse decreten over de uitvoering van het kerntakenplan van het agentschap Onroerend Erfgoed en over financiële en technische aanpassingen.

3 Fiche per Kerkgebouw

De opmaak van deze fiches is gebaseerd op:

- de info uit de bevraging van CRKC (2013)
- www.inventaris.onroenderfgoed.be **Bronnen:** Missiaen H. & Vanneste P. met medewerking van Gherardts F. & Scheir O. 2005: *Inventaris van het bouwkundig erfgoed, Provincie West-Vlaanderen, Gemeente Diksmuide, Deel I: Deelgemeenten Diksmuide, Beerst, Esen, Kaaskerke, Keiem en Lampernisse*, Deel II: Deelgemeenten Leke, Nieuwkapelle, Oostkerke, Oudekapelle, Pervijze, Sint-Jacobskapelle, Stuivekenskerke, Vladslo en Woumen, *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen WVL18*, (onuitgegeven werkdocumenten). **Auteurs:** Missiaen, Halewijn & Vanneste, Pol,
- Beeldmateriaal afkomstig van Administratie Onroerend Erfgoed en www.kerkeninvlaanderen.be
- Alle info per kerk werd nagekeken door een vertegenwoordiger van de desbetreffende kerkfabriek

3.1 Sint-Wandregesiluskerk in Beerst

3.1.1 Identificatie

Sint- Wandregesiluskerk, Hendrik
Consciencestraat 1, 8600 Beerst

Eigenaar: stad Diksmuide

Bescherming:

Bouwkundig erfgoed - 5 oktober 2009

3.1.2 Beschrijving

3.1.2.a Cultuurhistorische waarde

Algemene beschrijving

De plattegrond ontvouwt:

- Transeptloze hallenkerk van drie beuken met voor geplaatste vierkante westtoren.
- Zijkoren met rechte koorsluiting en hoofdkoor van één travee met dito sluiting.
- Min of meer in het verlengde van het zuidelijk koor kleine sacristie van twee traveeën op rechthoekig grondplan.

Omlopend druippad in grijze klinkers. Verankerde gele baksteenbouw met veralgemeend gebruik van tuitgevels met muurvlchtingen op schouderstukken en afdekking d.m.v. leien zadeldaken.

Aansluitend bij de regionale baksteengotiek. Westtoren van vier geledingen gemarkeerd door haaks op elkaar gestelde, versneden steunberen en baksteenspits met hogels en ijzeren windvaan.

- Onderste geleding: diep geprofileerd tudorboogportaal met bakstenen halfzuiltjes met natuurstenen sokkels en knoppenkapitelen.
- Tweede geleding: spitsboograam (drielicht) onder druiplijst.
- Derde en vierde geleding respectievelijk lichtgleuf en gekoppelde spitsboogvormige galmgaten ingeschreven in spitsboognis, twee oculi, toreuurwerk en bakstenen borstwering met blind spitsboogfries.

Zijbeuken en koren begrensd door haaks op elkaar gestelde versneden steunberen en geritmeerd door gekoppelde spitsboogramen. Toepassing van twee- en drielichten met bakstenen maaswerk ter hoogte van de koorsluitingen en het hoofdkoor. Bakstenen kroonlijst met dito bloemmotief. Noordelijke beuk: geprofileerd korfboogportaal.

Sacristie: eenvoudige muuropeningen met natuurstenen negblokken, toegang met geprofileerd bakstenen korfboogportaal.

Beknopte bouwgeschiedenis

Hendrik Consciencestraat nr. 1. Parochiekerk toegewijd aan Sint-Wandregesilus, heropgebouwd in de jaren 1920. Georiënteerd bedehuis te midden van een kerkhof, deels afgezoomd door een smeedijzeren hekwerk met bakstenen pijlers (Hendrik Consciencestraat - Ommegangstraat) en deels omhaagd. Bewaarde arduinen grafmonumenten vanaf de tweede helft van de 19de eeuw.

- 1161: vroegste vermelding van Beerst. De eerste bidplaats is hoogstwaarschijnlijk een kapel gesticht door een plaatselijk leenheer.
- 1274: Beerst wordt als parochie afgesplitst van de moederparochie Vladslo. De Sint- Pietersabdij van Gent bezit het patronaatsrecht van de nieuwe kerk.
- Eind 16de eeuw: door toedoen van de Geuzen brandt de driebeukige hallenkerk grotendeels af. Gezien het geslonken bevolkingsaantal worden enkel de midden en noordelijke zijbeuk heropgebouwd. De spitsboogramen worden hierbij vervangen door rechthoekige muuropeningen en de ramen in de oostelijke gevel worden dichtgemetseld.
- Ca. 1681: de gotisch altaren worden vervangen door barokke altaren.
- Ca. 1790: onder het Franse bewind wordt de kerk gesloten en het meubilair verkocht. Later wordt het meubilair evenwel teruggeschonken en in 1802 wordt de kerk opnieuw geopend.
- Begin 19de eeuw: de gewelven van de kerk worden bepleisterd.
- Ca. 1843: op de Atlas der Buurtwegen is de kerk aangeduid als een tweebeukige kerk met voorgeplaatste westtoren en vermoedelijk een sacristie in het verlengde van het koor.
- 1856-1857: de toren en het dak worden gerestaureerd n.o.v. architect Pierre Buyck (Brugge).
- 1862: de kerk wordt met een nieuwe zuidelijke beuk uitgebreid n.o.v. architect Pierre Buyck (Brugge) (bewaarde plannen in het archief van de KCML, cf. illustratie). De rechthoekige raamopeningen in de reeds bestaande beuken worden opnieuw vervangen door spitsboogramen (drielichten).
- 1870: de naald van de torenspits - voorzien van vier torentjes - breekt af en wordt hersteld zonder de torentjes door E. Timmerly (Brugge).
- 1911: de kerk wordt ontleisterd.
- Eerste Wereldoorlog: de kerk wordt op 18 oktober 1914 bij de terugtrekking door Franse marinefuseliers in brand gestoken om te verhinderen dat de Duitse troepen de kerk als uitkijkpost zouden kunnen gebruiken. Op het einde van de oorlog staan enkel nog een aantal muurfragmenten van de kerk overeind.
- 1921-1930: de kerk wordt heropgebouwd n.o.v. architect G. De Backere (Gistel). Vanuit een historiserend oogpunt wordt ervoor geopteerd om de westtoren opnieuw van een bakstenen spits te voorzien i.p.v. het vóóroorlogse ingesnoerde tentdak dat op een latere fase terugging. Vanuit eenzelfde optiek worden de 19de-eeuwse drielichten in de zijbeuken vervangen door gekoppelde tweelichten. Deze tweelichten zijn gebaseerd op sporen van oorspronkelijke muuropeningen die aan de noordzijde bij de vernieling van de kerk werden aangetroffen.
- 1937: inwijding van de kerk door Mgr. H. Lamiroy.
- 1977: restauratie van de kerk met kleine herstellingswerken.

3.1.2.b Architecturale mogelijkheden

Grootte, opdeling en inrichting

Transeptloze hallenkerk van drie beuken met voor geplaatste vierkante westtoren. Zijkoren met rechte koorsluiting en hoofdkoor van één travee met dito sluiting. Min of meer in het verlengde van het zuidelijk koor kleine sacristie van twee traveeën op rechthoekig grondplan

Aanwezige voorzieningen

In de sacristie is er een afwasbekken met warm water. Er is geen keuken. In de sacristie is er een toilet.

De verwarmingsinstallatie werd vernieuwd rond het jaar 2012.

Toegankelijkheid andersvaliden

De kerk is toegankelijk voor rolstoelgebruikers

Aanwezigheid van waardevol interieur

Mobilair: Volledige aankleding van na de Eerste Wereldoorlog met voornamelijk neogotische inslag, cf. o.m. biechtstoel, communiebanken en glasramen van 1924. Interieur: Westtoren: bakstenen kruisribgewelf met centraal mangat op dito zuiltjes met natuurstenen koolbladkapiteeltjes. Diverse gedenkplaten voor de burgerlijke en militaire slachtoffers van beide wereldoorlogen. Doksaal: houten balkenzoldering en blinde neogotische fries met driepasmotief. Bakstenen hallenkerk met geprofileerde spitsboogarcade op bakstenen zuilen met witte natuurstenen koolbladkapitelen en dito achzijdige sokkels. Overwelling d.m.v. houten spitstongewelven en metalen trekankers op witte natuurstenen consoles.

Uitbreidingsmogelijkheden en mogelijkheden om (deel)ruimtes af te splitsen.

De hallenkerk met drie beuken is opdeelbaar.

Er is een kerkhof rond de kerk.

De sacristie werd aangepast voor multifunctioneel gebruik.

3.1.2.C Bouwfysische toestand

De kerk is in goede staat.

De bakstenen toren die in slechte staat verkeerde, werd in de periode 2017-2018 gerestaureerd.

Ondergane restauratiecampagnes:

- 1982: brandglazen zijde H. Consciencestraat
- 1977: bakstenen toren
- 1996: orgel
- 21ste eeuw: alle andere brandglazen , verwarming en vernieuwing sacristie
- 2015: schilderen exterieur en kerk als geheel

3.1.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Inwoners in Beerst

- 1436 inwoners (1/1/2017)
- 1.499 inwoners (1/7/2023)

Afstand tot omliggende dorpen

- 4 km van Diksmuide
- 3,8 km van Keiem
- 2,8 km van Vladslo

In het dorp zijn aanwezig:

- Vrije basisschool
- Gemeentelijk basisonderwijs + turnzaal als ontmoetingscentrum
- Kapel naast crisishuis
- Kapel Zijdellingsstraat
- Er is openbaar vervoer in Beerst

Er zijn 30 parkeerplaatsen in de omgeving van de kerk. Verder zijn er ook winkels, een apotheek, slagerij, feestzaal,...

3.1.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

- Open ruimte en kans tot bezienswaardigheden.
- Stille ruimte en kans tot het ontsteken van een kaars.
- Ruimte van katholieke rituelen: doopsel, huwelijk, uitvaart, zegeningen en jubilea.
- Ruimte voor het samenkomen van christenen: zoals geloofsavonden, vormselcatechese, kapelletjestocht.
- Ruimte om de eucharistie te vieren: Zaterdagavond 2e en 4e week van de maand om 18u, tijdens de week op woensdagmorgen om 9 u.,
- Schoolvieringen
- Repetities van het kerkkoor
- Plechtigheden van NSB

3.2 Sint-Niklaaskerk in Diksmuide – Centrum

3.2.1 Identificatie

Decanale kerk Sint-Niklaas

Sint-Niklaasstraat 14, 8600 Diksmuide - centrum Eigenaar: kerkfabriek

Beschermingen:

- Vastgesteld als bouwkundig erfgoed – 5.10.2009
- Beschermd als monument – 20.02.1939
- Beschermd als stads- of dorpsgezicht, intrinsiek Grote Markt en omgeving – 30.06.2014

3.2.2 Beschrijving

3.2.2.a Cultuurhistorische waarde

Georiënteerd bedehuis na de Eerste Wereldoorlog heropgebouwd en na de brand ten gevolge van het bombardement van 1940 gerestaureerd tot begin jaren 1950. Voormalig kerkhof in 1784 afgeschaft en thans in het stedelijk weefsel geïntegreerd.

Ten westen, pleintje uitgevend op de Kiekenstraat met twee 14de-eeuwse kraagstenen afkomstig uit de vooroorlogse kerk (zie Kiekenstraat). Ten oosten, Vrijheidsplein uitgevend op de De Breyne Peelaertstraat.

Algemene beschrijving

De plattegrond ontvouwt een driebeukig basilicaal schip van zeven traveeën; een pseudotransept en hoofd- en zijkoren, respectievelijk met polygonale en rechte koorsluiting. Zuidelijke zijbeuk met ingebouwde massieve westtoren, op begane grond ingericht als doopkapel, en ten zuidwesten aanleunende traptoren met bakstenen spits. Dito traptorentje ten noordoosten van het pseudotransept. Ten zuidoosten van de polygonale koorsluiting L-vormige sacristie. Gele baksteenbouw op natuurstenen plint en afdekking door middel van leien zadeldaken. Westtoren van vier geledingen onder opengewerkte leien lantaarn. Versneden steunberen op de hoeken. Derde geleding met drie spitsboogvormige galmgaten en vierde geleding op de hoeken geritmeerd door vlakke pilasters.

Aansluitend bij de regionale baksteengotiek. West- en koorgevels als puntgevels met natuurstenen kruisbloem en versneden steunberen uitlopend in arkeltorentjes. Spitsboogportaal verdeeld in twee rechthoekige ingangen door middenpijler en driekwartzuil met knoppenkapiteel; geprofileerde natuurstenen omlijsting door middel van drie gekoppelde driekwartzuilen met dito kapiteel en een beeld van Onze-Lieve-Vrouw met kind onder baldakijn aan weerszijden geflankeerd door geknielde engel in het tympaan. Voorts grote geprofileerde spitsboogramen op afzaten met bakstenen tracering en natuurstenen maaswerk. Zijgevels geritmeerd door geprofileerde spitsboogramen (drielichten) en versneden steunberen uitlopend op bakstenen topstukken met blinde driepas; aflijnende gesloten borstwering van blinde spitsboognisjes met driepasmotief boven gebeeldhouwde natuurstenen fries met eikenbladmotief.

Zuidelijke transeptarm als puntgevel op schouderstukken met bekronende kruisbloem, versneden steunberen en korfboogportaal met geprofileerde bakstenen omlijsting. Boven het korfboogportaal, geprofileerd spitsbogig vierlicht geflankeerd door blinde spitsboognissen en oculi. In de topgevel groot roosvenster met natuurstenen maaswerk en drie gekoppelde spitsboognissen. Noordelijke transeptarm als dito puntgevel maar met één groot geprofileerd spitsbogig zeslicht op afzaat en in de topgevel klimmende spitsboognissen. Vijfzijdige koorsluiting geritmeerd door twee rijen spitsbogige tweelichten op afzaten en versneden steunberen met dito bakstenen topstukken. Aflijnende bakstenen borstwering met blinde spitsboognisjes boven gebeeldhouwd natuurstenen fries. Sacristie met tuitgevels en getraliede natuurstenen kruiskozijnen verdiept in rechthoekige nissen.

Beknpte bouwgeschiedenis

- 1144: de kerk wordt als zelfstandige parochiekerk gewijd door bisschop Milo van Terwaan en onder de bescherming van Sint-Niklaas geplaatst.
- 13de eeuw: de oorspronkelijke constructie wordt geleidelijk aan uitgebreid.
- 1333: de Sint-Niklaaskerk wordt na de fatale brand van 1333 opnieuw opgetrokken. Restanten van de oorspronkelijke constructie en een 13de-eeuwse uitbreiding worden gedeeltelijk in het nieuwe gebouw geïntegreerd.
- 1535-1542: steenhouwer J. Bertet (Diksmuide) vervaardigt een doksaal met laatgotische vormgeving. Tijdens de Eerste Wereldoorlog wordt dit meesterwerk echter vernield. Brokstukken van dit doksaal bevinden zich thans nog in de reserves van het Stedelijk Museum.
- 1542: voltooiing van de disbank in de Sint-Niklaaskerk. Deze disbank wordt vernietigd tijdens de Eerste Wereldoorlog, geslaagde reconstructie (schaalmodel) in het Stedelijk Museum.
- 16de en 17de eeuw: de kerk wordt nog diverse malen door brand geteisterd o.m. in 1513 en 1672, gevolgd door de nodige herstellingswerken: onder meer de bouw van een nieuwe klokkentoren op het eind 17de/ begin 18de eeuw na de brand van 1672.
- Circa 1865-1872: ingrijpende restauratiewerken aan noordtransept, spitsboogramen, westgevel en vieringtoren naar ontwerp van architect P. Croquison (Kortijk). Circa 1888-1906: diverse restauratiewerken aan het interieur onder leiding van architect H. Geirnaert (Gent).
- 1914-1918: eind oktober 1914 beschieten de Duitsers vanuit Klerken (Houthulst) Diksmuide met als oriëntatiepunt de Sint-Niklaaskerk. Door het aanhoudende oorlogsgeweld wordt de kerk en haar cultuurpatrimonium volledig verwoest.
- 1923-1925: de kerk wordt onder leiding van architect Jozef Viérin (Brugge) naar vooroorlogs model heropgebouwd. Een aantal vanaf het begin negatief beoordeelde ingrepen van de restauratie van 1865-1872 worden evenwel weggelaten. 27 mei 1940: één dag voor de capitulatie bombarderen de Duitsers Diksmuide met brandbommen, waarbij de Sint-Niklaaskerk praktisch volledig uitbrandt. De daaropvolgende restauratiewerken onder leiding van architecten Jozef en Luc Viérin (Brugge), slepen aan tot in het begin van de jaren 1950.
- Sedert 1993: instandhoudings- en restauratiewerken onder leiding van architecten D. en P. Seys (Diksmuide).

Omschrijving orgel en roerend erfgoed

Interieur

Bepleisterde en witgeschilderde basilicale kerk. Schip en koor met tweeledige opstand geritmeerd door spitse scheibogenarcade op natuurstenen zuilen met knoppenkapiteel en tweeledige spitsbogige bovenlichten. Overdekking door middel van houten spitstongewelven met gepolychromeerde ribben en

eikenhouten trekbalken en makelaars. Geprofileerde vieringpijlers uitlopend in schalken en figuratief uitgewerkte kraagstenen. Onder westtoren doopkapel met kruisribbengewelf en luigat.

Orgel

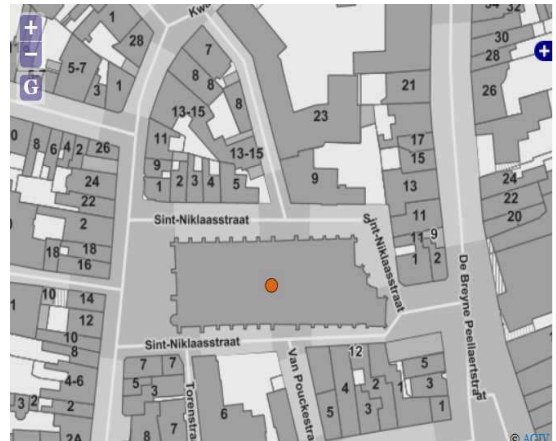
De kerk van Diksmuide heeft een onvoorstelbaar rijke voorgeschiedenis op gebied van orgelbouw. Een prachtig 17de-eeuws orgel, op het koordoksaal, ging verloren in WO I. In 1932 werd een nieuw orgel geplaatst; ook dit instrument werd vernield door oorlogsfeiten, in 1940. Het huidige orgel, op het W-doksaal, dateert van 1966 en is gebouwd door de firma Jos. Loncke en Zonen (Esen).

3.2.2.b Architecturale mogelijkheden

Grootte, opdeling en inrichting

Deze kerk is een basiliek met transept.

Een driebeukig basilicaal schip van zeven traveeën; een pseudotransept en hoofd- en zijkooren, respectievelijk met polygonale en rechte koorsluiting. Zuidelijke zijbeuk met ingebouwde massieve westtoren, op begane grond ingericht als doopkapel, en ten zuidwesten aanleunende traptoren met bakstenen spits. Dito traptorentje ten noordoosten van het pseudotransept. Ten zuidoosten van de polygonale koorsluiting L-vormige sacristie.

Aanwezige voorzieningen

- elektriciteit : in 2002 volledige vernieuwing opgeleverd
- verwarming : in 2002 volledige vernieuwing opgeleverd.
De kerk wordt verwarmd met hete lucht. De installatie op aardgas staat in de kelder. De verwarmingsinstallatie is uitgerust met een systeem die de warme lucht die stijgt naar beneden drukt. Hiervoor werden er kanalen en ventilatoren op de zolders aangelegd. Een geurdetector is aanwezig. De installatie is gekeurd door een erkend technicus.
- volledige aanpassing van het bestaande bliksembeveiligingssysteem gebeurde in 2014
- blusapparaten zijn aanwezig en gekeurd.
- aanwezigheid van warm water, één toilet

De kerk is toegankelijk voor rolstoelgebruikers

Aanwezigheid van waardevol interieur

Mobilair

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden een groot aantal waardevolle kunstwerken vernield, onder meer een schilderij "Aanbidding der Wijzen" van 1644 door Jacob Jordaens; het befaamde natuurstenen doksaal van 1536-1542 uitgevoerd door J. Bertet (Diksmuide), een eikenhouten koorgestoelte van circa 1600 gesneden door U. Taillebert (Ieper), een marmeren tabernakel van 1611-1613 naar ontwerp van H. Stalpaert (Brugge), een eikenhouten kerkmeestersbank van 1542, een doopvont in koper en marmer van 1626. Thans: reconstructie van de 17de- eeuwse doopvont van 1925 door Oscar Sinia (Gent), een bronzen kruisweg van 14 staties (circa 1931-1933) en bronzen Piëta "Nood-Gods" (1932) naar ontwerp van Oscar Sinia (Gent) en gegoten door de gebroeders Minne (Gent). Overig meubilair hoofdzakelijk van na de Tweede Wereldoorlog, onder meer in koor, zijkooren en doopkapel glasramen van 1963 met geometrisch-abstracte compositie naar ontwerp van M. Martens (Brugge).

Uitbreidingsmogelijkheden en mogelijkheden om (deel)ruimtes af te splitsen.

- Uitbreiding niet mogelijk door omliggende straten.
- Gezien de kerk een driebeukige hallenkerk is, is ze in principe opdeelbaar.

3.2.2.c Bouwfysische toestand

De kerk is in goede staat.

Uitgevoerde restauraties:

- 20ste eeuw(1940-65) gedeeltelijke heropbouw vernieling WOII
- 1996: restauratie toren, daken, verwarmingsinstallatie, verlichting
- 2009: restaureren van de brandglasraam t.h.v. de westgevel – rond raam en raam boven inkompoort + maaswerk en duivenwering
- glasraam boven inkomportaal noordgevel werd ook reeds gerestaureerd
- 2009: volledige herstelling van het orgel
- 2014: herstellen van metselwerk aan de wandelgangen van de opgaande muren t.h.v. onderzijde dakranden kerkgebouw

3.2.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Inwoners in Diksmuide

- 6.054 inwoners (1/7/2023)

De Sint-Niklaaskerk ligt in het centrum van Diksmuide. Nabij het stadhuis, de Boterhalle, het cultuurcentrum, diverse scholen,...

Andere gebedsgelegenheden

- Begijnhofkapel (50)
- Kapel aan godshuisjes (2)
- Kapel troost in nood

3.2.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

3.2.4.a Erediensten & liturgische activiteiten

- Stille ruimte en kans tot het ontsteken van een kaars.
- Ruimte van katholieke rituelen: doopsel, huwelijk, uitvaart, zegeningen en jubilea.
- Ruimte voor het samenkomen van christenen: zoals Lichtjeswandeling, misdienaarevent, vormselcatechese, ouderavonden.
- Ruimte om de eucharistie te vieren: elke zaterdagavond om 18 u. en elke zondag om 10.30 u. en om 18 u, tijdens de weekdagen: iedere avond om 18.30 u. in de sacristie.
- Schoolvieringen voor lager en middelbaar onderwijs: vier keer in de loop van het schooljaar
- Plechtigheden van NSB, Te Deum, ...
- Repetitieruimte en jaarlijks concert van het Sint-Niklaaskoor
- Belangrijk voor allerlei ceremonieën: Manneke van de Mane.

3.2.4.b Niet-liturgische activiteiten

- Mogelijkheid tot klassieke concert of orgelconcert bijvoorbeeld de Speelschare.
- Tentoonstelling in verband met de vernieling Eerste Wereldoorlog.

- Wekelijkse orgellessen door de Muziekacademie.
- Open ruimte en kans tot bezienswaardigheden.

3.2.4.c Toeristische aantrekking

Gezien de Sint-Niklaaskerk in het centrum van het toeristisch stadje Diksmuide gelegen is, komen heel wat toeristen de kerk bezichtigen. A.h.v. de gidsfolder met grondplan en aangeduide punten met bezienswaardigheden kan men de kerk bezoeken. In de kerk zijn bordjes aangebracht (Nederlands- en Franstalig) waarop men bijkomend heel wat toelichting kan lezen. De kerk functioneert o.a. als 'museum' van het kerkelijk patrimonium.

De kerk is een gebedsruimte waar bezoekers rust vinden voor gebed en bezinning. Er is mogelijkheid om een kaars te branden volgens eigen intenties. Tevens kunnen bezoekers hun meditaties neerschrijven in een boek. De sfeervolle muziek in de kerk stemt heel wat mensen tot 'even halt houden' in de drukte van het leven.

Belangrijkste bezienswaardigheden voor bezoekers

- Sint-Niklaaskoor met sacramentsaltaar
- O.-L.-Vrouwkoor met altaar en beeld 'gulden Madonna met kind'
- Doopkapel en doopvont met smeedwerk en bezienswaardigheden
- brandglasramen in houten kisten (glasramen van Schuttersgilde) H. Barbara, St Joris en St.-Sebastiaan
- Gebrandschilderde ramen
- Doksaal en orgel - Loncke en zonen
- Tentoonstellingskasten met waardevolle voorwerpen
- Koperen kandelaars met schild (familie Hilfoort) naast het grote Lindehouten Christus aan het kruis
- Koperen boekenstaander met arend Kruisbeeld met houten tafereel
- Reliekhouder Zilveren borstbeeld Sint-Niklaas van Myra – J. Fonteyne
- Marmeren Borstbeelden Petrus en Paulus – Van Poucke
- Reliek O.L. Vrouw van Foy – van Barmhartigheid Beeld O.L. Vrouw Troost in nood
- Monstrans achter glas Gerestaureerde flambeeuwen
- Zilveren / koperen kandelaars en godslamp – L. Van Damme
- Zilveren processiekruis – L. Van Damme
- Schilderij Golgota 'Longinus' of 'De steek met de lans' – anonym
- Schilderij het Laatste Oordeel – Cornelis Tack Schilderij Kerstnacht aan de IJzer - Sam. Devriendt
- Schilderij Jezus sterft aan het kruis – anonieme kopie Schilderij vlucht naar Egypte – G. Guffens
- Fotografische reproductie van een waterverfschilderij O.-L.-Vrouw van de IJzer – Joe English
- Schilderij O.-L.-V. van altijddurende bijstand - L. Poupaert
- Schilderij koordoksaal – Leon Cassel
- Schilderij O.L. Vrouw met kind – s.n. kopie naar Jordaens
- Schilderij O.L. Vrouw met rechtopstaand kind – Maeseman Jerome
- Kopie schilderij 'Lam Gods' – A. Hillebrandt
- Obiïts – familie Van Hille
- Fotomateriaal van kerk voor en na WO

Heiligenbeelden op sokkels

- Tabernakel – Arte Grossé

- Disbank – J. Decrock
- Sacramentstoren – Catteeuw
- Piëta - Signa + 7 schilderijtjes O.L. Vrouw van de 7 weeën – A. Bosteels
- Kruisweg – O. Sinia
- Apostelkruisen – J. Viérin Grafsteen en gedenksteen
- Biechtstoelen - bidstoel

3.3 Sint-Pieterskerk in Esen

3.3.1 Identificatie

Sint-Pieterskerk Esenplein 1, 8600 Esen

Eigenaar: stad Diksmuide

Beschermingen:

- bouwkundig erfgoed – 5.10.20119
- beschermd monument – 20.02.1939

3.3.2 Beschrijving

3.3.2.a Cultuurhistorische waarde

Algemene beschrijving

Esenplein nr 1: Parochiekerk toegewijd aan Sint-Pieter. De heropgebouwde kerk is beschermd als monument bij K.B. van 20.02.1939. Georiënteerd bedehuis te midden van een kerkhof met omringend geelbakstenen muurtje onder ezelsrug en tussen pijlers. Op het kerkhof, negen bakstenen kapellen - vermoedelijk daterend uit de jaren 1920 - onder zadeldak (tichelen) met spitsboognissen waarin bas-reliëfs met taferelen uit het leven van Onze-Lieve-Vrouw (cf. opschriften). Bewaarde arduinen grafmonumenten met neogotische inslag uit het einde van de 19de eeuw en het begin van de 20ste eeuw. Tevens bewaarde ijzeren kruisen. Gedenkteken in de vorm van een grafsteen voor vier geëxecuteerde burgers van Esen (25 oktober 1914), opschrift: "ALLE LAFFELIJK DOOR DE DUITSCHERS DOODGESCHOTEN TE EESSEN 25.10.1914". Tevens arduinen grafzerk van de Franse legerarts Chastang, gestorven op 11 november 1914 (cf. dorpsinleiding). Ca. 1970 werd het stoffelijk overschot van de dokter overgebracht naar de Franse militaire begraafplaats van Chastre-Villeroux (Waals-Brabant).

Gotische hallenkerk die na de Eerste Wereldoorlog volledig werd heropgebouwd naar vooroorlogs model (cf. vergelijking tussen de plannen van de KCML van de restauratie van 1907-1913 en de wederopbouwplannen van 1923-1926).

De plattegrond ontvouwt: voorgeplaatste vierkante westtoren met op de zuidwesthoek een polygonaal traptorentje; driebeukige hallenkerk met schip van vijf traveeën (brede middenbeuk en smalle zijbeuken); transept vooruitspringend met één travee; zijkoren (breder dan de zijbeuken waardoor ze op dezelfde lijn als het transept komen) van twee traveeën met rechte afsluiting en hoofdkoor met vijfzijdige afsluiting; in het verlengde van het zuidelijke koor: quasi vrijstaande lage sacristie van zes traveeën op L-vormig grondplan. Omlopend druipad vernieuwd.

Materiaalgebruik: gele baksteenbouw op een ca. 80 cm hoge plint deels van ijzerzandsteen in het transept, de koren en de koorafsluitingen. Eén blinde transeptarm van het zuidelijk transept is volledig uit ijzerzandsteen opgetrokken (reconstructie van Romaans element, zie boven). Afdekking d.m.v. leien zadeldaken. De smallere zijbeuken zijn gevat onder een lager zadeldak; de koren daarentegen zijn alle drie even hoog.

Aansluitend bij regionale baksteengotiek. Imposante en brede westtoren onder tentdak met kruisbekroning en haan. Door de borstwering is de spits echter bijna niet zichtbaar. De toren verjongt en telt vijf geledingen die gemarkeerd worden door doorlopende kordonlijsten van witte natuursteen ter hoogte van de afzaten. Zware, haaks op elkaar gestelde steunberen met versnijdingen en spitsbogige blindnissen met

driepasmotief. Zuidwestelijke polygonale traptoren onder bakstenen torenspits met stervormige topversiering; blinde spitsboognissen met driepasmotief en lichtgleuven.

Onderste geleding: korfboogportaal in een omlijsting van witte natuursteen (westzijde). Tweede geleding: spitsboogvenster (drielicht) in een geprofileerde omlijsting, met maaswerk in visblaasmotief (westzijde), de overige zijden zijn blind. Derde en vierde geleding: gekoppelde spitsbogige blindnissen met drielobbig maaswerk en lichtgleuven. Vijfde geleding: telkens twee spitsbogige galmgaten met blind driepasmotief en torenuurwerk erboven.

Zijbeuken met aandak met vlechtingen aansluitend bij de steunberen van de toren. Overhoekse steunberen met versnijdingen en blindnissen, uitlopend op bakstenen pinakels. De traveeën van het schip zijn geritmeerd door steunberen met versnijdingen en spitsboogvensters in een geprofileerde omlijsting (drielichten), met bakstenen maaswerk en op doorlopende afzaat en onder druiplijst. In de zuidbeuk, getoogd portaal verdiept in een geprofileerde nis met druiplijst op witte natuurstenen consoles, boog bovenaan versmallend en met een geïntegreerde nis.

Gelijkaardige ritmering van transept en koren. De transepten zijn afgesloten met puntgevels, op de hoeken begrensd door overhoekse steunberen met versnijdingen en blindnis uitlopend op bakstenen pinakels; spitsboogvensters (vijflichten) in een geprofileerde omlijsting op doorlopende afzaat en onder druiplijst, bakstenen maaswerk met visblaasmotief.

Rechte koorafsluitingen als puntgevels met spitsboogvensters (drielichten) ingeschreven in een rechthoekig muurvak, in het noordkoor voorzien van kantelen en links geflankeerd door drielobnissen.

Hoofdkoor geritmeerd door versneden steunberen en spitsboogvensters (tweelichten).

De quasi vrijstaande sacristie is slechts met het zuidkoor verbonden door een lage deurtravee onder plat dak. Markante lange zuidgevel met natuurstenen kruisvensters met diefijzers, ingeschreven in een geprofileerde tudorboognis met dito druiplijst.

Beknorte bouwgeschiedenis

- Volgens sommige auteurs dateert de eerste vermelding van de kerk van 961 als "ecclesia de Esna" in een akte waarin graaf Arnulf de tienden van de Brugse Sint- Donaas opsomt. De akte vermeldt "ecclesia de Esna cum capellis suis Diccamutha et Clarc". In 1089 wordt de kerk van Esen opnieuw vermeld met de kapellen te Diksmuide en te Klerken, dit in een charter van graaf Robrecht II voor het Sint- Donaaskapittel.
- Andere auteurs situeren de eerste vermelding als parochie echter pas in 1066 als in "parroechia villae que dicitur Esnes", dit in een oorkonde van graaf Boudewijn V voor het Sint-Pieterskapittel van Rijsel.
- Einde twaalfde eeuw: de oorspronkelijke kerk (volgens sommige bronnen uit leem opgetrokken) wordt vervangen door een Romaanse basilicale kerk met rechte koorsluitingen (cf. opgraving van 1969 waarbij een rechte koorsluiting werd ontdekt), smalle zijbeuken en een vieringtoren. Van deze kerk opgetrokken in ijzerzandsteen en veldsteen was voor de Eerste Wereldoorlog een transeptarm met rondbogige spaarvelden aan de binnenzijde bewaard. Bij de wederopbouw van de jaren 1920 wordt dit architectuurelement gereconstrueerd.
- 1488: de kerk wordt in brand gestoken door Duitse soldaten in dienst van keizer Maximiliaan van Oostenrijk.
- Eerste helft 16de eeuw: de kerk wordt hersteld volgens het schema van een gotische hallenkerk met westtoren ter vervanging van het Romaanse basilicaal plan met vieringtoren. Het Romaans transept wordt geïntegreerd in de nieuwe gotische kerk (cf. bewaarde transeptarm in de vooroorlogse en de

wederopbouwkerk). Deze kerk is hoofdzakelijk opgetrokken uit baksteen, o.m. Brugse moefen (de grootste 28 cm op 8 cm, cf. gerecupereerde stenen in de wederopbouwkerk), maar ook de veld- en ijzerzandstenen van de Romaanse kerk worden gerecupereerd.

- Ca. 1524 begint men met de bouw van de westtoren, cf. de gerecupereerde datumsteen in de heropgebouwde westtoren (jaren 1920) met het opschrift: "IN 1524 TOT ELCKX BESCHÉE, LEYT MEN VAN DESEN TORRE DEN EERSTEN STEEN". Het transept en de zijbeuken dateren van ca. 1551.
- Eind 16de eeuw: tijdens de godsdiensttroebelen wordt de kerk gedeeltelijk verwoest door de Geuzen. Dit gebeurde mogelijk in 1578, cf. verwoesting van de kerk van het nabijgelegen Werken (Kortemark) in datzelfde jaar. De schade wordt begin 17de eeuw hersteld o.m. vervanging van het glas-in-lood.
- 1692: uitvoering van een aantal herstellingswerken in het koor, cf. gerecupereerde datumsteen "1692" tussen twee pijlers van het koor van de na de Eerste Wereldoorlog heropgebouwde kerk.
- Ca. 1848: aanpassingen aan het interieur; de middenbeuk, het transept en het koor worden voorzien van een stucplafond.
- 1855-1857: aanvraag van de kerkfabriek om de kerktoren als monument te klasseren met de bedoeling om de torennaald te kunnen herstellen.
- 1907-1913: ingrijpende restauratiewerken n.o.v. architect Thierry Nolf (Torhout) waarbij het streefdoel de gotische kerk van de 16de eeuw is. De geharnaste ramen worden vervangen door ramen met monelen en maaswerk (cf. plannen KCML, zie illustraties). In 1913 worden ook de vijf koorvensters hersteld. Bij deze restauratie zouden de oude (stenen ?) gewelven vervangen zijn door houten. Ook het interieur van de kerk wordt herschikt, de altaren in het transept worden verwijderd.
- 20 oktober 1914: de Duitse troepen steken de kerk in brand. Hierdoor worden niet enkel het kerkgebouw maar ook het archief en de kunstschaten verwoest.
- 20 mei 1917: de kerk wordt verder vernield door beschietingen van de Belgische artillerie op de westtoren, gebruikt als uitkijkpost door de Duitse troepen. Aan het einde van de Eerste Wereldoorlog staan enkel nog een aantal muurfragmenten en de basis van de westtoren overeind (cf. bewaarde iconografie).
Tijdens de wederopbouwperiode wordt het aanvankelijke idee om de site van de stukgeschoten kerk te bewaren als ruïne niet gerealiseerd. In 1923-1926 wordt de kerk heropgebouwd als een historische reconstructie n.o.v. architect Thierry Nolf (Torhout) op basis van de restauratieplannen van 1909-1913 (wederopbouwplannen in archief KCML). Tevens wordt geopteerd om zoveel mogelijk origineel materiaal te recupereren: gebruik van ijzerzandsteen voor de plinten van transept en koren en moefen o.m. voor de onderbouw van de toren. De westelijke transeptarm van het zuidelijk transept is volledig uit ijzerzandsteen opgetrokken als reconstructie van een vooroorlogs bewaard Romaans element. Op 3 september 1926 wordt de heropgebouwde kerk ingewijd. Een aantal gedenkplaten en een glasraam in de kerk ter nagedachtenis van de militaire en burgerlijke slachtoffers herinneren aan de Eerste Wereldoorlog (zie onder mobilaire).
- De kerk wordt bij K.B. van 20.02.1939 beschermd als monument.
- 1969-1970: aanpassingen aan het interieur met o.m. een algehele ontleistering. Het torenuurwerk en de glasramen worden eveneens hersteld en vernieuwd. In 1971 wordt een neobarok orgel gebouwd door orgelbouwer Loncke.
- 1997-1998: restauratie n.o.v. architectenbureau D. en P. Seys (Diksmuide)

Omschrijving orgel en roerend erfgoed

In Esen zou reeds van rond 1640 een orgel aanwezig geweest zijn; volgens getuigenissen vertoonde het gelijkenissen met werk van de Ieperse school van Van Belle en Van Eynde. Het ging verloren in WO I. In 1924 werd een nieuw orgel gebouwd door de gebroeders Jos. en Pieter Loncke (Esen). In 1971-72 werd nogmaals een nieuw orgel gebouwd door de firma Jos. Loncke en Zonen (Esen).

3.3.2.b Architecturale mogelijkheden

Beknopte omschrijving van de (uitbreidings)mogelijkheden

Grootte

Voorgeplaatste vierkante westtoren met op de zuidwesthoek een polyonaal traptorentje; driebeukige hallenkerk met schip van vijf traveeën (brede middenbeuk en smalle zijbeuken); transept vooruitspringend met één travee; zijkoren (breder dan de zijbeuken waardoor ze op dezelfde lijn als het transept komen) van twee traveeën met rechte afsluiting en hoofdkoor met vijfzijdige afsluiting; in het verlengde van het zuidelijke koor: quasi vrijstaande lage sacristie van zes traveeën op L-vormig grondplan.

Voorzieningen : verwarming, sacristie, toilet in de sacristie

Toegankelijkheid andersvaliden : trapjes aan de hoofdingang

Mobilair

- In het zuidkoor, retabel voor de militaire en burgerlijke slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog, centraal hoogreliëf met piëta, aan de linkerzijde geflankeerd door de namen van de burgerlijke slachtoffers, aan de rechterzijde door die van de gesneuvelde soldaten.
- Glasramen (gedeeltelijk vernieuwd in 1969-1970) met in de koorafsluiting o.m. afbeeldingen van Onze-Lieve-Vrouw met kind en diverse heiligen. Glasraam met de "Verrijzenis van Jezus" in het zuidkoor en "Kerk- en bisschopswijding" in het noordkoor. Tevens glasraam voor de militaire en burgerlijke slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog.
- Hardstenen grafstenen van Andries Houvenagel († 1681) en Mayken De Bee (zonder datum).
- Koperen gedenkplaat voor het 8ste en 18de Linierement (rechter zijbeuk) die op 29 september 1918 Esen innamen. Tevens memento (rechter zijbeuk) van 1958 voor het 8ste en 18de Linierement.

Interieur:

- In de toren met tochtportaal, houten balkenzoldering met geprofileerde moerbalken op consoles, geprofileerde blindnissen op afzaat, toegang tot de traptoren in de zuidwestelijke hoek. Vernieuwd doksaal met neobarok orgel.
- Sobere ontleisterde en gedeeltelijk gekaleide hallenkerk; geprofileerde spitsboogarcade op ronde bakstenen zuilen op achthoekige dito sokkel. Eén transeptarm van het zuidelijk transept is volledig uit ijzerzandsteen opgetrokken met markerende langwerpige rondbogige spaarvelden, dit als reconstructie tijdens de wederopbouw van een Romaans element, cf. supra). In de koorafsluiting, ranke zuilen met knoppenkapiteel.
- Overwelfing van schip, zijbeuken en koren d.m.v. houten spitstongewelven met geprofileerde houten trekbalken op consoles. Ter hoogte van de viering, diagonaal kruisende trekbalken. Koorafsluiting onder houten straalgewelf.

Opdeelbaarheid

De kerk is omgeven door een begraafplaats.

De driebeukige hallenkerk heeft architecturaal gezien de mogelijkheid om ruimtes op te delen.

3.3.2.c Bouwfysische toestand

Bevindt zich in redelijk goede staat.

Uitgevoerde restauraties:

- Westelijke gevel hervoegd
- In te plannen: werken aan dak, ramen en kerk algemeen in overweging.

3.3.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Aantal inwoners:

- 1868 (01/01/2017)
- 1.952 (juli 2023)

Afstand tot omliggende dorpen:

- Diksmuide centrum: 3,2 km
- Vladslo: 2,2 km
- Zarren: 4,4 km

40 parkeerplaatsen in de nabijheid

Functies in het dorp:

- Basisonderwijs
- Ontmoetingscentrum Ingelram
- Lokalen voor chiro en KLJ
- Kapel OLV Ter Hulp

3.3.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

3.3.4.a Erediensten & liturgische activiteiten:

- Stille ruimte en kans tot het ontsteken van een kaars.
- Ruimte van katholieke rituelen: doopsel, huwelijk, uitvaart, zegeningen en jubilee.
- Ruimte voor het samenkomen van christenen: kruisweg, kerkbezoek vormelingen , vormselcatechese, vergaderingen in de sacristie van de kerkraad en allerlei verenigingen.
- Ruimte om de eucharistie te vieren: tweede, vierde en vijfde zondag van de maand om 10.45 u.
- Schoolvieringen
- Receptie na bijzondere vieringen: eerste communie, vormsel,...
- Repetitieruimte voor de kerkkoor tijdens de zomermaanden
- Plechtigheden van NSB

3.3.4.b Niet-liturgische activiteiten

- Concert 1x/jaar, orgelconcert
- Permanente tentoonstelling van de Wereldoorlog I.

In Esen-dorp liggen er geen fietsknooppunten. Wel aantrekkelijk in de omgeving is de Handzamevallei en de Broeken van Esen.

3.4 Sint-Niklaaskerk in Keiem

3.4.1 Identificatie

Sint-Niklaaskerk Keiem Keiemborpsstraat 83, 8600 Keiem

Eigenaar:

- kerkfabriek: beuken
- stad Diksmuide: toren

Bescherming: vastgesteld bouwkundig erfgoed – 05.10.2009

3.4.2 Beschrijving

3.4.2.a Cultuurhistorische waarde

Algemene beschrijving

Keiemborpsstraat z.nr. Heropgebouwde parochiekerk toegewijd aan Sint-Niklaas. Georiënteerd bedehuis in de jaren 1920 heropgebouwd n.o.v. architect Théodore Raison (Brugge). Gelegen ten westen van de Keiemborpsstraat in een ommuurd en deels omhaagd kerkhof met ten zuidoosten een brede en smalle korbogvormige poorttoegang in baksteen.

De plattegrond ontvouwt: voorgeplaatste vierkante westtoren met ten noordoosten rond traptorentje; driebeukige hallenkerk van zeven traveeën met rechte koorsluiting. Ten noordoosten: vrijstaande, haaks t.o.v. de kerk ingeplante sacristie van drie traveeën op rechthoekige plattegrond onder leien zadeldak. Omlopend betegeld druippad. Gele baksteenbouw en afdekking d.m.v. leien zadeldaken.

Aansluitend bij de regionale baksteengotiek. Voorgeplaatste westtoren van vier geledingen gemarkeerd door zware versneden hoeksteunberen en leien torenspits met windvaan. Vier geledingen gevat in doorlopende korbognis waarvan onderste geleding: geprofileerd bakstenen korbogportal onder dito druiplijst met erboven ondiepe spitsboogvormige nis; tweede geleding: geprofileerd spitsboograam op afzaat met bakstenen venstertracering (drielicht); derde geleding: klein geprofileerd spitsboograam en vierde geleding: geprofileerd spitsboogvenster met ingeschreven spitsboogvormige galmgaten en borstwering met gekoppeld spitsboogfries met op de hoeken veelzijdige bakstenen torentjes met dito bekroning.

Zijbeuken en koorsluitingen: tuitgevels op schouderstukken met aandaken, geritmeerd d.m.v. geprofileerde spitsboogramen op afzaten en (overhoekse) versneden steunberen.

Sacristie: gekenmerkt door tuitgevels op schouderstukken, haaks op elkaar gestelde en versneden hoeksteunberen en rechthoekige muuropeningen met diefijzers gevat in geprofileerde korbognissen.

Beknopte bouwgeschiedenis

- 13de eeuw: Keiem wordt als een onafhankelijke parochie afgescheiden van de moederparochie Vladslo. De kerk wordt toegewijd aan de H. Nikolaas, waarvan in de loop van de 14de eeuw een relikwie vanuit Rome zou zijn meegebracht.
- 1488: de Duitse troepen van Maximiliaan Van Oostenrijk steken de parochiekerk van Keiem in brand.

- 17de eeuw: na de godsdienstoorlogen worden belangrijke herstellingswerken uitgevoerd aan de kerk. De vooroorlogse datering van de koorsluiting d.m.v. ankers (1615) wijst alleszins op een belangrijk bouwfasen in het eerste kwart van de 17de eeuw. Volgens de literatuur werden deze herstellingswerken in 1640 voltooid. Op dat moment is de parochiekerk een driebeukige hallenkerk met een recht afgesloten koor en een voorgeplaatste westtoren in laatgotische stijl.
- 1731: omwille van de bouwvallige toestand wordt de zuidelijke zijbeuk van de parochiekerk afgebroken.
- Vlak voor de Eerste Wereldoorlog: tweebeukige, laatgotische hallenkerk van zeven traveeën met ten zuiden lagere aangebouwde zijbeuk onder lessenaardak met een hoger opgaand koor van twee traveeën. Voorgeplaatste westtoren onder leien torenspits, gemarkeerd door versneden hoeksteunberen en kleine bakstenen hoektorentjes.
- 18 oktober 1914: om te verhinderen dat de Duitse troepen de kerktoeren zouden kunnen gebruiken als uitkijkpost wordt deze door de Belgische genietroepen opgeblazen. Na vier jaar strijd staan enkel nog een aantal muurfragmenten van de kerk overeind.
- Jaren 1920: historiserende wederopbouw van de kerk in neogotische stijl n.o.v. architect Théodore Raison (Brugge) met o.m. de toevoeging van een nieuwe zuidbeuk.

3.4.2.b Architecturale mogelijkheden

Grootte:

Hallenkerk transeptloos

Voorgeplaatste vierkante westtoren met ten noordoosten rond traptorentje; driebeukige hallenkerk van zeven traveeën met rechte koorsluiting. Ten noordoosten: vrijstaande, haaks t.o.v. de kerk ingeplante sacristie van drie traveeën op rechthoekige plattegrond onder leien zadeldak.

Voorzieningen: er is verwarming in de kerk, toilet in de sacristie

Toegankelijkheid voor rolwagens: zowel de hoofd- als de zij-ingang.

Aanwezigheid van waardevol interieur

- Mobilair hoofdzakelijk uit het eerste kwart van de 20ste eeuw met neogotische inslag (o.m. koorbanken, biechtstoelen). Eenvoudig witgepleisterd interieur. Overwelfing d.m.v. houten spitstongewelven en metalen trekstangen.
- Zuidkoor: verguld houten beeld van de H. Nicolaas van Padua van 1771, cf. datering.
- Doopvont: werk van Leon Speiser uit St-Amandsberg in 1928. De vont rust op een arduinen voetstuk en het deksel is uit gepatineerd koper.
- De kruisweg: gebeeldhouwd door Joseph Lelan in 1927.

Uitbreidingsmogelijkheden en mogelijkheden om deelruimtes af te splitsen

De drie beuken van deze hallenkerk zijn in principe afscheidbaar.

Het kerkhof rond de kerk wordt in 2023 verhuisd. De nieuwe begraafplaats ligt in de Streuvelstraat.

3.4.2.c Bouwfysische toestand

- Staat: goed
- Ondergane restauraties
 - 21ste eeuw: volledige vernieuwing dak (2007) en renovatie muren en ramen (2013), schilderwerken binnen, verwarming en werken aan elektrische installaties, schilderwerken kerk als geheel.

- Volgende restauraties werden uitgevoerd in de periode 2020-2022
 - Herstellen van binnenpleisterwerk
 - Vernieuwen elektriciteit
 - Herstellen tegelvloer

3.4.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Aantal inwoners:

- 1.343 (10/01/2017)
- 1.379 (juli 2023)

Afstand tot omliggende dorpen:

- Leke: 2,7 km
- Beerst: 3.9 km

Kerkgebouw

- Parkeren
- Sacristie

Functies in het dorp

- Ontmoetingscentrum de kring
- Gemeentelijk
- basisonderwijs
- Chirolokaal
- Nieuwe begraafplaats in de Streuvelstraat.

Mobiliteit: lijnbus & belbus

3.4.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

3.4.4.a Erediensten & liturgische activiteiten

- Stille ruimte en kans tot het ontsteken van een kaars.
- Ruimte van katholieke rituelen: doopsel, huwelijk, uitvaart, zegeningen en jubilea.
- Ruimte voor het samenkomen van christenen: zoals vormselcatechese, ...
- Ruimte om de eucharistie te vieren tijdens het weekend: tweede en vierde zondag van de maand om 9.15 u.
- Schoolvieringen
- Repetitieruimte voor de kerkkoor
- Plechtigheden van NSB ter gelegenheid van 11 november

3.4.4.b Niet-liturgische activiteiten:

- Open ruimte en kans tot bezienswaardigheden.
- 1x/jaar concert (fanfare)

3.4.4.c Lokale noden:

Vraag van een groep dorpsbewoners: plein/parkplein maken van oudste deel van kerkhof.

3.4.4.d Andere

- Er liggen fietsknooppunten in het dorp.
- De Belgische militaire begraafplaats en het kakelend kippenmuseum trekken bezoekers naar Keiem.

3.5 Heilige Kruisverheffingskerk in Lampernisse

3.5.1 Identificatie

Parochiekerk Heilige Kruisverheffing Lampernisse

Zannekinstraat 16, 8600 Diksmuide

Eigenaar: stad

Beschermingen:

- bouwkundig erfgoed: parochiekerk Heilige Kruisverheffing – 5.10.2009
- deel van bescherming cultuurhistorisch landschap 'oudlandpolders van Lampernisse' – 30.01.2002

3.5.2 Beschrijving

3.5.2.a Cultuurhistorische waarde

Algemene beschrijving

Zannekinstraat nr. 16. Heropgebouwde parochiekerk toegewijd aan de Heilige Kruisverheffing, te midden van kerkhof.

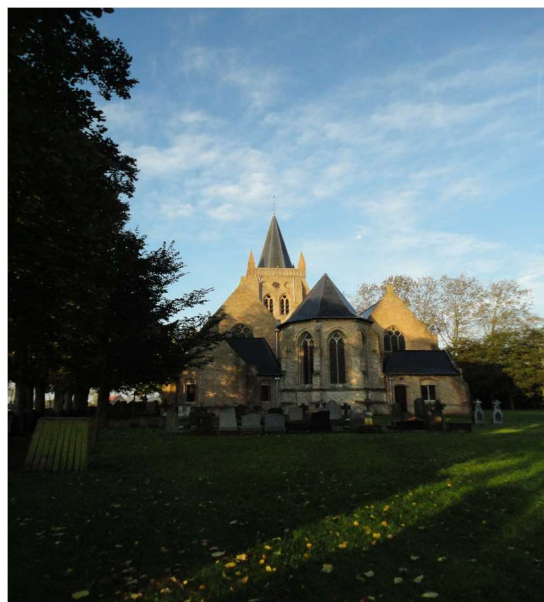
Gelegen binnen het beschermd landschap van de Oudlandpolders van Lampernisse (M.B. van 30.01.2002, ook te Alveringem en Veurne).

Georiënteerd bedehuis te midden van een kerkhof, afgezoomd met knotlindes en aan oostelijke, zuidelijke en westelijke zijde omringd door een muur (cf. Zannekinstraat nr. 16, kerkhofmuur). Bewaarde arduinen grafmonumenten met neogotische inslag uit het einde van de 19de eeuw of het begin van de 20ste eeuw. Tevens bewaarde ijzeren kruisen. In de oksel van zuidbeuk en de hallenkerk: calvarie onder leien luifel, afgesloten door (smeed)ijzeren hek. Recent herschilderde beelden van Christus aan het kruis, geflankeerd door Maria en de H. Johannes op arduinen sokkels; links en rechts van het kruisbeeld ingemetselde gedenksteden voor gestorven pastoors (1895 en 1911). Tegen de zuidbeuk, arduinen gedenksteen voor Nicolaas Zannekin van 1928 n.o.v. Jules Fonteyne (Brugge) met afbeelding van Zannekin als krijger, wapenschilden met leeuw en het opschrift: "TER GEDACHTENIS VAN NIKLAAS ZANNEKIN, GESNEUEVELD VOOR S' VADERLANDSCH VRIJHEID TE CASSEL - 23e VAN OOGSTMAAND 1328 - HEROPGERICHT DOOR ZIJNE MEDEBURGERS TEN JARE 1928". Gedenksteen ondersteund door twee arduinen leeuwen.

De plattegrond ontvouwt: een imposante voorgeplaatste vierkante westtoren met zware steunberen; ten zuidwesten polygonale traptoren. Op de westtoren sluit het driebeukig pseudo-basilicale schip van vier ongelijkmatige traveeën aan. Hierop sluit het driebeukige koor als hallenkerk aan: zijkoren van drie traveeën met rechte afsluiting, hoofdkoor met één bijkomende travee en driezijdige afsluiting. In het verlengde van de zijkoren: nutsgebouwen, o.m. sacristie, ten noorden op rechthoekig grondplan; ten zuiden op L-vormig grondplan.

Materialen: Gele baksteenbouw, deels gerecupereerde muurpartijen. Gebruik van natuursteen of similisteen voor sierelementen (portaal en maaswerk van de vensters). Afdekking d.m.v. leien zadeldaken. Leien torenspits met windvaan.

Omlopend druippad vernieuwd.

Aansluitend bij de regionale baksteengotiek: Monumentale westtoren van drie geledingen gemarkeerd door doorgetrokken bakstenen waterlijsten met tandlijst of spitsboogfries. Haaks op elkaar gestelde steunberen met versnijdingen, net als de traptoren oplopend tot net onder de borstwering. Borstwering met spitsboogfries en vierkante hoektorentjes met bakstenen spits. Eerste geleding met spitsboogportaal als reconstructie van het vooroorlogse (in Doornikse steen): geprofileerde omlijsting vermoedelijk van simili-steen met gekoppelde zuiltjes met koolbladkapiteel, druiplijst. Erboven, spitboogvenster (tweelicht) met bakstenen maaswerk, in een geprofileerde omlijsting. Tweede geleding: gekoppelde venstertjes verdiept in een geprofileerde korfboognis.

Derde geleding: gekoppelde spitsbogige galmgaten met oculus in het boogveld, verdiept in een geprofileerde spitsboognis; erboven drie blinde geprofileerde oculi waarvan de middelste is ingevuld met een torenuurwerk (in zuidzijde slechts één oculus). Zuidzijde: traptoren met lichtgleuven en onder bakstenen spits, rondboogdeur.

Het pseudobasilicale schip wordt geritmeerd door spitsboogvensters met bakstenen maaswerk, op afzaat en in een geprofileerde omlijsting (geen steunberen).

De hallenkerk (het koor) is afgesloten met tuitgevels (schouderstukken en aandaken, geen vlechtingen) en is geritmeerd door spitsboogvensters in een geprofileerde omlijsting (cf. infra) en versneden steunberen, op de hoeken haaks op elkaar gesteld, doorlopende waterlijst onder de afzaten. De spitsboogvensters zijn in de lange koorgevels en in de driezijdige afsluiting van het hoofdkoor opgevat als tweelichten met bakstenen monelen en maaswerk, in het hoofdkoor echter drielobbige maaswerk van simili-steen. Drielichten met bakstenen maaswerk en monelen in de koorafsluiting van de zijkoren.

De nutsgebouwen (met o.m. sacristie) zijn afgesloten met tuitgevels; gemarkeerd door haaks op elkaar gestelde versneden steunberen; bolkozijnen van arduin of simili-steen, verdiept in een steekboognis.

Beknorte bouwgeschiedenis

- 857: vroegste vermelding van de parochie "Lampannesse" in een charter van de Sint-Bertinusabdij van Sint-Omaars (Noord-Frankrijk). In 1123 bevestigt paus Callixtus II dat het "altare de Lampernessa" in het bezit is van het kapittel van Sint-Omaars.
- 13de eeuw: het pseudobasilicale vroeggotische schip van de vooroorlogse kerk gaat terug op de 13de eeuw, de (vroeg)gotische westtoren zou terug gaan op het einde van de 13de eeuw cf. de profilering van de galmgaten en de oculi. De aan de basis 5 m brede steunberen aan de noordzijde van de toren zijn slechts ten dele oorspronkelijk: 19de-eeuwse tekeningen tonen aan dat de buitenste delen latere toevoegingen zijn.
- Eerste helft van de 14de eeuw: het pseudobasilicale schip wordt uitgebreid met een driebeukig koor als hallenkerk.
- 1352: een torenklok met het opschrift "GODE IS BEQUAME. MARIA IS MINE NAME. HERMAN COENE MAKEDE MI MCCCCLII" wordt gegoten.
- 1565: de Geuzen brengen schade toe aan de kerk.
- 1650: de kerk wordt geplunderd door legerbendes die in de streek ronddwalen als gevolg van de oorlog tussen Spanje en Frankrijk.
- 1664: de plaatselijke Sint-Sebastiaansschuttersgilde plaatst een altaar ter ere van Sint-Sebastiaan in het zuidkoor. Hiervoor wordt in 1665 het op heden bewaarde schilderij "Sint-Sebastiaan met pijlen doorschoten" besteld bij kunstschilder Victor Boucquet (Ieper of Veurne).
- 18de eeuw: de spitsboogvensters in de zijbeuken worden gewijzigd naar steekboog. 1731: er wordt een tweede, kleinere klok gegoten met opschrift "Peter Van de Pitte hooftman. Meter Rosalia

Constantia Provoost huysvrouw. Van Franciscus Missuwe zetter. Anno Domini 1731. Hilotte Garnier et Druot m'ont fait."

- 1793: de kerk wordt aangeslagen en gesloten door de Franse bezetter. De twee kerkklokken worden echter door de inwoners begraven in een weide waar ze zeven jaar verborgen blijven. De parochianen moeten naar Oostkerke om de eredienst bij te wonen, tot wanneer onder koning Leopold I de kerk van Lampernisse opnieuw mag gebruikt worden.
- 1856-1860: er worden herstellingen uitgevoerd, o.m. het leggen van een nieuwe vloer.
- 1862: in de noordbeuk wordt een monument geplaatst voor Nicolaas Zannekin, heer van Lampernisse en leider van de Vlamingen in de Slag bij Cassel (1328).
- 1864: herstellingen aan de koorvensters. Voorts zijn er ingrepen om de hygiëne op het kerkhof te verbeteren (voorwaarden volksgezondheid).
- 1898: historiserende herstellingen n.o.v. de Veurkse bouwmeester Jaak Vincke (cf. plannen KCML, zie illustratie). De vensters van de zijbeuken worden ontdaan van de 18de-eeuwse wijziging en spitsboogvormig hersteld. De drie spitsboogvensters van het hoofdkoor worden (opnieuw) opengewerkt (niet bekend wanneer ze dichtgemaakt werden) en voorzien van monelen en maaswerk naar het model van die in de rechte travee van het hoofdkoor. In samenhang hiermee wordt het hoge altaar afgebroken en worden er nieuwe glasramen n.o.v. J. Dobbelaere (Brugge) geplaatst: afbeelding van diverse heiligen, in het hoofdkoor "De vinding van het H. Kruis" (1902), "Jezus aan het Kruis" (1902) en "De intrede van Hiraclius met het H. Kruis" (1902) cf. plannen van de KCML van 1899 en 1902. De houten lambrisering in het hoofdkoor wordt verwijderd waardoor oudere bakstenen bogen ontdekt worden.
De zuilen en kapitelen (blauwe hardsteen) worden ontleisterd. Tijdens deze restauratie vindt men de achthoekige bronzen kuip van de 15de-eeuwse doopvont terug nabij de calvarie, deze wordt herbruikt op een nieuwe arduinen voet.
De plannen van de KCML van 1898 geven samen met bewaarde iconografie een precies beeld van de vooroorlogse kerk. De scheibogen rusten op zuilen van Doornikse steen met vierzijdige krulkapitelen. In de beuken waren een aantal zuilen in de loop der eeuwen weggenomen waardoor de spanbreedte van de scheibogen was verdubbeld.
- 1914-1918: tijdens de Ijzerslag van oktober 1914 wordt de kerk ingericht als hospitaal. Op 1 december 1914 valt de eerste Duitse granaat op de kerktoeren, een richtingsbaken voor vijandig geschut. Op 1 januari 1915 vernielt een obus de sacristie. Op 18 augustus 1915 wordt de kerk in brand geschoten door de Duitsers; de Belgische militaire overheid verbiedt alle bluswerken. Op 8 november 1915 wordt de nog opstaande massieve kerktoeren - nog steeds een oriëntatiepunt voor de Duitsers - door de Belgische troepen gedynamiteerd. Het merendeel van de kerkschatten wordt in veiligheid gebracht in de kapel van het hospitaal "L'Océan" in De Panne. Of ook de schilderijen daar ondergebracht zijn, is niet bekend. Het meubilair wordt wel deels vernield (cf. archief KCML). De klokken smelten tijdens de brand van 18 augustus 1915.
- 1921-1923: de verwoeste kerk wordt heropgebouwd n.o.v. architect Jozef Viérin (Brugge), als een vrij getrouwe historische reconstructie naar vooroorlogs model op de oude grondvesten en deels met gebruik van oude materialen (cf. archief en plannen KCML - zie illustratie - en Dienst der Verwoeste Gewesten). De uiterste traveeën van de noordbeuk (pseudobasilicaal schip), en de nog opstaande delen van het noordkoor en het hoofdkoor worden verstevigd en hersteld (cf. archief Dienst der Verwoeste Gewesten, iconografie van de vernietiging en actuele bouwsporen). Bij de westtoren worden de vooroorlogse imposante steunberen aan de noordzijde (die voorheen de massieve toren ondersteunden) niet heropgebouwd omdat Viérin deze niet meer nodig acht en ziet als een toevoeging aan de oorspronkelijke toren (cf. briefwisseling KCML).
De sacristie en het nutsgebouw in het verlengde van de zijtoren - oorspronkelijk sobere gebouwtjes

onder schild- of lessenaarsdak - krijgen een meer uitgesproken architecturale uitwerking, typisch voor de wederopbouwperiode.

Na de oorlog worden alle kerkschatten en schilderijen (op uitzondering van het schilderij "De triomf van de Maagden" door V. Boucquet gemaakt in 1665) teruggeschonken en - na restauratie - teruggeplaatst. De 17de-eeuwse schilderijen worden in 1921-1924 hersteld door E. Vergoten (Schaarbeek). Het altaarontwerp van Jozef Viérin, en de preek- en biechtstoelen worden besteld bij Dupont (Brugge). Van het gerecupereerde brons van de historische klok wordt na de oorlog een klein klokje gesmolten.

- In 1924-1925 worden de kerkhofmuur en de calvarie n.o.v. architect Viérin heropgebouwd (cf. Zannekinstraat nr. 16, kerkhofmuur).
- Op 6 juli 1925 wordt de wederopbouwkerk ingewijd door de Brugse bisschop J Waffelaert. (cf. glasraam in het hoofdkoor en geschilderd opschrift in het tochtportaal).
- In 1928 wordt een nieuwe gedenksteen voor Nicolaas Zannekin n.o.v. Jules Fonteyne (Brugge) opgericht. Omdat de gedenksteen niet in de kerk opgesteld mocht worden van het bisdom, wordt ze tegen de zuidbeuk geplaatst. Nog in 1928 wordt een nieuw orgel door de Esense firma Loncke geplaatst.
- 1940-1945: de Duitse plannen om de kerktoeren als observatiepost in te richten worden niet uitgevoerd. De lichte schade aan klokken en torenuurwerk wordt hersteld in 1950.

Omschrijving orgel en roerend erfgoed

In 1809 werd een orgel uit het Brugse Sint-Janshospitaal als tweedehands- instrument aangekocht; het zou een werk geweest zijn van D. Berger uit 1781. Werken aan dit orgel geschieden midden 19de eeuw, door Petrus Albertus Loncke (Hoogstade). Het ging verloren in WO I. In 1928 werd een nieuw orgel gebouwd door Jos en Pieter Loncke (Esen).

3.5.2.b Architecturale mogelijkheden

Hiervoor verwijzen we graag naar de ontwerpende haalbaarheidsstudie van NOAarchitecten.

Grootte, opdeling, inrichtingsmogelijkheden

Een imposante voorgeplaatste vierkante westtoren met zware steunberen; ten zuidwesten polygonale traptoren. Op de westtoren sluit het driebeukig pseudo-basilicale schip van vier ongelijkmatige traveeën aan. Hierop sluit het driebeukige koor als hallenkerk aan: zijkoren van drie traveeën met rechte afsluiting, hoofdkoor met één bijkomende travee en driezijdige afsluiting. In het verlengde van de zijkoren: nutsgebouwen, o.m. sacristie, ten noorden op rechthoekig grondplan; ten zuiden op L-vormig grondplan.

- Voorzieningen: Er is warm water, een toilet, verwarming, geen keuken, geen publiek toilet
- Toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers: ja
- Aanwezigheid van waardevol interieur

In de westtoren: houten balkenzoldering op witstenen consoles, spitsboognissen. Erboven, doksaal - van de middenbeuk gescheiden door hoge spitsboogvormige scheiboog - met bakstenen overwelling met witstenen ribben en mangat.

Geschilderd opschrift in portaal i.v.m. inwijding in 1925.

Recent glazen windsas. Bepleisterde witgeschilderde hallenkerk, gemarkeerd door de geprofileerde scheibogenarcade op zuilen van Doornikse steen op dito sokkel en met dito knoppenkapiteel (geen onderscheid tussen de zuilen van het schip en het hoofdkoor). Ook geprofileerde spitse scheibogen tussen het schip en het koor. Ter hoogte van het hoofdkoor, bakstenen zuilen. Tevens accentuering door het

bakstenen maaswerk van alle vensters, en de bakstenen omlijsting van de vensters in het hoofdkoor, tevens bakstenen nissen in de 'doopkapel' en in het hoofdkoor.

Overwelving van schip en koor d.m.v. houten spitstongewelven, aanzettend op een polychrome kroonlijst en met dito kruin- en gordelribben. In het schip, ijzeren trekstangen op polychrome balksleutels uitgewerkt als hoofdjes. Overwelving van de zijbeuken d.m.v. half spitstongewelf. In het koor, zware houten trekbalken op balksloffen en witstenen consoles. Overwelving van de koorsluiting van het hoofdkoor door straalgewelf.

Mobilair

- Schilderijen "Ecce Homo" en "Sint Sebastiaan met pijlen doorschoten", beiden olie op doek door Victor Boucquet (Ieper of Veurne), resp. 1663 en 1665; schilderij "Laatste Avondmaal" op paneel door de Vlaamse School, tweede helft 17de eeuw; schilderijen "Christus aan het kruis" en "Verrijzenis van Christus", beiden olie op doek, Vlaamse School, 17de eeuw; schilderij "Piëta", olie op doek, Matthias de Visch, 1752; schilderijen "Geboorte van Christus", "De kruisafneming", "Doopsel van Christus", "De Calvarieberg" en "De verering van Christus boven het IJzerfront", olie op doek, Jos Speybrouck (Kortrijk), resp. 1946, 1947, 1948, 1947, 1948. Zijaltaar in het noordkoor: altaar met twee eiken zuilen met engelenkoppen en loofwerk, 1640.
- Orgel van de Firma Loncke (Esen), 1928.
- Brandglas in hoofdkoor: "Kruisvinding", "Christus ontmoet een bisschop", "H. Hart getoond aan H. Margaretha Maria Alacoque" en "H. Dominicus met Onze-Lieve-Vrouw"; onderaan de passiewerktuigen; opschriften "Weldoeners tijdens en na de herstelling der kerk in 1901: † E.H. Scherpereel † Depoorter † Malfait † Lootens, Pastoors † C.L. Dewulf † Stef. Mestdagh † Aug. Rabaey † Familie Verhaeghe † Kerkmeesters en parochianen" en "De kerk, vernield tijdens de oorlog 1914-1918, werd hersteld door de zorgen der kerkfabriek: † E.H. Priem, pastor † C. Battel, voorzitter † C. Pieters, burgemeester † S. Vandamme † H. Maes † C. Vanheule † A. Van Gheluwe, leden † J. Viérin, bouwmeester - Zijne Excellentie Mgr Waffelaert wijdde deze kerk den 6 juli 1925".
- Noordelijk zijkoor: Maria geflankeerd door twee engelen, opschrift "H. Maria, Moeder van Smarten bid voor ons". Zuidelijk zijkoor: Sint-Sebastiaan omringd door twee engelen, opschrift "Roemweerdige H. Sebastiaan bid voor ons".

Uitbreidingsmogelijkheid en mogelijkheid om deelruimtes af te splitsen.

Kerkhof aan de straatzijde, aan de andere zijde en achterkant van de kerk is een open grasplein.

Er is geen winterkapel aanwezig.

Het is mogelijk deze kerk in deelruimtes te splitsen.

3.5.2.c Bouwfysische toestand

Staat: redelijk goed

Ondergane restauraties

- 21ste eeuw: dakwerken, gevelrenovatie, renovatie glasramen, schilderijen
- Geplande restauraties: werken aan de muren, schilderwerken binnen en kerken als geheel in overweging.

3.5.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Aantal inwoners:

- 159 inwoners (01/01/2017)
- 147 inwoners (juli 2023)

Afstand tot omliggende dorpen

- Oostkerke: 2.8km
- Pervijze: 6 km
- Zoutenaai: 3.1km

Kerkgebouw

- In de nabijheid parkeergelegenheid voor 30-tal voertuigen

Functies in het dorp

- Restaurant/ feestzaal Zannekin
- Heel wat natuurbeleving wandelen, fietsen in Lampernisse

Mobiliteit: belbus

Andere gebedsplaatsen: orthodox klooster

3.5.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

3.5.4.a Erediensten

Onttrokken aan de eredienst

3.5.4. b Niet-liturgische activiteiten

- concerten, repetities, tentoonstellingen
- voordrachten
- opslag reus Zannekin

3.5.4.c Toeristische aantrekkings

- Lampernisse is gekend als Stiltedorp
- Er zijn fiets- en wandelroutes in het dorp. Lampernisse is een belangrijk druk en belangrijk fietsknooppunt.
- Charmant dorp
- Komgronden van Lampernisse (beschermde polderlandschap)
- De kerk werd recent ingericht als urnenkerk met stilteruimte. Tevens wordt tegen einde oktober 2023 een project gerealiseerd om het portaal en de toren voor toerisme toegankelijk te maken.

3.6 Sint-Niklaaskerk in Leke

3.6.1 Identificatie

Parochiekerk Sint-Niklaas ,
Kerkomgangstraat z/n – Lekedorpstraat
78, 8600 Leke

Eigenaar:

- kerkfabriek van de beuken,
- stad Diksmuide van de toren

Bescherming: Vastgesteld als bouwkundig
erfgoed – 5.10.2009

3.6.2 Beschrijving

3.6.2.a Cultuurhistorische waarde

Kerkomgangstraat z.nr. Sint-Niklaaskerk. Heropgebouwde georiënteerde hallenkerk gelegen te midden van een ommuurd en omhaagd kerkhof (cf. Kerkomgangstraat z.nr.). Toegang ten westen vanuit de Lekedorpstraat.

Algemene beschrijving

Driebeukige hallenkerk met westtoren en aan de westzijde geïntegreerd pseudotransept als gevolg van een 19de-eeuwse verbouwing. Aansluitend op dit pseudotransept, vier traveeën tellende zijkoren met rechte sluiting en hoofdkoor van vijf traveeën met driezijdige koorsluiting. Aan weerszijden van het hoofdkoor, kleine haaks ingeplante sacristie en berging.

Gele baksteenbouw onder leien zadeldaken en leien naaldspits.

Aansluitend bij de regionale baksteengotiek. Als westgevel pseudotransept met centrale westtoren geflankeerd door blinde transeptarmen met geprofileerde oculi. Westtoren van drie geledingen op vierkante plattegrond met versneden hoeksteunberen. Eerste en tweede geleding: segmentbogig portaal in geprofileerde spitsboognis met bakstenen waterlijst met daarboven spitsboograam met bakstenen maaswerk. Derde geleding overgaand in achtkant d.m.v. trompen afgedekt door halve piramides. Galmgaten in geprofileerde spitsboognissen en borstwering met korfboogfries. Zijkoren geritmeerd door versnijdende steunberen en gekoppelde spitsboogramen. Korte gevels voorts gekenmerkt als tuitgevels met aandaken.

Eenvoudig bepleisterd interieur. Spitse scheibogenarcade op doorlopende pijlers. Overdekking d.m.v. houten spitstongewelven.

Beknopte bouwgeschiedenis

- 12de eeuw: tussen 1111 en 1145 wordt Leke een onafhankelijke parochie (voordien afhankelijk van Vladslö). In 1145 bevestigt paus Eugenius III het patronaatschap van de Sint-Pietersabdij te Gent over de parochie Leke.
- 1488: de troepen van Maximiliaan van Oostenrijk steken de kerk in brand.

- Ca. 1500 vinden belangrijke herstellingswerken plaats en de in oorsprong éénbeukige kerk wordt met twee zijbeuken uitgebreid. Nadien vinden nog een aantal ingrijpende herstellingswerken en verbouwingswerken plaats, o.m. ca. 1630 en 1740.
- In 1773 wordt de torennaald door een blikseminslag vernield. Door geldgebrek wordt deze echter niet hersteld, maar van een eenvoudige bekapping voorzien.
- Ca. midden 19de eeuw vindt een ingrijpende verbouwing n.o.v. architect P. Croquison (Kortrijk) plaats, waarbij volgens een vergelijking met de Atlas der Buurtwegen (ca. 1843) de benedenkerk gesloopt wordt. De vieringtoren blijft behouden als westtoren en het oorspronkelijke pseudotransept wordt aan de westzijde geïntegreerd. Het oorspronkelijke koor wordt ingrijpend verbouwd, cf. moefen in de plint van de noordbeuk.
- Op 17 oktober 1914 wordt de kerktoeren door de Belgische genietroepen tot ontploffing gebracht om te verhinderen dat de Duitsers deze als oriëntatiepunt zouden kunnen gebruiken bij beschietingen. Hierbij wordt voornamelijk het westelijk gedeelte van de kerk beschadigd. Niettemin is de kerk niet meer geschikt voor kerkdiensten en tijdens de Duitse bezetting wordt hiervoor de Sint-Jozefsaal gebruikt (cf. Kerkomgangstraat z.nr.).
- Na de Eerste Wereldoorlog wordt de kerk tussen 1921 en 1923 gerestaureerd en de westtoren min of meer historisch heropgebouwd n.o.v. architect Théodore Raison (Brugge).

Omschrijving orgel en roerend erfgoed

In 1785 zou een orgel geplaatst geweest zijn door Dominicus Berger (Brugge). Midden 19de eeuw werd aan het bestaande instrument gewerkt door Petrus Albertus Loncke (Hoogstade). Dit orgel ging verloren in WO I. In 1929 werd een nieuw orgel geplaatst door Frans Vos (Zichem).

3.6.2.b Architecturale mogelijkheden

Grootte, opdeling, inrichtingsmogelijkheden

Driebeukige hallenkerk met westtoren en aan de westzijde geïntegreerd pseudotransept als gevolg van een 19de-eeuwse verbouwing. Aansluitend op dit pseudotransept, vier traveeën tellende zijkoren met rechte sluiting en hoofdkoor van vijf traveeën met driezijdige koorsluiting. Aan weerszijden van het hoofdkoor, kleine haaks ingeplante sacristie en berging.

De breedte van deze kerk is opmerkelijk, hierdoor wordt ze ook zaalkerk genoemd.

Voorzieningen: er is verwarming in de kerk.

Toegankelijkheid: de kerk is toegankelijk voor rolstoelgebruikers en kinderwagens

Aanwezigheid van waardevol interieur

Mobilair: gotische doopvont van ca. 1500. Voorts vnl. neogotisch mobilair uit de tweede helft van de 19de en het eerste kwart van de twintigste eeuw, o.m. twee retabels en een preekstoel van 1877 vervaardigd door E. Vannieuwenhuyse (Brugge). Aan de buitenzijde, twee 18de-eeuwse grafstenen ingemetseld in de zuidbeuk en rechts van het portaal 18de-eeuws Christusbeeld aan kruis onder spitsboogvormige afdekking.

Uitbreidingsmogelijkheden– mogelijkheid opdeelbaarheid

Kerkhof rond de kerk.

3.6.2.c Bouwfysische toestand

Staat: goed

De kerk werd in 2022-2023 gerenoveerd: herschilderd, vernieuwen elektriciteit, vervangen glasramen, opknappen van de sacristie.

3.6.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Aantal inwoners:

- 1.155 (01/01/2017)
- 1.269 (juli 2023)

Afstand tot omliggende dorpen:

- Keiem: 2.9 km
- De Mokker: 4,4 km
- Sint-Pieterskapelle: 3,6 km

Beperkte parkeergelegenheid in de nabijheid van de kerk

Functies in het dorp

- gemeentelijk basisonderwijs
- brandweerkazerne
- bibliotheek
- chirolokalen
- ontmoetingscentrum
- parochiehuis ([beschermd](#))
- diverse winkels, feestzaal, café

Mobiliteit: Leke is een belangrijk schakelpunt voor busverbindingen richting Oostende/Brugge.

3.6.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

3.6.4.a Erediensten & liturgische activiteiten

- Stille ruimte en kans tot het ontsteken van een kaars.
- Ruimte van katholieke rituelen: doopsel, huwelijk, uitvaart, zegeningen en jubilea.
- Ruimte voor het samenkomen van christenen: zoals vormselcatechese.
- Ruimte om de eucharistie te vieren: op zaterdag om 18 u. eerste, derde en vijfde zaterdag van de maand,
- Verering van de heilige Antonius abt, noveen van 17 tot 25 januari, met dagelijkse misgelegenheid en gelegenheid tot verering
- Schoolvieringen
- Repetitieruimte voor de kerkkoor en organist Nicole Saelens
- Plechtigheden van NSB

3.6.4.b Niet-liturgische activiteiten

- Open ruimte en kans tot bezienswaardigheden
- Mogelijkheid tot concert

3.6.4.c Toeristische aantrekkings

Er liggen een aantal fietsknooppunten in Leke

3.7 Sint-Pieterskerk in Nieuwkapelle

3.7.1 Identificatie

Parochiekerk Sint-Pieter, Sint-Pietersplein 10, 8600 Nieuwkapelle

Eigenaar: stad

Bescherming: vastgesteld bouwkundig erfgoed – 5.10.2009

3.7.2 Beschrijving

3.7.2.a Cultuurhistorische waarde

Algemene beschrijving

Sint-Pietersplein nr. 10. Heropgebouwde parochiekerk toegewijd aan Sint-Petrus. Georiënteerde kerk, gelegen in omringend kerkhof. Lage bakstenen ommuring onder ezelsrug, ijzeren toegangshekken tussen hekpijlers. Aan de noordzijde is het Kerkhof afgezoomd met een rij lindebomen; poortje in bakstenen omlijsting naar de pastorietaan (pastorie, Nieuwkapellestraat nr. 2).

De Petrus van Nieuwkapelle is afgebeeld met een visnet, en niet zoals gewoonlijk met een sleutel. Dit verwijst mogelijk naar de belangrijke familie De Visch, heren van Nieuwkapelle (ook vissen in het gemeentewapen).

Kerkhof met bewaarde grafmonumenten, o.m. 19de-eeuwse grafmonumenten met neogotische inslag. Het familiegraf van de familie Moenaert (schepen Moenaert gestorven in 1901) is herkenbaar op een prentbriefkaart van de vernietigde kerk (periode 1914-1917), en wel op dezelfde plaats ten noordwesten van de kerk: arduinen pinakelvormig monument met kruisbekroning. In de buurt van dit graf, ligt ook Marie Thérèse Louisa Tack (geboren te Nieuwkapelle, overleden te Brussel) of douairière Favarger de la Faverge begraven. Deze bleef tijdens de Eerste Wereldoorlog in de onmiddellijke nabijheid van de loopgraven van de Belgische eerste linie langs de IJzerdijk wonen (cf. IJzerdijk nr. 18): arduinen kruis en horizontale dekplaat. Op het kruis geschilderde zwarte bloem en opschrift: "A LA MEMOIRE DE LA DOUAIRIERE (...)/ MAMAN DES SOLDATS/ CHEVALIER DE L'ORDRE DE LEOPOLD II/ DECOREE DE LA MEDAILLE DE LA REINE ELISABETH 1836-1927 R.I.P."

De plattegrond ontvouwt: voorgeplaatste vierkante westtoren; driebeukige hallenkerk van vijf traveeën; zijkoren met rechte afsluiting en hoofdkoor van één travee met vijfzijdige afsluiting. Ten zuidoosten van het zuidkoor, sacristie van twee traveeën op rechthoekig grondplan. Baksteenbouw op een ca. 1 m hoge dito sokkel. Afdekking d.m.v. leien zadeldaken. Omlopend druippad vernieuwd. Tegen de noordzijde van de toren, calvarie met pleisteren beelden onder luifel. Aansluitend bij regionale baksteengotiek:

Voorgeplaatste westtoren van drie geledingen gemarkeerd door doorlopende cordonlijsten en zware versneden overhoekse hoeksteunberen als aanzet van een over de drie geledingen doorlopende geprofileerde korfboognis. Achtzijdige leien spits. Onderste geleding: geprofileerd: korfboogportaal verdiept in spitsboognis waarin beeldnis met H. Hart. Erboven drie oculi in klaverbladmotief, ingeschreven oculus. Tweede geleding: geprofileerde spitsboognis met drielobbig maaswerk.

Derde geleding: geprofileerd spitsbogig galmgat; borstwering. In de oksel met de zuidbeuk, ronde traptoren onder leien spits, voorzien van lichtgleuven.

Zijbeuken en koren geritmeerd door versneden en deels haaks op elkaar gestelde steunberen en geprofileerde spitsboogramen (drielichten) op afzaten en met druiplijsten. De zijgevels van de zijbeuken en van de sacristie zijn afgesloten met tuitgevels.

Sacristie: arduinen bolkozijnen, op afzaat en verdiept in steekboognis. Diefijzers.

Beknopte bouwgeschiedenis

- 1222: eerste vermelding van de parochie Nieuwkapelle als "Nova Ecclesia" i.v.m. en twist tussen het kapittel van Lo en de parochianen, in 1231 "Nova Capella". Vanaf 1266 "Nueve Capielle" of varianten daarop. De benaming 'Nieuwkapelle' ontstond wellicht om het onderscheid te maken met het eerder gestichte en nabijgelegen "capella" reeds vermeld in 1183 en in 1222 (of 1228) genoemd als 'Oudekapelle'.
- In de literatuur zijn weinig gegevens bekend over de kerk. Mogelijk ontstaan uit een Romaanse kapel van de 11de of 12de eeuw (een Romaans gedeelte zou nog bewaard geweest zijn voor de oorlog). De vooroorlogse hallenkerk zou teruggaan op de 14de eeuw.
- In 1423-1424 wordt de 'vieringtoren' van de vooroorlogse kerk gebouwd cf. verloren gegane koperen plaat. Dit gebeurde onder impuls van Jacobus de Visch, heer van Nieuwkapelle.
- In 1850-1863 wordt de kerk hersteld en vergroot. De apsis wordt herbouwd en de bedaking wordt vernieuwd, dit n.o.v. provinciaal architect P. Buyck (Brugge).
- De vooroorlogse kerk was een georiënteerde driebeukige hallenkerk - vermoedelijk 14de-eeuws - met 'vieringtoren' van 1423-1424. Toren met markerende korfboogvakken en veelzijdige ingesnoerde leien spits.
- In 1914-1918 wordt de kerk vernield door Duitse bombardementen, o.m. in 1915. De "verscheidene altaren, talrijke schilderijen, een merkwaardig meubilair en een bekend orgel" gaan hierbij verloren.
- De kerk wordt in 1921-1925 (cf. Archief Dienst der Verwoeste Gewesten) heropgebouwd n.o.v. architect Antoine Dugardyn (Brugge). Tevens bewaarde wederopbouwplannen in het archief van de KCML (cf. illustratie). In 1924 wijding van de heropgebouwde kerk (plaatsen klokken en torenuurwerk in 1925). De kerk wordt niet-historisch heropgebouwd: het principe van de driebeukige hallenkerk wordt behouden, maar de 'vieringtoren' wordt vervangen door een voorgeplaatste westtoren. Zowel in opstanden als in plattegrond is er een sterke gelijkenis met de heropgebouwde kerk van Oudekapelle, n.o.v. dezelfde architect.

Omschrijving orgel en roerend erfgoed

In 1842 zou een orgel geleverd zijn geweest door Ivo Huyghebaert uit Roeselare. Later werkte ook Petrus Albertus Loncke (Hoogstade) in Nieuwkapelle; het is niet bekend wat de aard van diens interventie was: renovatie of nieuwbouw?

Indien dit instrument in 1915 nog aanwezig was, dan ging het samen met de kerk teloor. Het huidige orgel is van Jos. en Pieter Loncke (Esen) uit 1931.

3.7.2.b Architecturale mogelijkheden

Grootte, opdeling, inrichtingsmogelijkheden

Voorgeplaatste vierkante westtoren; driebeukige hallenkerk van vijf traveeën; zijkoren met rechte afsluiting en hoofdkoor van één travee met vijfzijdige afsluiting. Ten zuidoosten van het zuidkoor, sacristie van twee traveeën op rechthoekig grondplan.

Voorzieningen: er is verwarming in de kerk, een toilet in de sacristie.

Toegankelijkheid: de kerk is toegankelijk voor rolstoelgebruikers.

Aanwezigheid van waardevol interieur

Interieur

Beplesiterde en witgeschilderde hallenkerk. Geprofileerde spitsboogarcade op bakstenen zuilen met dito achtzijdige kapitelen en sokkels. Overwelling van schip en koren d.m.v. houten spitstongewelven, metalen trekstangen. Afdekking hoofdkoor d.m.v. houten straalgewelf.

Mobilair

In de noordbeuk, zwartmarmeren gedenkplaten van 1927 voor de burgerlijke en militaire slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog. Marmeren grafstenen van de familie Tack, met familie- en alliantiewapen. Eén van deze grafstenen werd tijdens de Eerste Wereldoorlog vernield en daarna hersteld cf. opschrift. Diverse blazoenen (obiit) van leden van de familie Tack, hersteld na de oorlog.

Votiefschilderij van de Vlaamse school (18de eeuw) met familieportret van Joannes Alexander Tack (gestorven in 1710), hersteld na de oorlog.

Neogotisch mobiliair van de jaren 1920. In het koor, glasramen met afbeelding van diverse heiligen en wapenschilden van de schenkers (diverse leden van de familie Tack).

Uitbreidingsmogelijkheden - mogelijkheid opdeelbaarheid

Deze hallenkerk is met z'n drie beuken eenvoudig opdeelbaar. Het kerkhof ligt rond de kerk.

Er is een ruim en open plein voor de kerk.

3.7.2.c Bouwfysische toestand

Restauraties:

- volledig herbouwd na WO I
- 2012: dakbedekking kerk en toren volledig vernieuwd + toren hervoeegd
- 2016 -2017: voegwerk muren

3.7.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Aantal inwoners:

- 465 (01/01/2017)
- 435 (juli 2023)

Afstand tot aanpalende dorpen:

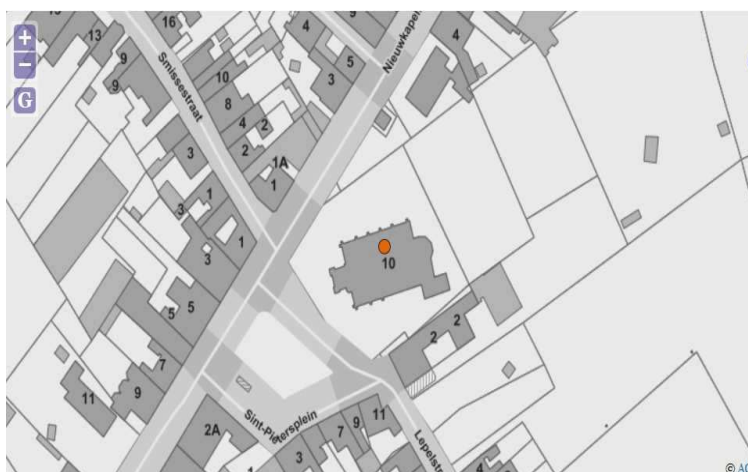
- Oudekapelle: 1,7 km
- Sint-Jacobskapelle: 4.2 km
- Lo-Reninge: 4,3 km

Kerkgebouw

- Parkeren
- Sacristie met toilet

Functies in het dorp:

- Vrije basisschool

- De Triangel feestzaal (particulier + samenwerkingsovereenkomst Stad Diksmuide voor functie als ontmoetingscentrum)

Mobiliteit: lijnbus op schooldagen + belbus

3.7.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

3.7.4.a Erediensten & liturgische activiteiten

- Stille ruimte en kans tot het ontsteken van een kaars.
- Ruimte van katholieke rituelen: doopsel, huwelijk, uitvaart, zegeningen en jubilea.
- Ruimte voor het samenkomen van christenen: vormselcatechese,...
- Ruimte om de eucharistie te vieren: tweede en vierde zaterdag van de maand om 16.30 u
- Schoolvieringen
- Plechtigheden van NSB

3.7.4.b Niet-liturgische activiteiten

- Open ruimte tijdens de zomermaanden en kans tot bezienswaardigheden: waardevolle brandglasramen en twee mooie schilderijen.
- Recepties bij bijzondere gelegenheden: Sinterklaas, Nieuwjaar, Paasklokken, ter gelegenheid van de kermis

3.7.4.c Toeristische aantrekking

- Fietsknooppunten in Nieuwkapelle
- De kleiputten van Nieuwkapelle
- 2 windmolens – Beauvent (coöperatie met alle dorpsbewoners die aandeel hebben in de windmolens)

3.8 Sint Pharaïldiskerk in Oostkerke

3.8.1 Identificatie

Parochiekerk Sint-Veerle

Sint-Veerleplein 11, 8600 Diksmuide

Eigenaar:

- kerkfabriek (beuken)
- stad (toren)

Beschermingen:

- Bouwkundig erfgoed – 5.10.2009
- Beschermd monument 'parochiekerk Sint-Veerle, pastorie en gedenkkapel' – 23.12.2016
- Deel van beschermd dorpsgezicht, intrinsiek Sint-Veerleplein en omgeving – 23.12.2016

3.8.2 Beschrijving

Parochiekerk toegewijd aan Sint-Pharaïldis (Sint- Veerle). Niet georiënteerd bedehuis in 1922-1923 heropgebouwd ten westen van het nieuwe Sint- Veerleplein. Langs het Sint-Veerleplein afgezoomd door deels recent bakstenen muurtje en overige zijden door middel van lage haag.

3.8.2.a Cultuurhistorische waarde

Algemene beschrijving

De plattegrond ontvouwt: voorgeplaatste vierkante oosttoren, driebeukige hallenkerk van vier en een halve travee, zijkoren met rechte koorsluiting en hoofdkoor van één travee met driezijdige koorsluiting. In het verlengde van het zuidkoor: sacristie van twee traveeën op rechthoekige plattegrond onder leien zadeldak en bergruimte onder leien schilddak haaks achter het noordkoor ingeplant. Omlopend druippad in baksteen. Gele baksteenbouw en afdekking door middel van leien zadeldaken. Aansluitend bij de regionale baksteengotiek. Slanke voorgeplaatste oosttoren van drie geledingen gemarkeerd door zware versneden hoeksteunberen en leien torenspits met windvaan. Onderste geleding: geprofileerd bakstenen spitsboogportaal onder dito druiplijst met erboven geprofileerde oculus. Tussen beide, later toegevoegd natuurstenen Heilig Hartbeeld onder dito baldakijn met op de sokkel het opschrift "OOSTKERKE AAN 'T H. HERTE".

Tweede geleding met grote geprofileerde rondboognis op afzaat met rechthoekig torenluik en oculus.

Derde geleding met licht afgeschuinde hoeken, geprofileerd spitsboogvenster met ingeschreven rondboogvormige galmgaten en borstwering. Zijbeuken en koren: veralgemeende toepassing van geprofileerde spitsboogramen (drielichten) op afzaten en tuitgevels op schouderstukken met aandaken en muurvlechtingen.

Zijgevels geritmeerd door versneden steunberen en dito spitsboogramen. Sacristie en bergruimte: bolkozijnen met natuurstenen onderdorpel, middenstijl en latei.

Beknorte bouwgeschiedenis

- Circa 1180: afstammelingen van Volcraven, heer van Lampernisse laten een kapel bouwen op zo'n drie km ten oosten van de kerk van Lampernisse. Deze kapel vormt de basis voor de latere parochie "Volcravenkinderkerk".
- Circa 1244: "Volcravenkinderkerke", het latere Oostkerke wordt een zelfstandige parochie. Het kapittel van Sint-Omaars (Noord-Frankrijk) verkrijgt het patronaatsrecht van de kerk.
- 15de eeuw: de vooroorlogse kerk was een gotische éénbeukige kerk, vermoedelijk uit de 15de eeuw, met ingebouwde westtoren. Op een niet nader te bepalen tijdstip wordt de kerk aan de noordzijde uitgebreid met een Onze-Lieve-Vrouwkoor en een sacristie in het verlengde van het hoofdkoor.
- Circa 1843: op de Atlas der Buurtwegen is de plattegrond van de éénbeukige kerk met het Onze-Lieve-Vrouwkoor aan de noordoostelijke zijde en de aangebouwde sacristie duidelijk weergegeven. Vóór de Eerste Wereldoorlog: éénbeukige gotische bakstenen kerk onder leien zadeldak met ingebouwde westtoren van drie geledingen met ingesnoerde naaldspits. Ten noordoosten, Onze-Lieve-Vrouwkoor van drie traveeën onder leien zadeldak met aangebouwde sacristie en aan de westzijde een calvarie.
- 1914-1918: door de ligging dicht bij de gestabiliseerde frontlinie wordt de kerk samen met de volledige dorpskern tijdens de Eerste Wereldoorlog in puin geschoten. Een aantal kunstvoorwerpen worden echter in veiligheid gebracht in het hospitaal van Dr. Depage in De Panne. Zowel tijdens als na de oorlog doet de kerkruïne dienst als groeve voor bouw materiaal.
- 1922-1925: de verwoesting van het dorp is dermate groot dat na de Eerste Wereldoorlog beslist wordt om Oostkerke her op te bouwen ten noorden van de voormalige dorpskern. De parochiekerk wordt heropgebouwd naar een nieuw ontwerp van de architecten F. De Montigny en L. Somers (Antwerpen) met inslag van de regionale baksteengotiek. 17 september 1923: Mgr. Waffelaert wijdt de kerk in. 21 september 1924: de kerk wordt onder de bescherming geplaatst van het Heilig Hart. Bij deze gelegenheid wordt een Heilig Hartbeeld boven het portaal geplaatst.

Omschrijving orgel en roerend erfgoed

De werkljst van Petrus Albertus Loncke (Hoogstade) vermeldt een werk in Oostkerke, te situeren in de 2de helft van de 19de eeuw. Er wordt niet gespecificeerd of het een nieuwbouw betrof ofwel een renovatie. Dit orgel is geheel (of minstens grotendeels) vernield in WO I. Het huidige orgel is gebouwd door Frederik Loncke en zonen (Esen) in 1923, met gebruikmaking van enkele oudere elementen.

Opmerkelijke elementen

In Oostkerke staat de kerk niet zoals toen voorgeschreven, met het altaar naar het oosten, maar wel om praktische reden, naar het westen.

3.8.2.b Architecturale mogelijkheden

Naar aanleiding van de herbestemmingsstudie van de oude school van Oostkerke werden ook enkele scenario's gemaakt voor de kerk. De tijdsgeest was toen nog niet rijp om verder in te gaan op deze scenario's.

Grootte, opdeling, inrichtingsmogelijkheden

Pseudobasiliek, transeptloos

Het gebouw heeft – volgens muzikanten – een bijzonder mooie akoestiek.

Voorzieningen: Toilet in de sacristie. Verwarming ok (nogal luidruchtig) elektriciteit ok

Toegankelijkheid: Er zijn enkele treden aan de ingang van de kerk. Er is geen hellend vlak voor rolstoelgebruikers. Er zijn wel handgrepen aan de hoofdingang.

Aanwezigheid van waardevol interieur

Interieur. Oosttoren met houten balkenzoldering op witte natuurstenen consoles. Witbepleisterde hallenkerk. Geprofileerde spitsboogarcade op bakstenen zuilen met achzijdige kapitelen in blauwe hardsteen en dito basementen op bakstenen sokkels. Overwelfing van schip en koren door middel van met gouden sterren beschilderd houten spitstongewelven op houten kroonlijst en verzorgde metalen trekstangen. Afdekking hoofdkoor door middel van beschilderd houten straalgewelf met de voorstelling van Christus geflankeerd door een wijze en een domme maagd met banderollen met het opschrift "DEZE IS EEN WIJZE MAAGD - EEN VAN 'T GETAL DER VOORSICHTIGEN " en "KOM O BRUID VAN CHRISTUS - ONTVANG DE KROON U VOORBEREID". Dit iconografische programma van de maagden werd ook in het schip verder gezet, maar is thans overschilderd.

Mobilair. Arduinen 17de-eeuwse grafsteen met het opschrift "Sepulture van Cornelis Willems F. Frachois die overleet den VII meye 1631 ende van Ianneken F. Lodewyck Pranghe den voor Cornelis Huysvr. die over. XVI". Twee vroeg 18de-eeuwse schilderijen, respectievelijk 'Heilige Mattheus' en 'Heilige Lucas', olie op doek, toegeschreven aan de Vlaamse school en in 1716 geschonken door pastoor de Mulder (zie opschrift) als onderdeel van een reeks van vier. Voorts voornamelijk mobiliair met neogotische inslag van de jaren 1920: verzorgd natuurstenen hoofdaltaar met basreliëf, zuiltjes met knoppenkapitelen en houten retabel met medaillons van de vier evangelisten. Dito, maar soberdere zijaltaren., talrijke polychrome heiligenbeelden van 1925 naar ontwerp van beeldhouwer J.F. Lelan- Declerck (Kortrijk), neogotische preekstoel, biechtstoel, communiebanken en arduinen doopvont met smeedijzeren hekwerk. Verzorgde neogotische glasramen naar ontwerp van Camille Wybo (Doornik): in het schip de voorstelling van de 10 geboden; in de oostelijke gevel twee oculi met enerzijds de allegorie van "Geloof-Hoop - Liefde" en "Dood - Oordeel - Hel - Hemel" anderzijds; boven de altaren respectievelijk "Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaart" en "De dood van Sint-Jozef"; in het hoofdkoor: achtereenvolgens "Kersttafereel", "Jezus sterft aan het kruis", de "Verrijzenis" en in de venstertraceringen bovenaan taferelen van het Oude Testament. De glasramen zijn allemaal geschonken door de parochianen. Hun namen staan telkens onderaan aangebracht.

Uitbreidingsmogelijkheden– mogelijkheid opdeelbaarheid

Voorgeplaatste vierkante oosttoren, driebeukige hallenkerk van vier en een halve travee, zijkoren met rechte koorsluiting en hoofdkoor van één travee met driezijdige koorsluiting. In het verlengde van het zuidkoor: sacristie van twee traveeën op rechthoekige plattegrond onder leien zadeldak en bergruimte onder leien schilddak haaks achter het noordkoor ingeplant.

Geen begraafplaats rond de kerk en plein voor de kerk.

3.8.2.c Bouwfysische toestand

Staat : goed

De muren werden in recente jaren gerestaureerd na een jarenlange aanslepende procedure voor de restauratie van de daken.

Eerder ondergane restauraties

- 1991 toren
- 2010: brandglasramen
- 2016 dak

3.8.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Aantal inwoners in Oostkerke:

- 278 inwoners (1/01/2017)
- 271 (juli 2023)

Afstand tot omliggende dorpen:

- 2.8 km van Lampernisse
- 3.1 km van Pervijze
- 5.5 km van Diksmuide

In Oostkerke is er enkel het ontmoetingscentrum Volcraven. Geen andere publieke functies of winkels.

Mobiliteit : Lijnbus op schooldagen - belbus

Andere kapellen:

- Kapel Sint-Veerleplein – hoek Oostkerkestraat → eigendom van de kerkfabriek. In 2017 werden enkele herstellingen uitgevoerd.
- Kapel op begraafplaats is het graf van 3 gewezen pastoors. → de kapel is eigendom van de stad en wordt in 2023 geres taureerd.

3.8.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

3.8.4.a Erediensten & liturgische activiteiten

- Stille ruimte en kans tot het ontsteken van een kaars.
- Ruimte van katholieke rituelen: doopsel, huwelijk, uitvaart, zegeningen en jubilea.
- Ruimte voor het samenkomen van christenen: geloofsontmoetingen zoals vormselcatechese.
- Samenkomsten van de pastorale ploeg van Groot-Pervijze.
- Ruimte om de eucharistie te vieren: eerste, derde en vijfde zaterdag van de maand om 19.30 u.
- Open ruimte tijdens de zomermaanden: brandglasramen met Bijbelse taferelen omtrent de 10 levenswoorden, en enkele historische schilderijen afkomstig uit de kerk van Lampernisse.
- Aantrekkelijk voor huwelijken, doopsels....

3.8.4.b Niet-liturgische activiteiten:

- Jaarlijks concert

3.8.4.c Toeristische aantrekking

- In Oostkerke liggen enkele fietsknooppunten
- Er is een glazen wand , van 's morgens tot 's avonds kunnen passanten binnenkijken in de kerk.

3.9 Sint-Jan-Baptistkerk in Oudekapelle

3.9.1 Identificatie

Parochiekerk Sint-Jan-de-Doper Nieuwkapellestraat 46, 8600 Diksmuide

Eigenaar: stad Diksmuide

Bescherming: vastgesteld als beschermd erfgoed –
5.10.17

3.9.2 Beschrijving

3.9.2.a Cultuurhistorische waarde

Nieuwkapellestraat nr. 46. Heropgebouwde parochiekerk toegewijd aan Sint-Jan-de-Doper. Georiënteerd bedehuis te midden van een kerkhof met een dubbele rij linden. Laag bakstenen muurtje (Nieuwkapellestraat), ijzeren toegangshekken tussen pijlers; hogere muur als scheiding met pastorietaan (cf. Oudekapellestraat nr. 16). Bewaarde grafmonumenten, o.m. neogotisch arduinen monument uit de tweede helft van de 19de eeuw van de familie Annoot-Noterdaeme.

Algemene beschrijving

De plattegrond ontvouwt: voorgeplaatste vierkante westtoren; driebeukige hallenkerk van vier traveeën; zijkoor met rechte afsluiting en hoofdkoor van één travee met driezijdige afsluiting. In het verlengde van het zuidkoor, sacristie van twee traveeën op rechthoekig grondplan.

Baksteenbouw op een ca. 1 m hoge dito sokkel. Afdekking d.m.v. leien zadeldaken. Omlopend bakstenen druipad.

Aansluitend bij regionale baksteengotiek: Voorgeplaatste westtoren van drie geledingen gemarkeerd door doorlopende kordonlijsten en zware versneden overhoekse hoeksteunberen als aanzet van een over de drie geledingen doorlopende geprofileerde korfboognis. Achtzijdige bakstenen torenspits met natuurstenen hogels en geschrante spitsbogige luikjes in een bakstenen omlijsting, (smeed)ijzeren kruisbekroning met haan. Onderste geleding: geprofileerd korfboogportaal onder dito driuplijst met erboven geprofileerde oculus. Tweede geleding: geprofileerde spitsboognis met korfboograam en erboven drielobbig maaswerk. Derde geleding: geprofileerd spitsbogig galmgat; borstwering met boogfries. In de oksel met de zuidbeuk, ronde traptoren onder dito afdekking, voorzien van lichtgleuven.

Zijbeuken en koren geritmeerd door versneden en deels haaks op elkaar gestelde steunberen en geprofileerde spitsboogramen (tweelichten) op afzaten en deels met driuplijsten. De zijgevels van de zijbeuken en van de sacristie zijn afgesloten met tuitgevels.

Sacristie: arduinen bolkozijnen, op afzaat en verdiept in steekboognis. Diefijzers en glas-in-lood.

Beknopte bouwgeschiedenis

- Tweede helft van de 12de eeuw: stichting van de bidplaats door ridder Rainelmus, Reinelmus of Rellem, heer van Lampernisse, onder het patronaat van het Onze- Lieve-Vrouwekapittel van Sint-Omaars (Noord-Frankrijk).
- 1222 of 1228: vermelding van Oudekapelle als "Capella Domini Rainelmi", naar de stichter. Vanaf 1255 "Vetus Capella", in 1326 voor het eerst "Oudercapelle". De benaming "Rellemskapelle" wordt nog sporadisch gebruikt tot in de 18de eeuw.
- Begin 14de eeuw: Oudekapelle heeft een eenbeukige, gotische kerk met een voorgeplaatste westtoren.
- 1559: bij de herindeling van de bisdommen komt het patronaatsrecht in handen van het kapittel van Sint-Donaas (Brugge).
- 1565-1566: de kerk komt zwaar beschadigd uit de beeldenstorm. Uit rekeningen blijkt dat de kerk hersteld wordt omstreeks het begin van de 17de eeuw en tevens opnieuw wordt ingewijd. Het is niet duidelijk of de kerk sinds de 14de eeuw mogelijk was uitgegroeid tot een meerbeukige kerk, en of de kerk dan al dan niet in deze toestand hersteld werd. Een foto van 1910 toont de hoofdbeuk (links met recentere noordbeuk) met rechts een spitsbogige scheibogenarcade waarboven bovenlichten, wat wijst op het basilicale type met hoge middenbeuk en lage zijbeuk(en). De arcade is ingevuld met schijnbaar 17de- of 18de-eeuwse getoogde muuropeningen.
- Ca. 1843: op de Atlas der Buurtwegen is de plattegrond van een tweebeukige kerk met doopkapel en aanbouw langs noordkoor weergegeven.
- 1868-1877: herstel kerktoren en bakstenen spits o.l.v. provinciaal architect P. Buyck (Brugge). Aan het eind van de 19de eeuw wordt het kerkmeubilair vernieuwd.
- Voor de Eerste Wereldoorlog (cf. bewaarde oude foto's en prentbriefkaarten) is de Sint-Jan-de-Doperkerk een tweebeukige hallenkerk, voorgeplaatste westtoren met markerende korfboogvakken en een bakstenen spits. De noordbeuk met aansluitende doopkapel op rechthoekig grondplan was recenter dan de hoofdbeuk. Bij de hoofdbeuk sloot een koor met veelzijdige sluiting aan. De kerkomgeving werd gemarkeerd door een dubbele rij linde(?)bomen.
- 1914-1918: op 20 oktober 1914 ontploffen de eerste obussen in Oudekapelle. Op 14 november wordt het kerkschip beschoten waardoor het grotendeels instort. Op 16 november wordt de bakstenen torenspits beschoten waardoor enkel de torenromp en de zuidelijke muur nog overeind blijven. De kerkschatten worden tijdig in veiligheid gebracht o.m. in Sint-Baafs-Vijve (Wielsbeke) en Alveringem.
- Bij de wederopbouw van de kerk in 1920-1926 n.o.v. architect Antoine Dugardyn (Brugge) wordt geopteerd voor een driebeukige hallenkerk met voorgeplaatste westtoren. De zuidbeuk is dus een naoorlogse toevoeging. Eigenlijk wordt enkel de toren naar vooroorlogs model - met uitzondering van de toegevoegde borstwering - heropgebouwd. De vooroorlogse getoogde raamopeningen en rondbogige bovenlichten (van de hoofdbeuk) worden vervangen door meer stijlzuivere spitsboogramen (in de zijbeuken). Hierdoor ontbreekt enige referentie aan de historisch gegroeide vroegere kerk. Op 15 april 1923 wordt de kerk ingewijd door Deken Vandenabeele. Cf. plannen KCML (cf. illustraties) en Archief Dienst der Verwoeste Gewesten.
- 1925: plaatsing van de torenklokken door G. Michaux (Leuven) (heden niet meer ter plaatse). Het is niet duidelijk of de historische klok zogenaamd "Rellemskapelle" van 1655 die herbruikt werd in de noodkerk, ook in de heropgebouwde toren werd opgehangen.
- Restauratie van de toren in 2000, o.l.v. architecten D. en P. Seys (cf. gedenkplaat in het portaal).

Opmerkelijke elementen

- Kerk heeft geen uurwerk
- stenen torenspits

3.9.2.b Architecturale mogelijkheden

Grootte, opdeling, inrichtingsmogelijkheden

Hallenkerk (transeptloos)

Voorgeplaatste vierkante westtoren; driebeukige hallenkerk van vier traveeën; zijkoren met rechte afsluiting en hoofdkoor van één travee met driezijdige afsluiting. In het verlengde van het zuidkoor, sacristie van twee traveeën op rechthoekig grondplan.

Voorzieningen : verwarming vernieuwd in 2016-2017

De sacristie dient ook als vergaderplaats. Er werd een afwasbak en een nieuw toilet voorzien in de sacristie.

Toegankelijkheid : Deze kerk is toegankelijk voor mindervaliden

Aanwezigheid van waardevol interieur

Interieur. Portaal in de westtoren met houten balkenzoldering op witte natuurstenen consoles; hoofddeuren met glas-in-lood in de bovenlichten, verzorgde zijdeur met briefpanelen in noordzijde. Gedenkplaat voor de herstelling van de toren in 2000.

Portaal en doksaal van de middenbeuk gescheiden door hoge spitsbogige scheiboog.

Bepleurde en witgeschilderde hallenkerk met plint in geschilderde imitatie natuursteen afgeboord door gesjablonerde fries met druiventrossen en -bladeren; ter hoogte van het maaswerk van de ramen, dito fries met vegetale motieven. Geprofileerde spitsboogarcade op bakstenen zuilen met grijsgeschilderde achzijdige kapitelen en dito sokkels. Overwelling van schip en koren d.m.v. houten spitstongewelven op houten kroonlijst en consoles van witte natuursteen, verzorgde metalen trekstangen. Afdekking hoofdkoor d.m.v. houten straalgewelf.

Mobilair van de jaren 1920 met neogotische inslag. Verzorgd natuurstenen hoofdaltaar met basreliëf, zuiltjes met knoppenkapitelen en dito retabel met zuiltjes bekroond met een engel, daartussen acht heiligenbeelden in neogotische nissen en centraal dito calvarie. Soberdere zijaltaren. Voorts neogotische preekstoel, biechtstoelen, communiebanken, koorgestoelte en arduinen doopvont met smeedijzeren hekwerk. Verzorgde neogotische glasramen in de driezijdige afsluiting van het hoofdkoor met de voorstelling van "Margaretha en Anna", "Christus en Onze-Lieve-Vrouw op een regenboog, vergezeld van het Heilig Vuur", "H. Jonas en Thomas van Aquino" en in de venstertracering bovenaan resp. "Pelikaan die jongen voedt met eigen bloed", "Tri Unitas" en "Lam Gods".

Uitbreidingsmogelijkheden– mogelijkheid opdeelbaarheid

Het kerkgebouw leent zich tot opdeelbaarheid.

Kerkhof is omliggend rond de kerk.

3.9.2.c Bouwfysische toestand

Staat: redelijk goed

Restauraties

- 1999-2000: toren
- 2010: brandglasramen & verwarming
- 2016 -2017: dak

3.9.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Aantal inwoners:

- 148 (01/01/2017)
- 129 (juli 2023)

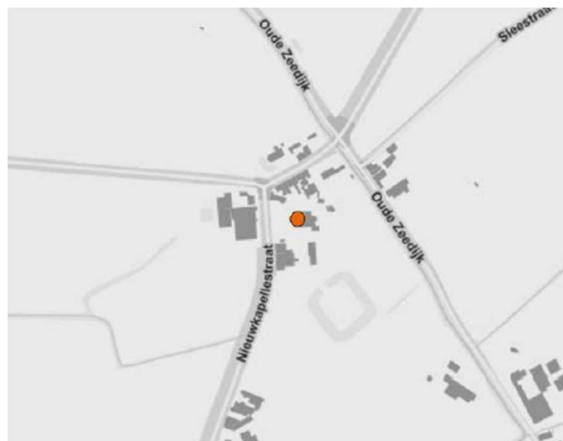
Afstand tot omliggende dorpen

- Nieuwkapelle: 1,7 km
- Sint-Jacobskapelle: 2,5 km
- Oostkerke 4.5 km

Parkeren in de nabijheid van de kerk: 40 plaatsen

Functies in het dorp: geen

Mobiliteit: lijnbus & belbus

3.9.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

3.9.4.a Erediensten & liturgische activiteiten

- Open ruimte tijdens de zomermaanden en kans tot bezienswaardigheden: verzorgde sobere inrichting
- Stille ruimte en kans tot het ontsteken van een kaars.
- Ruimte van katholieke rituelen: doopsel, huwelijk, uitvaart, zegeningen en jubilea.
- Ruimte om de eucharistie te vieren tijdens het weekend: derde en vijfde zaterdag van maand om 16.30 u.
- Recepties bij bijzondere gelegenheden: kermis, Nieuwjaar

3.9.4.b Niet-liturgische activiteiten:

- Open ruimte tijdens de zomermaanden en kans tot bezienswaardigheden: verzorgde sobere inrichting
- Recepties bij bijzondere gelegenheden: kermis, Nieuwjaar
- Vergadering van bewonersplatform in de sacristie
- Ontmoetingsruimte ter gelegenheid van festiviteiten
- Gebruik als blokkot door studenten tijdens examenperiodes

3.9.4.c Lokale noden

Ontmoetingscentrum

3.9.4.d Toeristische aantrekking

Fietsen in de IJzervallei, tal van fietsknooppunten in de buurt.

3.10 Sint-Niklaaskerk in Pervijze

3.10.1 Identificatie

Parochiekerk Sint-Niklaas en Sint-Katharina Schoorbakkestraat
z/n, Diksmuide

Eigenaar:

- Stad: toren
- Kerkfabriek: beuken

Bescherming: vastgesteld bouwkundig erfgoed - 5.10.2009

3.10.2 Beschrijving

3.10.2.a Cultuurhistorische waarde

Heropgebouwde parochiekerk, toegewijd aan Sint- Niklaas en Sint-Katharina.

Georiënteerd bedehuis te midden van een kerkhof. Omringend geelbakstenen muurtje onder ezelsrug, ten westen toegangshekken tot de kerk tussen bakstenen pijlers, eveneens toegang ten zuidoosten. Afzoming van het kerkhof met berken en treurwilg. Rechts van de hoofdtoegang, drieledig arduinen Heilig Hartmonument van 1937, centraal een bronzen hoogreliëf van het Heilig Hart, geflankeerd door dito hoogreliëfs met afbeelding van engel. Ten noordwesten van het kerkportaal, calvarie- en gedenkkapel voor de militaire en burgerlijke slachtoffers van beide wereldoorlogen (zie Schoorbakkestraat nummer 2).

Bewaarde arduinen grafmonumenten met neogotische inslag onder meer uit tweede helft 19de eeuw, onder meer grafsteen van burgemeester Victor Pius Buylaert (gestorven 1864). Tevens bewaarde ijzeren kruisen, en oorlogsgraf van het Gemeenebest: witstenen grafzerk voor 'flying officer' J.A. Robertson van de Royal Canadian Air Force (gesneuveld op 29 november 1945). Tegen de westgevels: ingemetselde grafsteen van priester Karel Weyn (gestorven 1463), tevens grafmonumenten van drie pastoors, gestorven eind 19de eeuw of begin 20ste eeuw.

Algemene beschrijving

De plattegrond ontvouwt: Voorgeplaatste vierkante westtoren met in de oksels met de zijbeuken twee polygonale traptorentjes. Driebeukige hallenkerk met schip van zeven traveën; hoofdkoor van één travee met vijfzijdige afsluiting; zijkoren met driezijdige afsluiting. Ten zuidoosten van het zuidkoor, sacristie op L-vormig grondplan. Ter hoogte van de tweede travee van de noordbeuk, doopkapel van één travee met driezijdige afsluiting.

Materialen: gele baksteenbouw op circa 1,5 meter hoge geelbakstenen plint met doorgetrokken arduinen waterlijst (onder de afzaten). Afdekking door middel van leien zadeldaken. Omlopend druippad (vernieuwd). Aansluitend bij de regionale baksteengotiek en naar vóóroorlogs model van de kerk van 1892-1894: Imposante voorgeplaatste westtoren onder een achzijdige, leien torenspits met windvaan. Vier geledingen gemarkeerd door haaks op elkaar gestelde versneden steunberen.

Onderste geleding: geprofileerd korfboogportaal met druiplijst. Tweede geleding: spitsboogvenster (drielicht met verzorgde bakstenen monelen en maaswerk) met druiplijst en op afzaat. Derde geleding: gekoppelde spitsbognissen met lichtgleuf, verdiept in dito nissen. Vierde geleding: gekoppelde spitsbogige galmgaten en borstwering met spitsboogfries. Halfronde traptorentjes met lichtgleuven onder leien torenspits. De toren wordt geflankeerd door de smalle gevels van de zijbeuken: puntgevels met uitgewerkte schouderstukken, en arduinen (?) kruisbekroning en aandaken. De zijbeuken en de koren zijn geritmeerd door geprofileerde spitsboogramen met verzorgde bakstenen monelen en maaswerk (in zijbeuken en zijkoren drielichten, in hoofdkoor tweelichten zie vooroorlogs model) met druiplijst en op afzaat, en versneden steunberen. De zijbeuken zijn uitgewerkt met een fries met tandlijst. Verzorgde sacristie met rechts risaliet oplopend in puntgevel: witstenen kruiskozijnen, in de puntgevels verdiept in een spitsboognis; tevens kleine vensters verdiept in een rondboognis. Diefijzers.

Beknopte bouwgeschiedenis

- Bij de stichting van de Veurnse Sint-Niklaasabdij in 1120 bezit deze twee kapellen: de kapel van Sint-Denijs in Veurne en die van Sint-Niklaas in Pervijze. In 1120 of 1124 wordt de parochie Pervijze als één der "zeven parochiën" vermeld in een bulle van Paus Callixtus II.
- Minimaal in 1208 is er een kapel of kerk te Sint-Katharinakapelle onder patronaat van de Sint-Bertinusabdij van Sint-Omaars (Noord-Frankrijk).
- In 1248 worden na aanhoudende discussie de parochiegrenzen tussen Pervijze en Sint-Katharinakapelle in een cartularium gepreciseerd.
- Ten gevolge van de godsdiensttroebelen vanaf circa 1566 wordt Pervijze volledig verwoest. Een Veurnse stadsbeambte schrijft in 1585 over onder meer Pervijze en Oudekapelle dat er niemand meer woonde. Hoogstwaarschijnlijk liep ook de kerk schade op. In elk geval ondergaat de kerk in 1641-1642 een belangrijke herstelling. De voorgeplaatste westtoren dateert van (of is hersteld in) 1638.
- 1793: Franse legerbendes richten veel schade aan te Pervijze. Beide kerken blijven als bij wonder gespaard.
- Voor 1859 vertoont de Sint-Niklaaskerk het beeld van een na de godsdiensttroebelen verkleinde kerk: een tweebeukige hallenkerk met voorgeplaatste westtoren, de zuidelijke hoofdbeuk is afgesloten met een koor met driezijdige afsluiting. De noordelijke beuk met rechte afsluiting is verkort tot twee traveeën, aansluitend een smallere (en lagere ?) noordbeuk. Zware bakstenen toren met haaks op elkaar gestelde steunberen en onder ingesnoerde leien spits. Circa 1859 wordt de noordelijke beuk uitgebreid (zie plattegrond bewaard in Provinciale Bibliotheek Tolhuis). Hierbij wordt de toren als het ware ingebouwd. Ondertussen vanaf 1836, verbeterings- en veranderingswerken aan de kerk van Sint-Katharinakapelle. Dit zorgt voor een groeiende rivaliteit tussen de twee gemeenschappen. Het compromisvoorstel om een derde kerk op te richten maakt geen kans meer na het overlijden van burgemeester Buylaert in 1864.
- 1892-1894: door toedoen van pastoor Adolf Duclos (Brugge, 1841-1925, pastoor te Pervijze in 1889-1897), een aanhanger van de neogotische beweging, wordt de Sint-Niklaaskerk in neogotische stijl verbouwd en uitgebreid naar ontwerp van architect August Van Assche (Gent). De door de Koninklijke Commissie voor Monumenten in 1891 goedgekeurde plannen 'Ontwerp tot vergroting en herstelling der Kerk en bouwing van nieuwe Sakristyen' voorzien het behoud van de oude toren en de omvorming van een tweebeukige naar een driebeukige hallenkerk door de bouw van een noordbeuk (zie plannen KCML). De oude noordbeuk wordt middenbeuk en wordt voorzien van een koor met veelzijdige afsluiting. Toch laat Duclos de oude toren afbreken (goedkeuring door de bisschop in 1892, blaam van de provinciegouverneur). Een nieuwe neogotische westtoren onder leien ingesnoerde spits wordt gebouwd, voorgeplaatst voor de middenbeuk. Het interieur wordt

vernieuwd met neogotisch mobiliair (zie plannen KCML). In 1894 wordt ook door toedoen van pastoor Duclos beslist om de kerk van Sint-Katherinekapelle openbaar te verkopen voor afbraak, dit onder meer om de werken aan de andere kerk te betalen. 1895: de titel van Sint-Katharina wordt bij deze van Sint-Niklaas gevoegd. In 1896 wordt de nieuwe Sint-Niklaas- en Sint-Catharinakerk ingewijd.

- 1914-1918: de kerk wordt door de Duitse artillerie gebombardeerd. Enkel de aanzet van de westtoren, de muren van het hoofdkoor en een deel van de scheibogenarcade staan nog deels overeind (zie bewaarde iconografie). Ook het kerkhof is grotendeels vernield, toch blijven een aantal oudere gedenktekens bewaard (zie boven). 1923: de kerk wordt heropgebouwd naar ontwerp van architect V. Creten (Brussel), dit naar vóóroorlogs model van de kerk van 1892-1894. Slechts enkele wijzigingen: de leien torenspits is niet ingesnoerd en de uitbouw van een noordelijke doopkapel. Tevens wijzigingen in de architecturale uitwerking van de sacristie. (Zie illustratie, archief KCML, wederopbouwplannen.).
- 1933: inwijding van de Sint-Niklaas- en Sint-Catharinakerk (zie plaat van 1996 in het tochtportaal). Tijdens de Tweede Wereldoorlog, schade aan de kerktoren en de glasramen.
- In 1950, herstel van de kerktoren. In 1959, herstel van de glasramen. 1995- 1996: restauratie van de kerk onder leiding van architect Luc De Haese (Diksmuide) (zie plaat in het tochtportaal).

Omschrijving orgel en roerend erfgoed

In 1787 werd een bestaand orgel hersteld en uitgebreid door J.-Fr. Guilmant (Saint-Omer). In 1807-1808 werd een orgel geleverd door L.-B. van Peteghem (Gent); het werd gerenoveerd door P. Loncke (Hoogstade), vóór 1865. In 1893 werd een nieuw orgel gebouwd door P. Schyven (Brussel). Dit werk ging verloren in WO I. In de heropgebouwde kerk werd in 1928 een nieuw orgel geplaatst, door V. Van de Loo uit Rotselaar. In 1934 werd een electro-ventilator toegevoegd door J. Anneessens (Menen). In 1955 werd een nieuw orgel gebouwd door Jos. Loncke en zonen (Esen); een aantal elementen van het vorige orgel werd gerecupereerd.

3.10.2.b Architecturale mogelijkheden

Grootte, opdeling, inrichtingsmogelijkheden

Voorgeplaatste vierkante westtoren met in de oksels met de zijbeuken twee polygonale traptorentjes. Driebeukige hallenkerk met schip van zeven traveën; hoofdkoor van één travee met vijfzijdige afsluiting; zijkoor met driezijdige afsluiting. Ten zuidoosten van het zuidkoor, sacristie op L-vormig grondplan. Ter hoogte van de tweede travee van de noordbeuk, doopkapel van één travee met driezijdige afsluiting. Hallenkerk (transeptloos).

Voorzieningen: basisvoorzieningen

In de sacristie is er sanitair voorzien. Er staat een lavabo met koud en warm water. Er is ook een toilet voorzien (een 30-tal jaren terug was er een openbaar toilet voorzien langs de toegangsweg naar de kerk. Dit werd afgebroken omdat dit niet te onderhouden was). Verwarming is eveneens voorzien.

Toegankelijkheid

De kerk is toegankelijk voor rolwagens, de midden deuren kunnen open, zodat er met een rolwagen vlot kan binnen gereden worden. Langs de 2 zijdeuren kan dit in feite ook als iemand de deur vast houdt. Op de zijdeuren staan immers trekkers, die de deuren automatisch weer sluit.

Aanwezigheid van waardevol interieur

Verzorgde *interieurafwerking*. In de toren, houten balkenzoldering op witstenen consoles. Korfbogige doorgang in bakstenen omlijsting, aansluitend houten tochtportaal in de middenbeuk. Bepaalde en witgeschilderde hallenkerk, sterk geaccentueerd door het gebruik van baksteen voor de geprofileerde spitsboogarcade en de zuilen met achthoekige kapitelen en sokkels, de (kroon)lijsten met fries en de geprofileerde raamomlijstingen. Overwelfing van schip en koren door middel van houten spitstongewelven met polychrome houten (kroon)lijst; zware houten trekbalken met polychrome en gesjablonerde balksleutels op stenen consoles. Opschriften op trekbalken ter hoogte van de koren: "O.L. Vrouw van den allerh. Rozenkrans B.V.O." (noordkoor), "O crux Ave - Spes Unica" (middenkoor), "H. Catharina Maagd en Martelares B.V.O." (zuidkoor). Koorafsluitingen onder straalgewelf. Boven portaal (ijzeren hekwerk) naar doopkapel, muurschildering "Doop van Christus" in een spitsboognis; in de doopkapel fries met opschrift "ontvang het witte kleed, draag het onbevlekt tot voor den rechterstoel van Onzen heer Jezus-Christus".

Mobilair. Polychroom houten kruisbeeld hangend ter hoogte van het hoofdkoor (vermoedelijk wederopbouwperiode). Glasramen door J. Casier (Gent) uit de wederopbouwperiode (circa 1923). In het hoofdkoor, Sint-Nicolaas en H. Adolphus (met eerbetoon aan pastoor Duclos,) geflankeerd door de twaalf apostelen. In het noordkoor, Sint-Dominicus, Onze-Lieve-Vrouw en Pius V. In het zuidkoor, Sint-Catharina van Alexandrië. In westgevels, Sint-Nicolaas en de drie slagerskinderen met opschrift "Orate pro Josepho De Ridder qui glorioso pro patria cecidit in Pervijse, 26 octobris 1914" en Sint-Cecilia. In de doopkapel, Johannes de Doper

Uitbreidingsmogelijkheden– mogelijkheid opdeelbaarheid

Er werd een ontwerpende haalbaarheidsstudie gemaakt voor deze kerk. Concreet werd onderzocht wat de architecturale en technische mogelijkheden zijn om in deze kerk als nevenbestemming de functies van een ontmoetingscentrum te voorzien. De studie wees uit dat het technisch en architecturaal mogelijk is om ruimtes op te delen. Het kerkhof is omliggend rond de kerk.

3.10.2.C Bouwfysische toestand

Uitgevoerde restauraties

- 1993: herstellingswerken dak- en toren + elektriciteit
- 2004 herstellen van de 3 gebrandschilderde glas-in-loodramen
- In 2023 worden glasramen gerenoveerd. Ook de galmgaten en metselwerk wordt onder handen genomen.

3.10.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Aantal inwoners:

- 830 (01/01/2017)
- 822 (juli 2023)

Afstand tot aanpalende dorpen:

- Oostkerke: 3,1 km
- Stuivekenskerke: 3,2 km
- Lampernisse: 6,2 km
- Avekapelle: 5,5 km
- Booitshoeke: 5,9 km

Kerkgebouw:

- Parkeergelegenheid in de nabijheid: 60 plaatsen
- Hoofdkerk voor federatie Groot-Pervijze

Functies in het dorp

- Vrije basisschool
- Ontmoetingscentrum Ten Bercle
- Bibliotheek
- Jeugdhuis 'den obus'

Mobiliteit: lijnbus op schooldagen – diverse lijnen

Andere plaatsen voor gebed: Kapel pater Pio

3.10.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

3.10.4.a Erediensten & liturgisch gebruik

- Stille ruimte en kans tot het ontsteken van een kaars.
- Ruimte van katholieke rituelen: doopsel, huwelijk, uitvaart, zegeningen en jubilea....
- Ruimte voor het samenkomen van christenen: geloofsontmoetingen: zoals de vormselcatechese , samenkost van de pastorale ploeg tijdens de zomermaanden, ...
- Ruimte om de eucharistie te vieren tijdens het weekend: iedere zondag om 9 u.
- Schoolvieringen
- Repetitieruimte voor het kerkkoor
- Plechtigheden van NSB

3.10.4.b Niet-liturgisch gebruik

- Open ruimte en kans tot bezienswaardigheden.....
- Schoolfeest Vrije Basisschool 't Poldernest
- 1 keer per jaar tentoonstelling/film/voordracht

3.10.4.c Lokale noden:

Nieuw ontmoetingscentrum: Aan deze nood zal tegen einde 2024 voldaan worden door middel van het bouwen van een nieuw ontmoetingscentrum waarvan de werken aanvatten in september 2023.

3.10.4.d Toeristische aantrekking

- Frontzate
- Kastanjeplein – Scheve Toren – restant van de Sint-Katharinakerk
- Diverse fietsroutes

3.11 Sint-Jacobskerk in Sint-Jacobskapelle

3.11.1 Identificatie

Parochiekerk Sint-Jacob

Sint-Jacobsplein 5, 8600 Diksmuide

Eigenaar: stad

Bescherming:

- Vastgesteld als bouwkundig erfgoed parochiekerk Sint-Jacob – 5.10.2009
- Beschermd als cultuurhistorisch landschap: parochiekerk Sint-Jacob met omgeving – 12.04.1974
- Beschermd monument Parochiekerk Sint-Jacob, pastorie en schooltje – 23.12.2016

3.11.2 Beschrijving

3.11.2.a Cultuurhistorische waarde

Algemene beschrijving

Sint-Jacobsplein nr. 5. Parochiekerk toegewijd aan Sint-Jacob, heropgebouwd in de jaren 1920. Kerk en onmiddellijke omgeving (kerkhof) beschermd als landschap bij K.B. van 12.04.1974. Georiënteerd bedehuis te midden van een kerkhof. Een dubbele rij paardekastanjes en linden, en een beukenhaag omgeven de georiënteerde kerk en het kerkhof. Toegang tot het kerkhof via ijzeren hekken tussen bakstenen pijlers, na de Eerste Wereldoorlog licht gewijzigd heropgebouwd (cf. dossier 1925-1926 Archief Dienst der Verwoeste Gewesten, cf. illustratie plan). Bewaarde arduinen grafmonumenten, waaronder één met neogotische inslag van 1911, en bewaarde ijzeren kruisen. Heldenhuldezerk voor Louis Delputte, soldaat 3de jagers te voet 2/4, gesneuveld te Sint-Jacobskapelle op kerstavond 1914. De roepsteen voor de kerk is een zuiltrommel van de vernietigde kerk, en in die zin een bewaard relict van voor de Eerste Wereldoorlog.

De plattegrond ontvouwt: pseudobasilicale kerk met hoge middenbeuk en lage zijbeuken, gevat onder leien zadeldak; schip van vier traveeën; koor van twee traveeën met rechte afsluiting; doopkapel van één travee op rechthoekig grondplan dwars op de noordbeuk; lage quasi vrijstaande sacristie ten noordoosten van het koor, enkel via een gang met het koor verbonden. Omlopend druippad in kasseien. Leien dakruiter ter hoogte van de vierde travee van het schip: vierkante basis met telkens drie gekoppelde galmgaten, en bekroond door ingesnoerde achzijdige spits.

De westgevel en het koor worden gemarkeerd door steunberen met versnijdingen, bij de koorafsluiting en vooral bij de westgevel met massief karakter. Punt- of tuitgevels (l.g. bij sacristie) met aandaken (leien afdekking) en vlechtingen en natuurstenen of simili kruisbekroning.

Westgevel: korfboogportaal in een geprofileerde omlijsting; erboven breed geprofileerd spitsboogvenster (drielicht) met bakstenen maaswerk, in dito omlijsting en op doorgetrokken afzaat. Bewaarde houten vleugelpoort met smeedijzeren hengsels.

Zijbeuken geritmeerd door gekoppelde korfboogramen verdiept in korfboognis; korfboogdeur in de zuidbeuk (toegang tot stookruimte), oculus in geprofileerde omlijsting in de noordbeuk.

Voormalige doopkapel (nu berghok) tegen de noordwestelijke travee van de noordbeuk: puntgevel met breed korfboogvenster met erboven aediculanis in verzorgd metselwerk van geschaafde baksteen, refererend aan de Vlaamse renaissance. Invulling van de nis met Onze-Lieve-Vrouwbeeld. Geprofileerde oculi in de zijgevels.

Traveeën van het koor en koorafsluiting met geprofileerde spitsboogvensters (resp. tweelichten en drielicht); eind 19de-eeuwse grafsteen in blauwe hardsteen tegen de afsluiting.

Sacristie: in zuidgevel, arduinen bolkozijnen verdiept in een geprofileerde steekboognis; korfboogdeur in de verder blinde noordgevel. De calvarieberg tegen de smalle westzijgevel zou nog dateren van vóór de Eerste Wereldoorlog.

Oostzijgevel met uitgewerkte uitkragende schoorsteen, eronder ingemetselde grafstenen uit einde 19de eeuw. In de oksel met het koor, uitbreiding met sanitair van ca. 1991.

Beknopte bouwgeschiedenis

- 1247: in een oorkonde geeft de bisschop van Terwaan toelating om tussen Diksmuide, Oudekapelle en Kaaskerke een nieuwe parochie op te richten, hoogstwaarschijnlijk betreft het hier Sint-Jacobskapelle. Voordien was er mogelijk reeds een kleine kapel, afhankelijk van de moederkerk van Esen.
- 1282 of 1296: oudste vermelding van de parochie "Saint-Jackeme-Capielle". Mogelijk bestaat er een verband tussen deze naamgeving en de piekeeuwen van de cultus/ pelgrimage van Sint-Jacob de meerdere.
- Het rechthoekige koor met geprofileerde spitsboogramen van het kerkje van voor de Eerste Wereldoorlog was wellicht nog een restant van de 13de-eeuwse kerk.
- 1420: er wordt een volume bijgebouwd, hierdoor ontstaat een éénbeukig kerkje waarvan de 13de-eeuwse kerk functioneert als koor en het nieuwe volume als schip. Ridder Jacob de Visch, heer van Nieuwkapelle, staat in voor de financiering.
- 1565-1566: de Geuzen verwoesten de kerkklok. De brokstukken worden in 1594 opnieuw tot een klok (tot op heden bewaard) gegoten met het opschrift "IC HEETE JACOB 1594".
- In de jaren 1650 wordt de kerk geplunderd door ronddwalende legerbendes cf. Spaans-Franse oorlog.
- Begin 18de eeuw: toevoeging van zijbeuken met getoogde muuropeningen aan het schip waardoor de kerk aan het pseudobasilicaal schema beantwoordde.
- Eind 18de eeuw: beschadiging van de kerk tijdens de Franse bezetting. 1826: de kerk krijgt een orgel gemaakt door Pieter Van Peteghem.
- Ca. 1843: aanduiding van de kerk op de Atlas der Buurtwegen. Het grondplan van de kerk is, met uitzondering van de sacristie, zeer sterk gelijkend op het vóóroorlogse en het huidige grondplan.
- 1863: herstellingswerken aan de toren van het kerkgebouw.
- 1871: herstellingen aan de kerk.

De vooroorlogse kerk vertoont dus een pseudobasilicaal schip met twee lage en smalle zijbeuken onder leien bedaking. Hierbij sluit een smaller éénbeukig koor aan met rechte afsluiting. Het zadeldak wordt ter hoogte van de overgang tussen schip en koor bekroond door een vierkante daklantaarn onder ingesnoerde spits. Tegen de noordelijke zijbeuk, haaks gebouwtje onder zadeldak, met portaalfunctie. Sacristie onder lessenaarsdak tegen de koorafsluiting.

- 1914-1918: op 4 december 1914 wordt de kerk door de Duitsers in puin geschoten. Enkele muren blijven evenwel recht staan: de koorgevel van de vernietigde kerk wordt door het Belgisch leger met behulp van een hoge ladder gebruikt als observatiepost. De klok wordt uit de ruïne gered door de burgemeester die hem in de walgracht rondom zijn hoeve verborg. De archieven van de parochie en de kerkschatten worden gered en in veiligheid gebracht in de kapel van het hospitaal "L' Océan" in De Panne. Na de oorlog wordt alles teruggeschonken.
- Ondanks de rangschikking (1919) van de vernielde kerk samen met het burgerlijk en militair kerkhof als landschap met de bedoeling om het dorp te behouden als een permanente oorlogssite, wordt het puin van de kerk geruimd (dossier 1919-1923, Archief Dienst der Verwoeste Gewesten). In 1925 (dossier 1921-1925, Archief Dienst der Verwoeste Gewesten, zie illustratie plan) wordt de kerk op dezelfde grondvesten en met een sterk gelijkende volumewerking (cf. oude foto's en prentbriefkaarten) heropgebouwd n.o.v. architect Camille Van Elslande (Veurne). Wel wordt de sacristie ten noordoosten van het koor bijna-vrijstaand heropgebouwd, zodat het centrale glasraam van de koorafsluiting zichtbaar blijft. Toch zijn er heel wat verschillen tussen de geelbakstenen wederopbouwkerk en de vooroorlogse kerk, dit zowel in exterieur als interieur. Stilistisch sluit de wederopbouwkerk aan bij de regionale baksteengotiek cf. spitsboogvensters van de westgevel en het koor, nu echter 'stijlzuiver' met bakstenen monelen en maaswerk ter vervanging van de geharnaste ramen. Bij de wederopbouw van de 18de-eeuwse zijbeuken en van de 'doopkapel' (voor de oorlog 18de- of 19de-eeuws gebouwtje met portaalfunctie) werd echter - met zin voor historisch-architecturale juistheid - niet gekozen voor de gotiek: de vooroorlogse getoogde vensteropeningen van de zijbeuken werden gewijzigd in gekoppelde korfbogramen; de aediculanis in de noordgevel van de doopkapel verwijst naar de Vlaamse renaissance. Wat betreft het interieur wordt de spitsbogige scheibogenarcade tussen schip en zijbeukjes vervangen door een veel lagere en korfbogige arcade. Hierdoor wordt het laag aanzettende spitsbogige gewelf van de middenbeuk erg hoog.
- 1949-1950: nieuw glasraam in het koor, naar plannen van De Craemer (Gent) en uitgevoerd door glasschilder C. Annys (Brugge). Aanleiding was de herinwijding van de kerk in 1946.

Omschrijving orgel en roerend erfgoed

Orgel: In de eerste helft van de 19de eeuw was een orgel geleverd door Pierre (jr.) van Peteghem (Gent); in de tweede helft van de 19de eeuw werden daaraan werken uitgevoerd door Petrus Albertus Loncke (Hoogstade). Dit instrument werd vernield in WO I. Het huidige orgel is gebouwd in 1930 door Jos. en Pieter Loncke (Esen). In 1993 werd het pijpwerk verwijderd door de toenmalige pastoor J. Marichal en orgelbouwer J. Bruggeman (Marke).

Bewaard *neogotisch mobilair* (vermoedelijk jaren 1920), o.m. koorbanken en kuip van preekstoel, gedemonteerde communiebank.

In nis ter hoogte van vierde travee van het schip, houten neogotisch altaar met relikwieën o.m. van het H. Kruis en de H. Jacobus de Meerdere. Arduinen doopvont (vermoedelijk jaren 1920) in de zuidbeuk.

Glasraam in spitsboogvenster (drielicht) van de koorafsluiting, met voorstelling van de geschiedenis van het dorp vanaf het ontstaan in 1247 tot de herinwijding van de kerk in 1946. Centraal de Heilige Jacobus de meerdere met attributen geflankeerd door de wapenschilden van Sint-Jacobskapelle, Terwaan (bisschopszetel tot 1561), Ieper (bisschopszetel van 1561 tot 1801), Gent (bisschopszetel van 1801 tot 1834), Brugge (bisschopszetel sinds 1834), Esen (moederparochie), weldoener Ridder Jacob de Visch en het wapenschild van Sint-Donaas. Onderaan worden de families Logghe en Goemaere, en de parochianen als financiers vermeld.

Sacristie: bakstenen schouwmantel, gesinterde baksteen, boog van rode baksteen.

3.11.2.b Architecturale mogelijkheden

Grootte, opdeling, inrichtingsmogelijkheden:

éénbeukig (transeptloos)

Voorzieningen: er is verwarming

Toegankelijkheid: de kerk is toegankelijk

Aanwezigheid van waardevol interieur

Interieur: houten tochtportaal met daarboven doksaal; sobere bepleisterde en witgeschilderde kerk. De korfbogige scheibogenarcade (met inbegrip van de tussenliggende velden, met baksteenfries), de vensteromlijstingen en de nis (grafsteen) in de zuidbeuk zijn echter in verzorgd baksteenmetselwerk uitgewerkt. Geprofileerde scheibogenarcade op natuurstenen zuilen met dito achthoekige sokkel en kapiteel. Twee zware bakstenen gordelbogen (tussen derde en vierde travee van het schip en tussen schip en koor) ondersteunen de dakruiter cf. mangat en touw om de klok te luiden. Deze travee is éénbeukig, cf. links nis met klein altaar (cf. infra) en rechts stookruimte. Overwelfing van schip en koor d.m.v. bepleisterde spitstongewelven; aanzettend op houten kroonlijst met consoles (koor); kruin- en gordelribben voorzien van ijzeren trekstangen.

Mobilair: in de noordbeuk, gestoffeerd Onze-Lieve-Vrouwbeeld, gepolychromeerd hout (1716), afkomstig uit de kerk van Kaaskerke. Op doksaal, orgel van de firma Loncke (1928).

16de-eeuwse laatgotische grafsteen (blauwe hardsteen) van Heyndryck Moenin en Clare van den Broucke (beiden gestorven in 1534), in de wederopbouwperiode rechtop in een bakstenen nis in de zuidbeuk gemetseld. Centraal, liggende priesterfiguur met wijde kazuifel en gekruiste handen, daarboven een kelk; onder de voeten rechts vier zonen en links drie dochters; het geraamte van de dood zit schrijlings op de rug van de priester en heeft een wimpel om zijn lijf met inscriptie: "Die slijckich wroet verliezen an ons welt sterven leren"; grafschrift: "Sepulture van heijndrijck moenin jacops zeune bin zijn leven kerckmeestere van dezer kercke die starf anno XVcXXXVIII den VIII in april ende van clare de dochte van raphaels van den broucke 's voorzeiden heijnrijks wijf was dewelke overleed den darden van decembre ten jaere als voeren." Gedenksteen in de westgevel van de zuidbeuk i.v.m. de herinwijding van de kerk in 1946. Torenklok met inscriptie "IC HEETE JACOB 1594".

Uitbreidingsmogelijkheden– mogelijkheid opdeelbaarheid

- Kerkhof is omliggend rond de kerk.
- Gezien dit een éénbeukige kerk is, lijkt deze niet direct opdeelbaar.

3.11.2.c Bouwfysische toestand

Staat : goed - Geplande restauraties: werken aan muren in overweging.

3.11.4 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Aantal inwoners: 90 (juli 2023)

Afstand tot omliggende dorpen

- Diksmuide centrum: 3,5 km
- Nieuwkapelle: 4,2 km

- Oudekapelle: 2,5 km

Parkeren: zeer beperkte capaciteit

Functies in het dorp: enkel café 'De Gevallen Engel'

Mobiliteit: enkel belbus

Andere gebedsplaatsen: vliegenierskapel – privé (aan restauratie toe)

3.11.5 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

3.11.5.a Erediensten & liturgisch gebruik

- Stille ruimte en kans tot het ontsteken van een kaars.
- Frequent gevraagd voor katholieke rituelen: doopsel, huwelijk, uitvaart, zegeningen en jubilea.
- Ruimte voor het samenkomen van christenen: geloofsontmoetingen, getuigenissen ...
- Ruimte om de eucharistie te vieren: iedere eerste zaterdag van de maand om 16.30 u. ...
- Zendingsruimte voor pelgrims op weg naar Compostela (gelegen op de route die vertrekt vanuit Nieuwpoort).

3.11.5.b Niet-liturgische activiteiten

- Open ruimte tijdens de zomermaanden en kans tot bezienswaardigheden.
- 1x/jaar concert (optreden)

3.11.5.c Lokale noden

Een ruimte voor occasionele dorpsactiviteit – passend in het karakter van de kerk.

3.11.5.d Toeristische aantrekkings:

- De kerk is aantrekkelijke ruimte voor huwelijken, doopsels,...
- Ligt op de route naar Santiago de Compostella
- Charmant dorp
- Glazen deur (mogelijkheid voor bezoekers om binnen te kijken in de kerk)
- Fietsknooppunten

3.12 Sint-Pieterskerk in Stuivekenskerke

3.12.1 Identificatie

Parochiekerk Sint-Pieter Stuivekenskerkestraat z/n, 8600
Stuivekenskerke

Eigenaar:

- Toren: stad;
- Beuken: kerkfabriek

Beschermingen:

- Vastgesteld als bouwkundig erfgoed 'parochiekerk Sint-Pieter' – 5.10.2009
- Is deel van bescherming als dorpsgezicht, intrinsiek 'omgeving kerkdorp en landgoed Vicogne' – 23.12.2016
- Is deel van bescherming als monument 'Ensemble Sint-Petruskerk, pastorie en landgoed Vicogne' – 23.12.2016

3.12.2 Beschrijving

3.12.2.a Cultuurhistorische waarde

Algemene beschrijving

Georiënteerde, neogotische parochiekerk gelegen in ommuurd kerkhof. Kerkhof langs weerszijden van de westtoren toegankelijk via ijzeren poortje tussen twee bakstenen pijlers. Ten noorden, achteringelegen leegstaand gebouwtje van één bouwlaag onder leien zadeldak. Bewaarde grafmonumenten vanaf begin jaren 1920, onder meer heldenhuldezerkje, gietijzeren kruisen en hardstenen graftekens. Graven van de pastoors ten noorden van de kerk, onder meer opvallend bakstenen grafmonument uit de jaren 1930 met art-deco-inslag. Ten zuiden van de kerk Heilig Hartbeeld en metalen wegwijzer vermoedelijk opgericht tijdens de Tweede Wereldoorlog. Wellicht met de heraanleg van de bestrating binnen de ommuring van het kerkhof op de hoek van de Kasteelhoeve- en Viconiastraat heropgesteld.

De plattegrond ontvouwt: driebeukig schip van vier traveeën met vooruitgeschoven westtoren met achzijdige traptoren aan de zuidzijde. Zijbeuken met rechte sluiting en hoofdkoor van één travee met rechte koorsluiting. Sacristie ten zuiden. Gele baksteenbouw en afdekking door middel van leien zadeldaken en schilddaken.

Westtoren van vijf geledingen onder achzijdige bakstenen spits versierd met hogels. Versneden hoeksteunberen oplopend in polygonale hoektorentjes onder dito spitsen. Korfboogportaal met geprofileerde bakstenen omlijsting. Overige geledingen: spitsbooggraam op afzaat, twee blinde rondboognissen, enkelvoudige rondboognis, gekoppelde spitsboogvormige galmgaten in korfboognis en bekronende blinde balustrade met bakstenen spitboogfries. Aansluitende traptoren met lichtgleuven en bakstenen spits. Aan weerszijden van de ingang twee bronzen gedenkplaten van 1959, respectievelijk voor het 8ste linieregiment en voor het 1ste en 2de regiment karabiniers die sneuvelden tijdens de Slag aan de IJzer in oktober 1914. Tegen de noordzijde, calvarie onder zadeldakje. Gevels geritmeerd door steunberen en

bakstenen spitsboogvensters (tweelichten) op afzaten. Ter hoogte van de eerste travee van de noordbeuk, kleine doopkapel met tuitgevel onder zadeldak.

Beknopte bouwgeschiedenis

- Circa 1866-1872: de oude parochiekerk Sint-Pieters vergt zo'n ingrijpende restauratiewerken dat op initiatief van de burgemeester J.B. De Graeve een nieuwe neogotische kerk wordt gebouwd naar ontwerp van de architecten Pierre Croquison (Kortrijk) en Pierre Buyck (Brugge) op zo'n twee km ten noorden van de oude parochiekerk.
- Oktober 1914: tijdens de Slag aan de IJzer steken Belgische officieren de nieuwe kerk van Stuivekenskerke in brand om de Duitsers te beletten de toren als uitkijkpost te gebruiken (nacht van 22 op 23 oktober 1914). Door het aanhoudende oorlogsgeweld wordt de kerk volledig verwoest. 1925-1930: de Sint-Pieterskerk wordt in een neogotische stijl heropgebouwd naar ontwerp van van architecten Camille Schaessens en Lievens (Veurne). Het nieuwe ontwerp voorziet een kleinere pseudo- basilicale kerk, met een vooruitgeschoven westtoren qua vormgeving geïnspireerd op de vroegere westtoren van de Sint-Pieterskerk te "Oud-Stuivekenskerke". (Bewaarde plannen archief KCML, zie illustratie)

Omschrijving orgel en roerend erfgoed

Orgel: In de eerste helft van de 19de eeuw was een orgel geleverd door Pierre (junior) van Peteghem (Gent); in de tweede helft van de 19de eeuw werden werken uitgevoerd (en overplaatsing naar de nieuwe kerk?) door Petrus Albertus Loncke (Hoogstade). Dit instrument werd vernield in de Eerste Wereldoorlog. Het huidige orgel is van Jos. en Pieter Loncke (Esen), 1929.

3.12.2.b Architecturale mogelijkheden

Grootte, opdeling, inrichtingsmogelijkheden:

Driebeukig schip van vier traveeën met vooruitgeschoven westtoren met achzijdige traptoren aan de zuidzijde. Zijbeuken met rechte sluiting en hoofdkoor van één travee met rechte koorsluiting. Sacristie ten zuiden.

Voorzieningen: verwarming aanwezig

Toegankelijkheid: de kerk is toegankelijk voor rolstoelgebruikers.

Aanwezigheid van waardevol interieur:

Interieur. Portaal in westtoren met samengestelde balkenzoldering en gedenkplaat voor de gesneuvelde soldaten van de Eerste Wereldoorlog. Pseudo-basilicale kerk met oorspronkelijk neogotische polychrome beschildering, thans wit overschilderd. Geprofileerde spitse scheibogenarcade op ronde bakstenen pijlers met vereenvoudigde achzijdige kapitelen. Afdekking door middel van houten lessenaarsdak voor de zijbeuken en spitstongewelf voor de middenbeuk en het koor.

Mobilair. Hoofdaltaar: bijzonder rijk uitgewerkt marmeren altaar van 1883, cf. datering. Oorspronkelijk afkomstig uit een klooster te Poperinge, na de Eerste Wereldoorlog heropgebouwd te Zonnebeke en in 2002 naar hier overgebracht. Daarboven glasraam met de voorstelling van 'de Bruiloft te Kana', de 'verheerlijking van het Heilig Sacrement' en 'de Heilige Drievuldigheid'. In het koor schilderijen op doek met de taferelen ontleend aan het leven van Sint-Petrus met referenties aan de lokale omgeving aangebracht in bakstenen blindnissen. Zijaltaren uit het interbellum met dito schilderijen van Onze-Lieve-Vrouw en Sint-Antonius.

Glasramen in de zijbeuken uitgewerkt als de veertien staties van de Kruisweg. In de zuidbeuk, calvarie naar ontwerp van Jos Speybrouck (Kortrijk). Voorts verzorgd meubilair (doopvont, preekstoel, biechtstoelen,...) uit het interbellum.

Mariabeeld gered uit de brand in 1914 (Stuivekenskerke - WO I)

Uitbreidingsmogelijkheden– mogelijkheid opdeelbaarheid

Gezien dit een driebeukige kerk is, is dit vrij eenvoudig op te delen. Het omliggende kerkhof is een beperking voor mogelijke uitbreiding.

3.12.2.c Bouwfysische toestand

Staat: goed

Ondergane restauraties

- Toren volledig vernieuwd in de 20ste eeuw
- Herstel van metselwerk en loszittende stenen, vernieuwen kapconstructie, pleister- en schilderwerken in 21ste eeuw
- Renovatie glasramen in 2023

3.12.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Aantal inwoners : 133 (juli 2023)

Afstand tot omliggende dorpen:

- Pervijze: 3,2 km
- Oostkerke: 5,6 km
- Keiem: 4,6 km

Functies in het dorp: geen

Mobiliteit: belbus

Andere gebedsplaats: oud Stuivekens – kapel (capaciteit 20 personen) - (restanten van voormalige kerk van Stuivekenskerke – verwoest tijdens WO I)

3.12.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

3.12.4.a Erediensten & liturgisch gebruik

- Stille ruimte en kans tot het ontsteken van een kaars.
- Ruimte van katholieke rituelen: doopsel, huwelijk, uitvaart, zegeningen en jubilea.
- Ruimte om de eucharistie te vieren: iedere tweede en vierde zaterdag van de maand om 19.30 u.

3.12.4.b Niet-liturgische activiteiten

- Open ruimte tijdens de zomermaanden en kans tot bezienswaardigheden.
- Plechtigheden van NSB en militaire herdenkingen van de Eerste Wereldoorlog, slag van Tervaete, ...

3.12.4.c Lokale noden

Bewoners vragen occasioneel gebruik kerk mits toestemming van de kerkfabriek voor bv. kerstdrink, dorpsontbijt,...

3.12.4.d Toeristische aantrekkning

- Wandelen in natuurreservaat Viconia – kleiputten
- Oud-Stuivekenskerke
- Fietsen op Frontzate + rol in fietsknooppunten
- IJzerdijk
- Charmant dorp
- Glazen deur maakt bezoekers mogelijk om binnen te kijken in de kerk

3.13 Sint-Martinuskerk in Vladslo

3.13.1 Identificatie

Parochiekerk Sint-Martinus Vladslostraat z/n,
8600 Vladslo

Eigenaar:

- Beuken: kerkfabriek
- Toren: stad

Beschermingen:

- vastgesteld als bouwkundig erfgoed 'Parochiekerk Sint- Martinus' – 5.10.2009
- beschermd als monument: parochiekerk Sint-Martinus met kerkhof – 23.12.2016

3.13.2 Beschrijving

3.13.2.a Cultuurhistorische waarde

Algemene beschrijving

Vladslostraat z.nr./ Beerststraat. Parochiekerk uit de wederopbouwperiode, toegewijd aan Sint-Martinus. Georiënteerd bedehuis te midden van een kerkhof; grotendeels omringd door lage geelbakstenen muur onder ezelsrug. Bewaarde arduinen grafmonumenten uit de tweede helft van de 19de eeuw/ begin 20ste eeuw, ook bewaarde ijzeren kruisen (o.m. van 1911). Witgeschilderde bakstenen grafkapel van de familie Verhelst uit het midden van de 20ste, met boven het altaar, glasraam met voorstelling van "Aanbidding aan het kruis". Ten noorden van het koor, arduinen grafmonument voor de Zusters van het Onbevlekt Hart, afgesloten met ijzeren kettingen tussen arduinen paaltjes. In de zuidgevel van de sacristie, ingemetselde grafsteen (1820) voor de familie Hoste. Voorts op het kerkhof, een elftal grafzerken van Belgische militairen (cf. Vladslostraat z.nr., gedenkkapel) en een grafzerk van het Gemenebest (Tweede Wereldoorlog).

Ten zuidwesten van de kerk, gedenkkapel voor de slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog (cf. Vladslostraat z.nr., gedenkkapel). Hier is de kerkhofmuur uitgewerkt met smeedijzeren hek met opschrift op banderol "ONTFERM U MYNER VRIENDEN GY TEN MINSTE MYNE (VRIENDEN)", tussen twee bakstenen pijlers met gedenkplaten.

Tegen de westgevel van de zuidbeuk, in de oksel met de vooruitspringende hoofdbeuk, begroende veldstenen Lourdesgrot, waaronder kleine calvarie op altaar, afgesloten met ijzeren hekken. Naar verluidt gebouwd in 1946, als dank voor het beëindigen van de Tweede Wereldoorlog.

De plattegrond ontvouwt een driebeukige hallenkerk. Schip van drie traveeën met vooruitspringende middenbeuk (portaal); transept met rechte sluiting; achzijdige vieringtoren op vierkante basis; in de oksel van de noordbeuk en het transept, veelhoekige traptoren; hoofdkoor van drie traveeën met driezijdige sluiting, zijkoor van twee traveeën met rechte sluiting. In het verlengde van het zuidelijke koor: sacristie van twee traveeën op L-vormig grondplan. In het verlengde van het noordelijk koor: nutsruimte op rechthoekig grondplan.

Materialen. Gele baksteenbouw op hoge dito plint. Afdekking d.m.v. leien zadeldaken op geprofileerde bakstenen kroonlijst. Gebruik van veldsteen en natuursteen voor de toren. Achthoekige leien torenspits.

Wederopbouwarchitectuur aansluitend bij de regionale baksteengotiek. Westgevel met drie tuitgevels: vooruitspringend portaal, begrensd door haaks op elkaar gestelde versneden steunberen; korfbogig portaal ingeschreven in spitsboog met druiplijst; erboven spitsboograam op afzaat, met maaswerk (drielicht) en druiplijst. In de geveltop, twee lichtgleuven en jaartal "1924" in baksteen uitgewerkt.

Zijbeuken en koor geritmeerd door versneden steunberen en spitsboogramen op afzaat (tweelichten en drielichten).

Transepten begrensd door overhoekse versneden steunberen met spitsboognis met drielobmotief; spitsboograam op afzaat en voorzien van maaswerk (vierlicht); in de geveltoppen, kruisen uitgewerkt in baksteen. In de oksel van de noordbeuk en het transept, veelhoekige traptoren onder leien torenspits, voorzien van lichtgleuven.

Hoofdkoor van drie traveeën met driezijdige koorafsluiting; geritmeerd door versneden steunberen en spitsboogramen op afzaat en met maaswerk (drielichten).

Aansluitend bij het zuidkoor, lage sacristie: tuitgevels met aandaken bekleed met leien. Natuurstenen kruiskozijnen ingeschreven in geprofileerde bakstenen korfboognis. Roodbeschilderd houtwerk met glas-inlood en diefijzers. Recent vernieuwde westgevel met gerecupereerd natuurstenen kruiskozijn. Een gekanteelde muur met korfboogpoortje maakt de verbinding tussen de sacristie en het hoofdkoor.

Aansluitend bij het noordkoor, bergruimte onder plat dak en voorzien van kantelen, natuurstenen kruiskozijn en korfboogpoortje.

Wederopbouwarchitectuur aansluitend bij de romaanse stijl (wederopbouw). Vieringtoren in veldsteen, gereconstrueerd naar de vooroorlogse toren (12de eeuw): achtezijdige vieringtoren op vierkante basis; gekoppelde rondbogige galmgaten met middenzuiltjes en kapitelen in witte natuursteen, verdiept in rondboognis en op afzaat; doorgetrokken druiplijst, hoekkettingen, waterlijst en kroonlijst in dito materiaal.

Beknorte bouwgeschiedenis

- In 991 zou er reeds een (romaanse) kerk gebouwd zijn te Vladslo. De kerk ontstaat als een 'eigen kerk' op het allodium van de edelman Eilbodo. In 992 eerste vermelding van Vladslo als "Frordeslo" wanneer de parochie door bisschop Radbod van Noyon- Doornik onder het patronaat gesteld wordt van de Sint-Pietersabdij van Gent.
- 15de eeuw: de kerk wordt vernield door een brand (mogelijk ca. 1489), enkel de vieringtoren van de 12de eeuw blijft intact.
- 1537: de kerk wordt heropgebouwd in gotische stijl, de romaanse vieringtoren blijft behouden.
- 1609-1610: uitvoering van timmerwerken in de zuidelijke kruisbeuk.
- 1625-1626: de drie koren worden vernieuwd (cf. bewaarde rekeningen).
- 1641-1643: vermelding van "verstevigen van de romaanse toren en de vernieuwing van twee bogen onder de toren".
- 1727: plaatsen van biechtstoel, vervaardigd door Hendrik Pulinx (Brugge). In de 19de eeuw wordt deze biechtstoel verkocht aan de parochie Beerst.
- 1844-1848: de kerk wordt uitgebreid en hersteld n.o.v. architect P. Buyck (Brugge). Westelijke uitbreiding met een neoromaans driebeukig schip (cf. rondbogenfries en - vensters), dit met behoud van de achthoekige romaanse vieringtoren, het laatgotische transept en het dito koor.

- 1852-1853: herstellingen aan de toren n.o.v. architect P. Buyck (Brugge). 1856: plaatsen van de preekstoel n.o.v. F. Dumon (Brugge).
- 1864-1873: herstel aan de toren, uitbreiding van de sacristie n.o.v. architect P. Buyck. 1881: bouw van de sacristie en interieuraanpassingen.
- Kort vóór de Eerste Wereldoorlog wordt de vieringtoren grondig gerestaureerd. Tijdens de Eerste Wereldoorlog gebruiken de Duitsers de kerk als lazaret. In 1917 brandt de kerk volledig af, ten gevolge van geallieerde brandbommen. De preekstoel en twee schilderijen waren - op vraag van de parochianen - door een Duitse aalmoezenier in veiligheid gebracht in de kerk van Koekelare.
- 1924-1929: de kerk wordt in 1924-1925 heropgebouwd in neogotische stijl n.o.v. architect Théodore Raison (Brugge). Hierbij wordt grosso modo 'teruggekeerd' naar het beeld van de laatgotische hallenkerk (de regionale baksteengotiek), met een min of meer getrouwe reconstructie van de romaanse vieringtoren. Het neoromaans driebeukig schip van 1844-1848 wordt in plattegrond behouden, doch krijgt opstanden naar analogie met de laatgotiek. De voltooiingswerken worden uitgevoerd o.l.v. architect A. De Poortere (Ieper) tussen 1926-1929. De eigenlijke wederopbouw verschilt op één punt van de bij de KCML ingediende plannen (1921, zie illustratie): de sacristie wordt niet in de noordoosthoek gebouwd, maar wel in de zuidoosthoek. Tegen het noordoostelijk zijkoor wordt in 1930 een nutsruimte aangebouwd.

Omschrijving orgel en roerend erfgoed

Orgel. In het laatste kwart van de 18de eeuw werd een bestaand orgel, waarover verdere gegevens ontbreken, hersteld door L.-B. van Peteghem (Gent). De kerk en de toen aanwezige inboedel gingen verloren in WO I. Het huidige orgel is van 1928 en werd gebouwd door Jos. en Pieter Loncke (Esen).

3.13.2.b Architecturale mogelijkheden

Grootte, opdeling, inrichtingsmogelijkheden

De plattegrond ontvouwt een driebeukige hallenkerk. Schip van drie traveeën met vooruitspringende middenbeuk (portaal); transept met rechte sluiting; achtzijdige vieringtoren op vierkante basis; in de oksel van de noordbeuk en het transept, veelhoekige traptoren; hoofdkoor van drie traveeën met driezijdige sluiting, zijkoren van twee traveeën met rechte sluiting. In het verlengde van het zuidelijke koor: sacristie van twee traveeën op L-vormig grondplan. In het verlengde van het noordelijk koor: nutsruimte op rechthoekig grondplan.

Voorzieningen: Toilet in inkom/portaal van de sacristie. Niet geschikt voor rolstoelgebruikers.

Toegankelijkheid: De hoofdingang is toegankelijk voor rolstoelgebruikers. De toegang via het portaal van de sacristie (ook nooduitgang) is niet toegankelijk voor rolstoelgebruikers.

Aanwezigheid van waardevol interieur

Interieur. Tochtportaal onder het doksaal, houten paneeldeuren met glas-in-lood. Witbeschilderde bepleisterde hallenkerk, gemarkeerd door de geelbakstenen omlijstingen van o.m. de spitsbogige scheibogenarcade op dito zuilen met sokkels en kapitelen. Overwelfing van middenbeuk, zijbeuken, transept en zijkoren d.m.v. houten spitstongewelven op houten kroonlijst op consoles van witte natuursteen, houten trekbalken. De viering is overwelfd d.m.v. een bakstenen kruisribgewelf met mangat, natuurstenen ribben en

omlijsting van mangat. In de koren, bewaarde eiken lambrisering met paneelstructuur in de drie koren, telkens onderbroken door bakstenen spitsboognissen.

Mobilair. Schilderijen in de noordbeuk: "De bewening", olie op doek, Vlaamse School, vermoedelijk 17de eeuw; "Onze Lieve Vrouw schenkt de H. Dominicus de rozenkrans", olie op doek, Vlaamse School, eind 17de eeuw. Zuidbeuk: schilderij "Onze Lieve Vrouw van de Rozenkrans met de H. Barbara en de H. Catharina van Alexandrië", olie op doek, Vlaamse School, begin 18de eeuw. Zuidtransept: schilderijen "Aanbidding der wijzen" en "H. Veronica met zweetdoek", beiden olie op doek, Vlaamse School, 17de eeuw.

Natuurstenen altaar in het zuidkoor, houten neogotisch retabel met polychroom beeld van Sint-Livinus (17de eeuw) en opschrift " ' T JAAR 400 BREEKT DE ZEEDIJK DOOR ' T JAAR 655 LANDT DE H. LIVINUS TE FLORDESLO (Vladslo) EN GENEEST ER DE KRANKEN". Quasi identiek altaar in noordkoor, neogotisch retabel met polychroom beeld van Onze-Lieve-Vrouw met kind.

Preekstoel met klankbord, vervaardigd door F. Dumon (Brugge) in 1856; beelden: vier vrouwen die het geloof, de hoop, de liefde en de godsdienst verzinnebeelden; sokkel in de vorm van de profeet Elias die uitgeput tegen een boom leunt; trapeuning met gebeeldhouwde engelen met passiewerktuigen als trappaal; kuip met afbeeldingen van Christus, Onze-Lieve-Vrouw, Sint-Johannes en Maria- Magdalena.

Glasramen in hoofdkoor: "H. Johannes de Apostel, H. Livinus en gevolg" met op achtergrond kerktorens van Diksmuide en Brugge, onderaan wapenschild van Baron de Crombrugghe met leuze "EPERONS DE NOS VERTUS", wapenschild van België en opschrift "IN MEMORIAM NOB. BARONIS CAROLI DE CROMBRUGGHE 1925"; "Christus aanbeden door de Engelen" met kerktorens op achtergrond, opschrift "ADVENIAT REGNUM TUUM", tevens wapenschilden met leuzes; zuidelijk "H. Maria, H. Rosalia, H. Appollonia, H. Maria Margaretha, H. Godrun ", opschrift "IN MEMORIAM ALBINI VANDEPER F.T. ROSALIA DECEUNINCK 1925" geflankeerd door de wapenschilden van Vladslo en West-Vlaanderen. Glasramen in noordelijk koor: "Maria's opdracht" (1926), twee glasramen met de attributen en symboliek betreffende Onze-Lieve-Vrouw.

Glasramen in zuidelijk koor: "Marteldood van den H. Livinus" (1926) met opschrift "TER NAGEDACHTENIS DER EERW. H.H. PASTOORS (...) - TER NAGEDACHTENIS VAN DE GESNEUVELDE OUD-STRIJDERS EN DOODGEMARTELDE BURGERLYKE SLACHTOFFERS VAN VLADSLoo -WERELDOORLOG 1914-1918 1926"; "attributen en monogram van Sint-Livinus" en "marteltuigen van Sint-Livinus". Alle glasramen vermoedelijk van het huis J. Peene-Delodder.

Grafstenen ingemetseld in westgevels van de zuidbeuk en de noordbeuk: respectievelijk van Joseph Corn. Kemele (gestorven 1715), en van voor Antheunis Corn. Kemele (hoofdman van de parochie Vladslo, gestorven 1689). Houten gedenkplaat in noordelijk zijkoor met centraal wapenschild en leuze van Baron de Crombrugghe met opschrift "NATUS GAND 13 MARTII 1865 - OBIIT 8 SEPTEM. 1919".

Uitbreidingsmogelijkheden – mogelijkheid opdeelbaarheid

Er ligt een kerkhof rond de kerk, dit beperkt de uitbreidingsmogelijkheid.

Omwille van de drie beuken (hallenkerk) is het op zich haalbaar om de kerk op te delen.

3.13.2.c Bouwfysische toestand

- Staat: goed
- Ondergane restauraties: alle daken en de toren zijn gerestaureerd. De glasramen zijn volledig herschilderd.

3.13.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Aantal inwoners:

- 1.202 (01/01/2017)
- 1.257 (juli 2023)

Afstand tot omliggende dorpen:

- Beerst: 2,8 km
- Werken: 4,2 km
- Esen: 2,2 km

Parkeren rondom kerkhof eerder beperkt – ook parkeren op het marktplein.

Functies in het dorp

- ontmoetingscentrum De Zwaan
- vrije basisschool
- mobiliteit: belbus en lijnbus

3.13.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

3.12.4.a Erediensten

- Stille ruimte en kans tot het ontsteken van een kaars.
- Ruimte van katholieke rituelen: doopsel, huwelijk, uitvaart, zegeningen en jubilea.
- Ruimte voor het samenkomen van christenen: geloofsontmoetingen, vormselcatechese,...
- Ruimte om de eucharistie te vieren: eerste en derde zondag van de maand om 10.45 u.
- Schoolvieringen
- Repetitieruimte voor het kerkkoor
- Plechtigheden van NSB, oorlogshedenkingen
- Vergadering kerkfabriek en pastorale ploeg in de sacristie

3.12.4.b Niet-liturgische activiteiten

- Open ruimte en kans tot bezienswaardigheden: met een prachtige preekstoel.
- 1x / jaar concert
- Mogelijkheid tot tentoonstellingen

3.12.4.c Toeristische aantrekking

- Handzamevallei, de Broeken
- Fietsknooppunten

3.14 Sint-Andreaskerk in Woumen

3.14.1 Identificatie

Parochiekerk Sint-Andreas Woumenweg 251,
8600 Woumen

Eigenaar:

- beuken: kerkfabriek
- toren: stadsbestuur

Beschermingen: vastgesteld als bouwkundig
erfgoed – 5.10.2009

3.14.2 Beschrijving

3.14.2.a Cultuurhistorische waarde

Algemene beschrijving

Woumenweg nr. 251. Parochiekerk uit de wederopbouwperiode, toegewijd aan Sint- Andreas. Georiënteerd bedehuis te midden van een kerkhof omringd door roodbakstenen muur onder ezelsrug. Een aantal bewaarde arduinen grafmonumenten in neogotische stijl en gietijzeren kruisen uit de tweede helft van de 19de eeuw, o.m. arduinen grafmonument voor de familie de Coninck de Merckem voorzien van wapenschild in witte natuursteen. Ten oosten buiten het kerkhofareaal, groot Heilig Hartbeeld in witte natuursteen op veldstenen sokkel.

De plattegrond ontvouwt: voorgeplaatste westtoren met ten noordoosten polygonale traptoren en ten zuiden voormalige doopkapel. Benedenkerk van drie traveeën, een gesupprimeerd transept (1986) en zij- en hoofdkoren van respectievelijk twee en vier traveeën met rechte koorsluiting. In het verlengde van het zuidelijke koor: sacristie met L-vormig grondplan en in het verlengde van het noordelijke koor: nutsruimte van twee traveeën. Omlopend druippad in rode klinkers.

Materialen. Gele baksteenbouw in combinatie van ijzerzandsteen voor de sokkel en de twee onderste geledingen van de westtoren en de traptoren. Afdekking deels d.m.v. leien zadeldaken. Geprofileerde raam- en deuromlijstingen in gele baksteen. Aansluitend bij de regionale baksteengotiek. Westtoren onder ingesnoerd tentdak (leien) met ijzeren kruisbekroning. Naar boven toe verjongende toren van zes geledingen met haaks op elkaar gestelde versneden steunberen. Onderste geleding: korfboogportaal ingeschreven in grote geprofileerde spitsboognis. Tweede geleding: geprofileerde korfboognis met ingeschreven oculus. Derde en vierde geleding: galerij van resp. vijf en zes spitsboognissen, waarbij de laatste bovenaan afgelijnd wordt door een spitsboogfries onder dubbele tandlijst. Vijfde geleding: blinde spitsboognis met drielobbig maaswerk geflankeerd door twee oculi en laatste geleding: twee korfboogvormige galmgaten in spitsboognissen. Benedenkerk en koren afgesloten door afgeknotte gevels op schouderstukken en geritmeerd door versneden steunberen en spitsboogramen op afzaten met bakstenen maaswerk (drie- en vierlichten). Ter hoogte van de koorafsluiting van het hoofdkoor: calvarie in witte natuursteen van na de Eerste Wereldoorlog.

Sacristie en nutsruimte: tuitgevels als aandaken met schouderstukken en natuurstenen kruiskozijnen en bolkozijnen in geprofileerde korfboognissen.

Beknopte geschiedenis

- Einde 11de eeuw - eerste helft 12de eeuw: bouw van een natuurstenen romaanse kerk ter vervanging van een ouder bedehuis in hout, cf. archeologische vondsten. Het nieuwe kerkgebouw betreft een kruiskerk bestaande uit een driebeukige benedenkerk, een uitspringende dwarsbeuk met ronde kapellen en een vlak afgesloten koor. Deze kerk was in het bezit van de abdij van Sint-Jan-ten-Berge, maar ook de Sint-Bertinusabdij (Sint-Omaars) had bepaalde rechten op de kerk.
- Tweede helft 12de eeuw: uitbreiding van het romaanse koor.
- Tweede kwart 13de eeuw: bouw van een westtoren van zes geledingen.
- Eind 13de eeuw: bouw van een vroeggotisch koor voorzien van een vlakke afsluiting en haakse steunberen.
- 16de eeuw: in 1583 wordt de kerk platgebrand door de Fransen. Tegen ca. 1602 is ze heropgebouwd als een hallenkerk met twee zijkoren in een laatgotische stijl.
- Ca. 1843: de kerk wordt op de Atlas der Buurtwegen aangeduid als een driebeukige hallenkerk met voorgeplaatste westtoren en een uitbouw in het verlengde van het zuidelijk koor.
- 1873-1874: bouw van een tweede sacristie in het verlengde van de kerk n.o.v. architect Pierre Buyck (Brugge).
- 1914-1918: tijdens de Eerste Wereldoorlog fungeert de kerktoren als Duitse uitkijkpost. De talrijke beschietingen van de geallieerde troepen herleiden de kerk volledig tot puin.
- 1925: wederopbouw van de kerk naar vooroorlogs model n.o.v. architect R. Cauwe (Brugge) met als belangrijkste wijziging de verplaatsing van de doopkapel naar de zuidelijke zijde van de westtoren (plannen KCML, cf. illustratie).
- 1930: inwijding van de heropgebouwde kerk door Mgr. Lamiroy.
- 1945: door een ontploffing in het munitiedepot van Houthulst worden de glasramen van de kerk vernield.
- 1985: op 23 februari breekt er brand uit in de kerk. Enkel de buitenmuren, de toren en de sacristie blijven gespaard. Voor de ingrijpende herstellingswerken vindt een archeologisch onderzoek plaats dat heel wat gegevens oplevert omtrent de bouwgeschiedenis van de kerk.
- 1986: zeer ingrijpende herstellingswerken n.o.v. architecten Willy De Vriendt en Luc Deburghgraeve (Woumen). Hierbij worden de tuitgevels afgeknot, de spitsboogramen aan de westzijde dichtgemetseld, de transeptarmen met hun tuitgevels grotendeels weggewerkt, het vieringtorentje achterwege gelaten en aan de noordzijde ter hoogte van de derde travee een groot spitsboograam gestoken in een doorlopende afgeknotte puntgevel. Om op een meer eigentijdse manier de liturgie te vieren wordt de klassieke indeling van drie beuken, transept en koor achterwege gelaten en realiseren de architecten een compleet nieuwe ruimte- indeling waarbij de scheibogenarcade verwijderd wordt ten voordele van één grote gebedsruimte met het altaar in het noorden ter hoogte van het grote spitsboograam. Aan de zuidzijde wordt deze ruimte als een vijfhoek afgesneden
- d.m.v. lage glazen volumes waarin o.m. een tentoonstellingsruimte, een biechtkamer, een week- en een doopkapel zijn ondergebracht. De laatste twee traveeën van de voormalige koren zijn eveneens volledig afgescheiden van deze ruimte en doen resp. dienst als berging, een ruimte voor de kinderdoordienst en een sanitair blok.
- 1988: inwijding door Mgr. E. Laridon op 4 september.

Omschrijving orgel en roerend erfgoed

Enkele bekende namen uit de orgelgeschiedenis komen voor in Woumen: Pieter Ysoré (Saint-Omer) maakte in 1571-73 een nieuw orgel, maar voorheen bezat de kerk reeds een orgel aangezien dit door Ysoré

overgenomen werd. Of het Ysoré- orgel de beeldenstorm overleefde is niet bekend. Rond 1688 is er sprake van een nieuw orgel; de naam van de bouwer is helaas niet vermeld. In 1775 werd J.A. Loret (Diksmuide) betaald voor een stembeurt, en in hetzelfde jaar verrichtte ook P.J. De Rijckere (Kortrijk) herstellingen. Over de situatie van het orgel dat in de eerste wereldoorlog samen met de kerk teloorging, zijn geen gegevens voorhanden. De kerk was heropgebouwd in 1925, maar een orgel kwam er pas in 1952; het werd geleverd door Jos. en Pieter Loncke (Esen). In 1985 werd het in de kerkbrand vernield. Een nieuw orgel werd geplaatst door de firma Loncke Orgelbouw (Zarren) in 1988.

3.14.2.b Architecturale mogelijkheden

Grootte, opdeling, inrichtingsmogelijkheden:

centraalbouw

De plattegrond ontvouwt: voorgeplaatste westtoren met ten noordoosten polygonale traptoren en ten zuiden voormalige doopkapel.

Benedenkerk van drie traveeën, een gesupprimeerd transept (1986) en zij- en hoofdkoren van respectievelijk twee en vier traveeën met rechte koorsluiting. In het verlengde van het zuidelijke koor: sacristie met L-vormig grondplan en in het verlengde van het noordelijke koor: nutsruimte van twee traveeën. Omlopend druippad in rode klinkers.

Voorzieningen 4 openbare toiletten die kunnen gebruikt worden door de kerkgangers tijdens de erediensten. Er zijn aan de noordzijde van de kerk 2 urinoirs , maar die zijn buiten gebruik.

De kerk wordt verwarmd met stookolie. In de kerk en de weekkapel ligt vloerverwarming. In de kindernevendienst en de sacristie zijn er radiatoren geplaatst.

Afscheidbare weekkapel

De kerk is goed toegankelijk voor rolstoelgebruikers.

Aanwezigheid van waardevol interieur

Interieur. Wegens de brand in 1985 zijn er in de kerk geen historisch waardevolle stukken aanwezig.

Vernieuwende ruimte-indeling en hedendaagse interieuraankleding ten gevolge van de brand in 1985. Oorspronkelijke benedenkerk ingericht als een grote noordelijk georiënteerde gebedsruimte onder in segmenten ingedeeld vlak plafond.

Glasramen met abstracte figuratie n.o.v. D. Van de Walle (Kortrijk) en uitgevoerd door het atelier Joëlle d'Alsace (Neerharen).

Uitbreidingsmogelijkheden mogelijkheid opdeelbaarheid

In het kader van de bouw van een nieuw ontmoetingscentrum in Woumen werd de haalbaarheid van nevenbestemming van de kerk onderzocht. De architectuur van het gebouw leent zich niet om het centrale gedeelte van de kerk op te delen. Dit zou afbreuk doen aan het geheel.

Rond de kerk ligt het kerkhof.

3.14.2.c Bouwfysische toestand

Staat: zeer goed.

Ondergane restauraties: na de brand van 1985 werd de kerk volledig heropgebouwd.

3.14.3 Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Aantal inwoners:

- 1.334 (01/01/2017)
- 1.331 (juli 2023)

Afstand tot aanpalende dorpen:

- Diksmuide: 4 km
- Esen: 4,9 km
- Klerken: 3,5 km

Functies in het dorp

- ontmoetingscentrum Woumenhof
- chiroheem
- vrije basisschool
- tal van handelszaken
- BLOSO centrum de Rhille
- woonzorgcentrum

Mobiliteit: Diverse busverbindingen + belbus

Andere gebedsplaatsen: kapel klooster WZC

3.14.4 Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

3.14.4.a Erediensten & liturgische activiteiten

- Stille ruimte en kans tot het ontsteken van een kaars.
- Ruimte van katholieke rituelen: doopsel, huwelijk, uitvaart, zegeningen en jubilea.
- Ruimte voor het samenkomen van christenen: alle parochiale vergaderingen van priester Geert vinden plaats in de vergaderruimte van de Sint-Andreaskerk. ...
- Ruimte om de eucharistie te vieren: iedere eerste, derde en vijfde zondag van de maand om 9.15 u.
- Weekdagmis: iedere dinsdag-, donderdag- en vrijdagavond om 18 u.
- Schoolvieringen
- Repetitieruimte voor het kerkkoor
- Plechtigheden van NSB

3.14.4.b Niet-liturgische activiteiten

- Open ruimte en kans tot bezienswaardigheden.
- 1x/ jaar concert - vb. Willem Vermandere, Laïs. Omwille van z'n architectuur (centraalbouw) en opstelling is deze kerk zeer geschikt voor concerten.
- Tentoonstelling

3.14.4.c Toeristische aantrekking

- Natuurreservaat De Blankaart

- Fietsknooppunten

4 Visie op de Toekomst van de Parochiekerken

In de Toekomstvisie Parochiekerken van 2013 werden afspraken geformuleerd over de invulling van de verschillende gebruiksniveaus. Deze afspraken kwamen tot stand in overleg tussen het centraal kerkbestuur en een delegatie van het schepencollege van Diksmuide.

Naar aanleiding van het nieuwe Kerkenbeleidsplan 2017 werden de verschillende onderdelen geëvalueerd en waar nodig bijgestuurd.

Het Kerkenbeleidsplan 2023 evalueert enerzijds ideeën en acties van de voorgaande plannen, en lijst ook enkele realisaties op. Tevens worden nieuwe pistes bewandeld.

Het weze echter duidelijk dat kerken bijzonder atypische gebouwen blijven bovendien met een grote symbolische en emotionele waarde in het landschap. Herbestemming is iedere keer opnieuw zeer delicaat. Bovendien blijkt keer op keer dat heel wat initiatieven economisch niet haalbaar zijn.

4.1 Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en functie

De kerkgebouwen zijn ankerpunten in het open landschap van Diksmuide, ze structureren als het ware het landschap. Deze cultusplaatsen bieden een baken van stilte en rust. Veel parochiekerken herbergen een rijk cultuurhistorisch patrimonium en zijn (beschermde) monumenten.

Een langetermijnvisie is onderhevig aan veel factoren en evoluties. Het is bijvoorbeeld niet langer een axioma dat de kerkbeleving een dalende tendens ziet – eerder integendeel, er zijn namelijk indicaties dat de kerkbeleving de laatste paar jaar – wellicht onder de invloed van zich elkaar opstapelende (mondiale) crisissen, in bepaalde kerken herleeft. Om die reden wenst het centraal kerkbestuur geen voorkeuren bekend te maken van enige rangorde in behoud of herbestemming van de parochiekerken. Waar de ontkerkelijking zich verder zet, kan het aantal parochiekerken voorbehouden aan de eredienst afgebouwd worden.

Voor de visie op middellange termijn kwamen het centraal kerkbestuur en het stadsbestuur al in 2017 tot de volgende algemene afspraken – en deze wijzigen zich niet noemenswaardig in 2023:

- In het belang van subsidiewerving voor investeringen en studies voor herbestemming is het belangrijk dat kerken niet aan de eredienst worden onttrokken.
- Het is onderdeel van het kerkenbeleidsplan dat kerken niet onttrokken worden aan de erediensten zolang er geen passende herbestemming gevonden is.
- Het kerkenbeleidsplan en de bijhorende afspraken worden standaard driejaarlijks, geëvalueerd en indien nodig bijgestuurd. Een tussentijdse evaluatie of bijsturing is steeds mogelijk op vraag van het stadsbestuur of op vraag van het centraal kerkbestuur.

Er worden vijf ‘gebruiksvormen’ van de kerkgebouwen geïdentificeerd. Zij worden hieronder besproken, samen met de overeengekomen afspraken tussen de verschillende actoren.

4.1.1 Valorisatie

Wat: behoud van *enkel* religieuze of religieus geïnspireerde activiteiten (erediensten, tentoonstellingen of concerten in de religieuze sfeer)

Concrete piste: De kerken meer gaan uitspelen als toeristische troef. In de kerk van Lampernisse wordt de toren bv toegankelijk gemaakt. De toename van het Westhoek toerisme en vooral het fietstoerisme, biedt hier opportuniteiten.

4.1.2 Medegebruik

Wat: medegebruik door andere geloofsgemeenschappen binnen de oecumene (Rooms-katholieke erediensten zoals orthodoxen, protestanten,...)

Concrete piste: Alhoewel de diverse actoren hier open voor staan, zijn er hieromtrent geen concrete behoeften vastgesteld en afspraken vastgelegd. Tevens werd er vanuit het publiek geen enkele vraag in die richting genoteerd.

4.1.3 Gedeeld gebruik

Wat: Behoud van de Rooms-Katholieke eredienst gecombineerd (in tijd of in ruimte) met andere initiatieven.

Er is een onderscheid naar **gedeeld gebruik in tijd** (vb. socio-culturele activiteit) of **gedeeld gebruik in ruimte** (vb. permanente tentoonstellingsruimte).

4.1.3.a Gedeeld gebruik in tijd (multifunctioneel gebruik)

Concrete pistes

Ander niet-liturgisch kerkelijk gebruik is evident:

- catechesemomenten,
- ouderavonden in voorbereiding op eerste communie en vormsel,
- vergaderingen,
- ontmoetingsmomenten

Mogelijkheid creëren om de kerk te gebruiken voor allerlei activiteiten die passen binnen het karakter en de religieuze sfeer van de kerk. De kerkfabriek beslist welke activiteiten toegelaten worden.

Afspraken i.v.m. gedeeld gebruik in de tijd

De kerkfabrieken in de verschillende parochies beschikken over een reglement voor het gedeeld gebruik in de tijd. Er zijn twee types activiteiten:

- ‘ander niet-liturgisch kerkelijk gebruik’ en
- ‘verenigbare (socio-)culturele activiteiten’ (= passen bij karakter en sfeer van de kerk).

Voor activiteiten die passen binnen het ‘ander niet-liturgisch kerkelijk gebruik’ dienen de kerkfabrieken het centraal kerkbestuur te consulteren.

Voor de verenigbare (socio-)culturele activiteiten gelden vaste tarieven voor huur van het gebouw, zoals deze hieronder vermeld worden. Als de verwarming gebruikt wordt dient een tussenkomst in de energiekost betaald te worden. De kerkfabriek kan tevens een waarborg vragen. Aanvragen voor gebruik dienen gericht te worden tot de kerkfabriek van de desbetreffende parochie. De kerkfabriek oordeelt of een bepaalde activiteit al of niet mag doorgaan in de kerk.

Onderstaande huurprijzen gelden voor een dag of voor een dagdeel.

Ingeval van multifunctioneel gebruik en er werken in kader van uitrusting nodig zijn vallen deze ten laste van de stad. (vb. inrichten van een vergaderruimte of repetitieruimte, voorzien van toiletten, aanpassen van opberg- of afsluitingssystemen...).

	Grote kerk	Middelgrote kerk	Kleine kerk
Huurprijs	200 euro	150 euro	100 euro
Bijdrage energiekost	200 euro	150 euro	100 euro
Welke parochies?	Diksmuide centrum	Beerst Pervijze Vladslo Esen Keiem Leke Woumen	Nieuwkapelle Oostkerke Oudekapelle Sint-Jacobskapelle Stuivekenskerke

4.1.3.b Gedeeld gebruik in ruimte (permanente nevenbestemming)

Concrete piste

Lokalen verbonden aan de kerk gedeeltelijk voor publieke functie beschikbaar stellen.

Lokalen verbonden aan de kerk kunnen gedeeltelijk voor publieke functie beschikbaar gesteld worden. Deze lokalen kunnen als uitwijkmogelijkheid dienen voor bijvoorbeeld een vergaderruimte. De aanvraag gebeurt bij de kerkfabriek van de desbetreffende parochie. Het beslissingsrecht en eventueel afsluiten van een huurcontract ligt bij deze kerkfabriek.

De stad wordt geconfronteerd met grote uitdagingen in het voorzien van ontmoetingsruimte voor het verenigingsleven. In de dorpen bekijkt het stadsbestuur graag de capaciteit van alle publieke ruimte. In studies worden de kerkgebouwen meegenomen in de afwegingen. Daarbij wordt een onderbouwd gesprek aangegaan met het centraal kerkbestuur en de desbetreffende kerkfabriek.

Bij diverse initiatieven is gebleken dat een permanent in de ruimte gedeeld gebruik geen evidentie is: een deling van de open (niet afgesloten) ruimte van de kerk, kan dikwijls niet omdat de activiteit storend is voor andere activiteiten in de kerk (bv de erediensten), of omdat de klimaatcondities dat niet toelaten, of de veiligheid of beveiliging in de open ruimte niet toereikend is. Een afgesloten ruimte creëren beperkt dan weer andere activiteiten of komt met hoge investeringskosten. Niettemin wordt iedere opportuniteit op zijn waarde geëvalueerd.

4.1.4 Herbestemming

Wat: Gebouw volledig onttrekken aan de Rooms – Katholieke eredienst

Concrete piste

Hier geldt de kerk van Lampernisse als een concreet, succesvol voorbeeld. De kerk werd in 2018 onttrokken aan de eredienst. Er werd dan in de kerk geïnvesteerd om het schip om te vormen tot een urnenkerk in combinatie met een stilteruimte. Meer informatie kan gevonden worden op :

<https://www.parcum.be/nl/herbestemming-kerken/urnenkerk-heilige-kruisverheffing-en-dorpshuis-de-seizoenen>

De troeven van de kerk in het stiltedorp van Lampernisse worden verder nog concreter uitgespeeld door de toren voor wandelaars toegankelijk te maken – een project dat tegen eind oktober 2023 klaar moet zijn.

Andere alternatieven in andere kerken werden onderzocht maar verworpen. Zo werd voor de kerk van Oudekapelle onderzocht of het gebouw als erfgoeddepot of uitleendepot i.f.v. het socio-culturele leven

dienst kon doen. Deze pistes toonden zich vooral omwille van technisch-economische redenen niet haalbaar. Er wordt echter wel nog verder onderzocht of de kerk kan passen in een functie als regionaal erfgoeddepot.

Verdere overwegingen

- Het centraal kerkbestuur blijft ontvankelijk voor het inzetten van de kerk van Oudekapelle als gemeenschapszaal. Momenteel is de stad echter geen vragende partij naar dergelijke bijkomende ruimte. Er zijn in de meeste dorpen goed uitgeruste ontmoetingscentra.
- Voor het centraal kerkbestuur zijn herbestemmingspistes in de sfeer van toerisme, erediensten of cultuur bespreekbaar.
- De begraafplaats rond de kerk van Keiem wordt op dit ogenblik naar de begraafplaats aan de Streuvelstraat verhuisd. De open ruimte die zo op termijn rond de kerk zal ontstaan kan een nieuwe dynamiek voor evenementen in het centrum doen ontstaan die te zijner tijd een impact op het gebruik van de kerk kan hebben.

Afspraken

In geval dat een kerk aan de eredienst onttrokken wordt, worden concrete afspraken gemaakt i.v.m. de inboedel van de parochie, waarbij de procedure van het bisdom gevolgd wordt.

Indien zich concrete kansen voordoen voor een waardige nieuwe bestemming voor andere kerken, dan is een bijkomende herbestemming bespreekbaar.

4.1.5 Sloop

De stad is geen voorstander van de afbraak van kerkgebouwen. De kerkgebouwen zijn beeldbepalend voor het landschap en onze dorpen.

Er zijn per 2023 geen concrete plannen voor het geheel of gedeeltelijk slopen van kerken, noch zijn er initiatieven in die richting.

4.1.6 Overzicht

Deelgemeente	Kerk	Vooruitzichten
Beerst	Sint-Wandregesiluskerk	Behoud eredienst – Valorisatie
Diksmuide – centrum	Sint-Niklaaskerk	Behoud eredienst – Valorisatie
Esen	Sint-Pieterskerk	Behoud eredienst - Valorisatie
Keiem	Sint-Niklaaskerk	Behoud eredienst – Valorisatie
Lampernisse	Kerk van de Heilige Kruisverheffing	Herbestemd
Leke	Sint-Niklaaskerk	Behoud eredienst
Nieuwkapelle	Sint-Pieterskerk	Behoud eredienst - Valorisatie
Oostkerke	Sint-Pharaïldiskerk	Behoud eredienst – Valorisatie

Oudekapelle	Sint-Jan-Baptistkerk	Herbestemming mogelijk van zodra passende functie gevonden
Pervijze	Sint-Niklaas- en Sint-Katherinakerk	Behoud eredienst - Valorisatie
Sint- Jacobskapelle	Sint-Jacobskerk	Behoud eredienst – Valorisatie
Stuivekenskerke	Sint-Pieterskerk	Behoud eredienst
Vladslo	Sint-Martinuskerk	Behoud eredienst – Valorisatie
Woumen	Sint-Andreaskerk	Behoud eredienst – Valorisatie

Naast deze pistes, zal het toeristisch potentieel in samenwerking met de stad verder uitgewerkt worden.

4.2 Toekomstige Invullingen

In de voorbije jaren werden ontwerpende haalbaarheidsstudies gemaakt voor 4 kerken. Voor Lampernisse en Oudekapelle was dit omwille van de keuze tot herbestemming in het toenmalig kerkenplan.

Voor Pervijze en Woumen werden de studies opgemaakt i.f.v. geplande grote investeringen in de ontmoetingscentra van beide dorpen. Zowel omwille van goed bestuur als omwille van mogelijk Europese subsidies was het een vanzelfsprekende opdracht om na te gaan welke functies van een ontmoetingscentrum eventueel in de kerk konden ondergebracht worden. In beide gevallen werd er beslist om de functies van ontmoetingscentrum in een apart pand onder te brengen aangezien er besloten werd dat deze activiteiten niet compatibel waren met de erediensten in de corresponderende kerken.

Voor de kerk van Oudekapelle werden diverse pistes in samenwerking met een gespecialiseerd studiebureau onderzocht (tentoonstellingsruimte, culturele voorstellingen, hotel - restaurant / jeugdherberg, kantoorruimte – bedrijvencentrum, depotkerk). Er bleek echter onvoldoende behoefte of draagvlak in de regio. Ook de subsidiëring hierrond was niet realistisch.

Nieuwe ontwikkelingen rond de kerk van Keiem, met het vrijmaken van het naastgelegen oude kerkhof, zal in de toekomst mogelijk nieuwe opportuniteiten brengen waarbij de kerk en het plein errond een centrale rol kan spelen als ruimte waar mensen samen kunnen komen.

Vanuit toeristisch standpunt is het toenemende fiets- en wandeltoerisme in de streek een opportuniteit om de vaak rijke geschiedenis van de kerken beter in de kijker te zetten en deze toeristen naar de kerken te lokken. De stad zal dan ook onderzoeken hoe dit element beter uitgespeeld kan worden.

5. Hernieuwd Engagement

Alle betrokken partijen engageren zich om naar aanleiding van het jaarlijks overleg tussen het centraal kerkbestuur en gemeente na te gaan of het plan nog actueel is en of wijzigingen noodzakelijk zijn. Indien er wijzigingen moeten aangebracht worden, worden deze opgenomen in een addendum aan dit Kerkenbeleidsplan na goedkeuring door de bisschop van bisdom Brugge en door de Gemeenteraad.

Akkoord Centraal Kerkbestuur dd,

Datum goedkeuring bisschop Lode Aerts van bisdom Brugge

Datum goedkeuring Gemeenteraad,